

Իշխանութիւնները մտադիր են Ջարուհի Փոստանջեանի հեռացնել ԵԽԽՎ-ի Հայաստանի պատուիրակութեան կազմէն

Հայաստանի Խորհրդարանի Ընդդիմադիր «Ժառանգութիւն» խմբակցութեան անդամ Ջարուհի Փոստանջեան դիմած է Եւրոպայի Խորհուրդի Խորհրդարանական Վեհաժողովի (ԵԽԽՎ) կանոնակարգի յանձնաժողովին՝ տեղեկացնելով, որ Հայաստանի Ազգային ժողովի նախագահը կ'ուզէ զինք հեռացնել հայկական պատուիրակութեան կազմէն՝ նախագահի Սերժ Սարգսեանին ուղղած հարցումին պատճառով:

Հայաստանի եւ Եւրոպայի Խորհրդարաններու անդամ Ջարուհի Փոստանջեան

Անցեալ շաբաթ, ԵԽԽՎ-ի նիստի ընթացքին Հայաստանի նախագահին խօսք ուղղած էր նաեւ Հայաստանի պատուիրակութեան անդամ Ջարուհի Փոստանջեան՝ յայտնելով, որ Սերժ Սարգսեան ընտրուած է ոչ թէ հայ ժողովուրդի կամ քով, այլ կազմակերպուած յանցագործութեան հետեւանքով եւ թէ նախագահը չի կրնար ներկայացնել հայութեան կամքը: Այնուհետեւ ան հարցում ուղղած էր Սերժ Սարգսեանին, վերջերս Եւրոպայի քաղաքներէն մէկուն մէջ, 70 միլիոն եւրօ կորսնցուցած ըլլալու մասին: Այս հարցումին ի պատասխան Սարգսեան ըսած էր, «Ես խորապէս համոզուած եմ, Տիկին Փոստանջեան, որ ներկայացնում եմ հայ ժողովուրդին եւ դրանով հպարտ եմ: Յաւոք սրտի, ձեր թեկնածուն չկարողացաւ նախագահական ընտրութիւններում ցուցաբերել այնպիսի որակներ, որ-

պէսզի կարողանայ ներկայացնել հայ ժողովուրդին: Ձեր ասածը՝ կապուած քաղաքացի հետ, ես երբեք չեմ եղել Եւրոպայում որեւէ քաղաքացի, ես չեմ խաղում քաղաքացիներում, ես, ցաւօք սրտի, հնարաւորութիւն չունեմ տնօրինելու 70 միլիոն եւրօ: Եթէ այդպիսի հնարաւորութիւն ունենայի, մի մասը ձեզ կը նուիրէի, որպէսզի կեանքից գոհ լինէիք եւ այդքան չարութիւն ձեր մէջ չկուտակուէր: Հաշուէք, որ ես ձեզ չեմ պատասխանել», - պատասխանած էր Սերժ Սարգսեան:

Շաբ.ը էջ 4

Հաստատուեցաւ Այցագրի Ռեժիմի Դիւրացման Մասին Համաձայնագիրը Եւրամիութեան եւ Հայաստանի Միջեւ

Էդուարդ Նալբանդեան-Քեթրին Էշթընի հանդիպումը Պրիւսսիա մէջ

Եւրասիոյ Խորհրդարանը, Հոկտեմբեր 9-ին Պրիւսսիա մէջ կայացած լիազուգումար նստաշրջանի ընթացքին հաստատեց Եւրամիութեան եւ Հայաստանի միջեւ մոտաքի այցագրի ռեժիմի դիւրացման համաձայնագիրը:

«Մոտաքի այցագրի դիւրացումը կ'օգնէ նոր շունչ հաղորդել համագործակցութեան, մասնաւորապէս՝ կը բարձրացնէ քաղաքացիներու տեղաշարժի հնարաւորութիւնը», ըսուած է փաստաթուղթին մէջ:

արտակարգ պարագաներուն՝ 2-3: Հայաստանի քաղաքացիներու համար այցագիրը կ'արժէ 35 եւրօ (բնակչութեան որոշ շերտերու համար, մասնաւորապէս՝ պաշտօնական պատուիրակութեան անդամներու մօտ հարազատներ, ուսանողներ, ուսուցիչներ, գործարարներ, գիտնականներ, կը կրճատուի անհրաժեշտ փաստաթուղթերու ցուցակը):

Նոր կանոնները կ'արագացնեն այցագրի տրամադրման ընթացակարգը, որոշումը կը կայացուի 10 օրուայ ընթացքին, իսկ

Միաժամանակ Խորհրդարանականները յիշեցուցած են, որ Յունուար 10-ին ուժի մէջ կը մտնէ Հայաստանի կառավարութեան որոշումը՝ ԵՄ երկիրներու եւ Շէնկեն-

Շաբ.ը էջ 5

Տիգրան Առաքելեանը տակաւին կը մնայ անազատութեան մէջ

Ոստիկանը դատարանին մէջ նշանակալի քննութիւն կը գործածէ Առաքելեանի դէմ

Հակառակ Հայաստանի անկախութեան 22-ամեակին առթիւ յայտարարուած համաներուամին, Հայ Ազգային Կոնգրէսի (ՀԱԿ) ակտիւիստներու գործով ամբաստանուած Տիգրան Առաքելեան կը մնայ բանտարկուած:

Հոկտեմբեր 9-ի դատաքննութեան ընթացքին, երբ կողմերուն առաջարկուեցաւ հանդէս գալ ճառով, երկու տարի անազատութեան

մէջ գտնուող Տիգրան Առաքելեանի պաշտպան Մուշեղ Շուշանեան փորձեց մինչ պաշտպանական ճառի պատրաստումը իր պաշտպանեալի խափանման միջոցը փոխարինելու միջնորդութեամբ հանդէս գալ՝ նկատի առնելով օրերս ընդունուած համաներումը: Սակայն նիստը նախագահող դատա-

Շաբ.ը էջ 4

Հայաստանի լրատուամիջոցները ազատութեան առումով Արեւելեան գործընկերութեան երկիրներուն մէջ կը գրաւեն երրորդ դիրքը

Արեւելեան գործընկերութեան երկիրներու մէջ լրատուամիջոցներու ազատութեան առումով առաջին դիրքի վրայ է վրաստանը: Նման եզրակացութեան հանգած են այս հարցը ուսումնասիրողները, որոնք արդիւնքները ներկայացուցած են Քիշնեւի մէջ կայացած քաղաքացիական հասարակութեան համաժողովի ընթացքին:

Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Մոլդովան, որուն կը յաջորդեն Հայաստան, Ուքրանիա եւ Ատրպէյ-

ճան: Վերջին տեղ կը գրաւէ Պեւրուսը, որ ստացած է 414 միաւոր: Համեմատութեան համար՝ Վրաստան ստացած է 1222 միաւոր:

Ուսումնասիրութիւնը ընդգրկած է Մարտ-Յունիս ժամանակահատուածը եւ կը վերաբերի Արեւելեան գործընկերութեան երկիրներուն:

Մասնագէտները նշած են, որ միայն խօսքի ազատութիւնն է որ նկատի առնուած է, եւ ոչ թէ լրագրութեան որակը:

Հ.Մ.Ս.ական Յովիկ Կարդացողեան (Օքլոնուշեան) Ձոռ Գացած է Դամասկոսի մէջ տեղի ունեցած պայթումին

Կիրակի, Հոկտեմբեր 6-ին Դամասկոսի Ապպասիին, Քասսա եւ Պապ թումա թաղամասերուն վայ կատարուած հրթիռակոծման հետեւանքով, արձանագրուած են 8 զոհեր, որոնց շարքին, Հ.Մ.Ս.-ական գործունեայ ընկերներէն 1958-ի ծնունդ, դամասկոսահայ Յովիկ Կարդացողեան (Օքլոնուշեան), որ կը գտնուէր Քասսայի յոյն ուղղափառներու Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մօտակայքը: Պայթումի հետեւանքով եկեղեցիէն բացի նիւթական ծանր վնասներ կրած են նաեւ հայաբնակ թաղի ինքնաշարժներն ու բնակարանները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՄՍԻՍ

ԱՐՄԵՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՔԱՐԵՐ ՆԵՏԵԼՈՒ ԵՒ ՀԱԻՎՔԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

ԱՆԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀՀ նախկին վարչապետ, Մեծ Բրիտանիայում եւ Հիւսիսային Իռլանդիայում Հայաստանի դեսպան նշանակուած Արմէն Սարգսեանի նորից վարչապետ դառնալու թեման կարծես դեռ փակ է:

Քաղաքական շրջանակներում անգամ չեն բացառում մօտ ապագայում Արմէն Սարգսեանի վարչապետ դառնալու հաւանականութիւնը եւ քաղաքական վերջին իրողութիւնները դրա հանգուցալուծմանը միտուած քայլեր դիտարկում:

Այս համատեքստում առաջիկայում նոր թարմութեամբ կը չիշեն Տիգրան Սարգսեանի անուան հետ կապուած եւ կարծես պատմութեան գիրկն ուղարկուած օֆշորային աղմկայարոյց պատմութիւնը: Չնայած այն բանի, որ Տիգրան Սարգսեանը բաւական հմտօրէն խմբագրեց Մաքսային միութեանն անդամակցելու վերաբերեալ իր նախնական տեսակէտը, համաձայն որի ընդհանուր սահմանի բացակայութիւնն անհնարին է դարձնելու Հայաստանի անդամակցութիւնը այդ միութեանը, աւելին՝ հենց նա ստանձնեց ղեկավարել Մաքսային միութեանը ՀՀ միացման գործընթացները համակարգող յանձ-

նարկարգումներին, նկատելի է, որ Տիգրան Սարգսեանը, ինչպէս նաեւ վարչապետի պաշտօնի հաւակնորդները առանձնապէս հեռու չեն մնում աղմկայարոյց պատմութիւններից: Բոլորովին վերջերս հայրենի խորհրդարանում Տիգրան Սարգսեանը, օրինակ, ՀԱԿ պատգամաւոր Արամ Մանուկեանի հարցմանն ի պատասխան վեցամսեայ լուծութիւնից յետոյ գաղտնագրեց, որ իրականում գոյութիւն չունի «Գազպրոմի» հետ գազի գնի վերաբերեալ թանկացման պայմանագիր, ինչը պարզապէս խայտառակութիւն է: Կը նշանակի, որ կառավարութիւնը ամիսներ շարունակ գործել է ապօրինի եւ գազի գինը բարձրացրել առանց պայմանագրի: Դժուար է հաւատալ, որ վարչապետն ինքնակամ նման «անմեղ» խոստովանումով հանդէս եկաւ, հարցն ամիսներ շարունակ էր հետաքրքրում ընդդիմադիր պատգամաւորներին, մինչդեռ վարչապետը եւ կառավարութիւնն ամէն անգամ շրջանցում էին այն, ինչը կարող էին անել նաեւ հիմա: Այս համատեքստում ուշագրաւ է նաեւ Աժ նախագահ՝ Յովիկ Աբրահամեանի դէմ սկսուած արշաւը:

Տպաւորութիւնն այնպիսին է, որ Հայաստանում տեղի ունե-

ԵՆԻՎ ամբիոնից Սերժ Սարգսեանին «ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւոր Չարուի Փոստանցեանի ուղղուած հարցը՝ կազինոյում 70 մլրդ եւրօ գումար տարուելու մասին, ըստ շահագրգիռ մամուլի ներկայացման, կրկին Յովիկ Աբրահամեանի առ Սերժ Սարգսեան դաւադրութիւնների շարքից է

նաժողովը, սրան գումարած՝ չնայած այն լուրերի, որ իրականում գործող վարչապետը երբեք չի գործել ընդդէմ Ռուսաստանի եւ իրականում համարուել է Ռուսաստանի շահերը ներկայացնող հայաստանեան գործիչ, այդուհանդերձ Սերժ Սարգսեանը որոշել է վարչապետի պաշտօնում նշանակել որոշ տեղեկութիւններով ամբողջութեամբ Ռուսաստանի յատուկ ծառայութիւնների ուշադրութեան ներքոյ գործող Արմէն Սարգսեանին: Պատահական չեն վերջերս մամուլի հրապարակումները, համաձայն որոնց՝ Արմէն Սարգսեանը պատրաստուած է աւելի ակտիւ դերակատարում ունենալ Հայաստանի ներքաղաքական կեանքում եւ 2018թ. դառնալ Սերժ Սարգսեանի ժառանգորդը:

Ըստ նոյն տեղեկութիւնների՝ դեսպանի պաշտօնում վերանշանակուելուց յետոյ Տիգրան Սարգսեանը այդ նշանակումը համարում է հենց իր շահերին հարուածող քայլ եւ մտադիր է առաջիկայում իրեն սպասարկող լրատուամիջոցներով լայնածաւալ քարոզչական արշաւ սկսել ընդդէմ Արմէն Սարգսեանի, աւելին՝ արդէն իսկ սկսել է: Ընդհանրապէս, հետեւելով քաղաքական դաշտում տեղի ունեցող վեր-

ցող դաւադրութիւնների միակ «գիտակց» եւ կատարածուն Աժ ղեկավարն է: ԵՆԻՎ ամբիոնից Սերժ Սարգսեանին «ժառանգութիւն» խմբակցութեան պատգամաւոր Չարուի Փոստանցեանի ուղղուած հարցը՝ կազինոյում 70 մլրդ եւրօ գումար տարուելու մասին, ըստ շահագրգիռ մամուլի ներկայացման, կրկին Յովիկ Աբրահամեանի՝ առ Սերժ Սարգսեան դաւադրութիւնների շարքից է: Քանի որ Չարուի Փոստանցեանին հարցի իր իրաւունքը զիջել է Յովիկ Աբրահամեանի ազդեցութեան ոլորտում գործող Արմիսի Յովհաննիսեանը: Այսպիսով, վարչապետի պաշտօնի իրական հաւակնորդներին վարկաբեկելուց յետոյ միայն Սերժ Սարգսեանը Արմէն Սարգսեանին կը ներկայացնի իբրեւ վարչապետի իդեալական թեկնածուի: Թեթեւ անհասկանալի է մնում՝ այդ դէպքում նախագահն ինչո՞ւ Արմէն Սարգսեանին նորից վերանշանակեց դեսպանի պաշտօնում, սակայն պատասխանը պարզ է՝ այդպիսով գնահատուեց եւ ընդգծուեց Սարգսեանի կատարած արդիւնաւէտ աշխատանքը՝ այդչափ պատասխանատու երկրներում Հայաստանին լաւագոյնս ներկայացնելու հարցում:

«ՀԱՅԵԼԻ»

ՍԵՐՇ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ ՄՊԱՍՈՒՄ Է ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐԻՆ

ՀԱՅԿ ԱՐԱՄԵԱՆ

Տարիներ առաջ հայկական մամուլն անդրադարձել էր մի իրադարձութեան, երբ Ռոբերտ Քոչարեանն ընդունել էր ամերիկացի սովորական օդաչուների, որոնք Հայաստան էին ժամանել Պաշտպանութեան Նախարարութեան ինչ որ ծրագրի շրջանակում: Մամուլը գրել էր, որ Քոչարեանի ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան հետեւանքով Հայաստանն այնքան է մեկուսացել եւ յայտնուել Ռուսաստանից կախուածութեան մէջ, որ այլեւս Արեւմուտքից բարձր մակարդակի պատուիրակութիւններ չեն ժամանում: Չհաշուած Քոչարեան-Պուտին, եւ ԱՊՀ նախագահների բազմաթիւ հանդիպումները:

Սերժ Սարգսեանը, անցնելով իշխանութեան, փորձեց ընդգծել իր տարբերութիւնը նախորդից, այցեր կատարեց Արեւմուտքի երկրներ եւ ընդունուեց ամենաբարձր մակարդակով: Բարձր մակարդակի այցեր եղան նաեւ Հայաստան: Իսկ նրա արտգործնախարարը՝ Էդուարդ Նալբանդեանը, գրեթէ Երեւանում չէր լինում, եւ որպէս իր գործունէութեան արդիւնք՝ հաշուետուութիւններում հպարտութեամբ նշում էր այցերի ու տուած հարցազրոյցների քանակը:

Հայաստանի արտաքին քաղաքական այս «ակտիւութիւնը» եւ մի շարք մասշտաբային ծրագրերը կարծես թէ հետաքրքրել էին Արեւմուտքին: Մասնաւորապէս ԱԼԳ շրջանակում Եւրամիութեան հետ աստիճանային, որի վերաբերեալ 3,5 տարի բանակցութիւններ էին ընթանում: Մի խօսքով, գոնէ առեւտրային տեղի էր ունենում արտաքին քաղաքական ու տնտեսական դիւերսիֆիկացիայի գործընթաց, որի ընթացքում Հայաստանի իշխանութիւնը փորձում էր լուծել իր արտաքին լեզբի մտութեան խնդիրը:

Սակայն, Սեպտեմբերի 3-ին Մաքսային Միութեանն անդամակցելու մասին որոշումով այս գործընթացն աւարտուեց: Սեպտեմբերի 3-ից յետոյ արդէն նկատելի է, որ Սերժ Սարգսեանը սկսել է ինտենսիւօրէն ընդունել Ռուսաստանեան գանազան պետական եւ մասնաւոր պատուիրակութիւններ, շնորհաւորել Ռուսական երկրորդական պաշտօնեաների, եւ հեռու չէ այն օրը, երբ ստիպուած կը լինի ընդունել արդէն «ամերիկացի օդաչուներին»:

Բանն այն է, որ Ռուսաստանի «ծիրում» չկայ լեզբի մտութեան եւ ինքնիշխանութեան խնդիր. ինչպէս ժամանակին դիպուկ նկատել էր մի վերլուծաբան, ԱՊՀ-ն ոչ լեզբի մտութեան հարցն ակումբ է: Քիչ ինչ զարգացնելով այս միտքը, կարելի է նշել, որ այս համակարգում պէտք է լինի մէկ «լեզբի մտութեան» նախագահ: Ռուսաստանի նախագահը, եւ «տեղապահներ», որոնք ոչ միայն չունեն լեզբի մտութեան անհրաժեշտութիւն, այլեւ պէտք է հնարաւորինս ոչ լեզբի մտութեան «մտորոպողայի» «լեզբի մտութիւն» ընդգծելու համար: Նրանց տեղը հիերարխիայում բաւական ցածր է:

Փոխարէնը, Արեւմտեան համակարգում առաջին տեղում է լեզբի մտութեան խնդիրը: Ընդ որում, լեզբի մտութիւնը չի սահ-

մանափակում միայն ընտրական գործընթացներով: Այն առաւել լայն հասկացութիւն է եւ եւթադրում է նաեւ ներքին ու արտաքին համարժէք քաղաքականութիւն, բազմակողմանի միջազգային համագործակցութիւն, որի արդիւնքում տուեալ երկիրը ձեռք է բերում որոշակի տեղ ու դեր աշխարհաքաղաքական զարգացումներում:

Ռուսաստանի «ծիրում» նման խնդիր չկայ, այստեղ բացառում է երկրների որեւէ ինքնուրոյն դերը միջազգային գործընթացներում, այլ միայն՝ միջնորդաւորում:

Իսկ մասնաւորապէս Հայաստանի դէպքում խնդիրն առաւել քան պարզ է. այն պէտք է լինի էքսկլուս, որը պէտք է ապահովի Ռուսաստանի համար կենսական նշանակութեան «եռանկիւնին» չարաւային կովկասում: Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան դիվերսիֆիկացիան եւ լիարժէք ինքնիշխանութիւնը Ռուսաստանի վերջն է առնուազն Հարաւային կովկասում:

Այդ «եռանկիւնին» պահելու համար Ռուսաստանը մշտապէս դիմել է ամենակոշտ քայլերի, որոնք ունեցել են կանխարգելիչ նշանակութիւն: Այդպէս էր 1999-ին, 2007-ին եւ 2008-ին, երբ նկատուած էին «դիվերսիֆիկացիայի» թոյլ ազդակներ:

Այնպէս որ, մնում է սպասել «ամերիկացի օդաչուներին»՝ գուցէ մի լուր բերեն, սիրուն կուռնկի պէս:

«ԼՐԱԳԻՐ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏ ԶՆՁԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի
ԽՄԲԱԳԻՐ
SOPEA. ԱՐՇԱԿ ԳԱՉԱՆԵԱՆ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August
ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, \$80.00 (First Class)
Canada \$125.00 (Air Mail)
Overseas \$225.00 (Air Mail).
All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid at Pasadena CA.
Please Send Address Change To MASSIS WEEKLY

SYRIAN ARMENIAN RELIEF FUND
Save Support Sustain
www.syrianarmenianreliefund.org

ՎԱՅԱՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Չայկական ժամանակ». Ո՞ւմ համար են ցանկանում փոխել ԶՅ նախագահի թեկնածուներին առաջադրուող պայմանները

«ՀՀ նախագահի աշխատակազմից Սահմանադրական բարեփոխումների յանձնաժողովին առաջարկներ են ներկայացրել, որոնք առաջիկա չեն հրապարակվում: Այս մասին գրում է «Հայկական ժամանակ» թերթը եւ յաւելում. «Մեր ունեցած տեղեկութիւններով, առաջարկներից մէկը վերաբերում է ՀՀ նախագահի թեկնածուներին առաջադրուող պայմաններին, մասնաւորապէս՝ վերջին 10 տարում ՀՀ-ում բնակուելու սահմանադրական դրոշմին: ՀՀ Սահմանադրութեան յօդուած 50-ի համաձայն, Հանրապետութեան նախագահ կարող է ընտրուել վերջին 10 տարում ՀՀ քաղաքացի հանդիսացող, վերջին 10 տարում ՀՀ-ում մշտապէս բնակուող եւ ընտրական իրաւունք ունեցող իւրաքանչիւր ոք: Նախագահական նստավայրից առաջարկուում է իջեցնել այդ 10 տարուայ ցենզը: Սոյն տեղեկութիւնը մեր թղթակցի հետ գրոցում հաստատել է ՀՀ նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Վիգէն Սարգսեանը: Սոյն առաջարկը Սահմանադրական բարեփոխումների յանձնաժողովին է ուղարկել անձամբ Վիգէն Սարգսեանը: Ի՞նչ նպատակով է արւում

սոյն փոփոխութիւնը եւ ո՞ւմ համար: Մօտ երկու շաբաթ առաջ՝ Սեպտեմբերի 27-ին, Սերժ Սարգսեանի հրամանագրով՝ ՀՀ նախկին վարչապետ Արմէն Սարգսեանը նշանակուեց Մեծ Բրիտանիայի եւ Հիւսիսային Իռլանդիայի Միացեալ Թագաւորութիւնում ՀՀ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան: Արմէն Սարգսեանը, փաստօրէն, երրորդ անգամ նշանակուեց նոյն պաշտօնում: Ինչպէս յայտնի է, նա վաղուց Հայաստանում չի բնակուում: Միջազգային կոնվենցիաների համաձայն, սակայն, տուեալ երկրում այլ երկրի դեսպանատունը համարուում է համապատասխան երկրի տարածք: Այսինքն, Մեծ Բրիտանիայում ՀՀ դեսպանատունը համարուում է ՀՀ տարածք եւ հետեւաբար, դեսպանն էլ՝ այդ տարածքի, այսինքն, ՀՀ բնակիչ: Արդեօ՞ք Արմէն Սարգսեանի համար է իջեցում 10 տարուայ շեմը: Իշխանութեան վերին օղակներում արդէն տեւական ժամանակ քննարկուում է Արմէն Սարգսեանին, նախ ՀՀ վարչապետ, այնուհետեւ ՀՀ նախագահի թեկնածու առաջադրելու տարբերակը», - գրում է «Հայկական ժամանակը»:

Արարատ Զուրաբեան. «Ընդդիմութեան մեծ մասը պրոռուսական ուժեր են»

Հոկտեմբերի 26-ին անցկացնելու ենք ՀՀԾ հիմնադիր համագումարը եւ կը փորձենք լրացնել այն բացը, որ կայ ընդդիմութեան դաշտում: Այս մասին մամուլի ասուլիսում նշեց վերակազմաւորուող ՀՀԾ նախաձեռնող խմբի անդամ Արարատ Զուրաբեանը՝ յաւելելով, որ նկատի ունի այն փաստը, որ Մաքսային Միութեան անդամագրուելու վերաբերեալ Սերժ Սարգսեանի յայտնի յայտարարութիւնից յետոյ ընդդիմադիր դաշտը համարժէք արձագանք չտուեց: «Այն, որ ընդդիմութիւնը չարձագանքեց՝ լուրջ հարուած է, համաձայն եմ, եւ հետեւանք է ընդդիմութեան գործունէութեան, որը փաստօրէն վերջին տարիներին իր ջանքերը կենտրոնացրել է ոչ այն ուղղութեամբ: Ընդդիմութեան մեծ մասը պրոռուսական ուժեր են, դրա համար էլ արձանագրուում են նման իրողութիւններ», - ասաց նա՝ յաւելելով, որ ներկայումս իրենք որոշ քաղաքական որոշ ուժերի հետ խորհրդակցութիւններ են անցկացնում նաեւ այդ խնդրի շուրջ: Նրա խօսքով՝ մինչեւ Սեպտեմբերի 3-ը Հայաստանը յստակ գնում էր դէպի Եւրոպա, բայց մէկ օրուայ մէջ ամէն ինչ փլուզուեց:

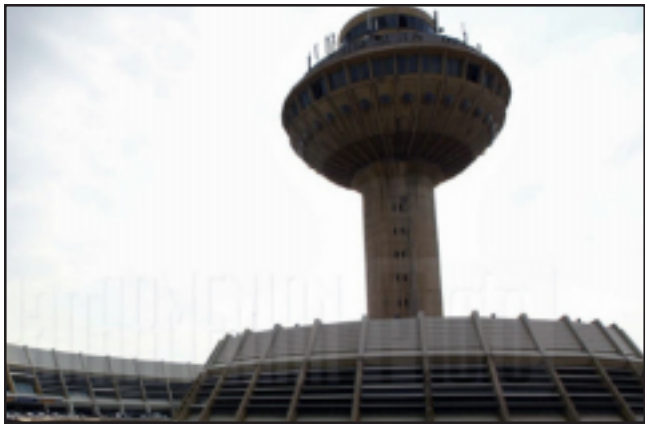
Երեւանում Մոսկուայի պետհամալսարանի մասնաճիւղ կը բացուի

Հայաստանում Միխայիլ Լոմոնոսովի անուան Մոսկուայի պետական համալսարանի մասնաճիւղ բացելու հնարաւորութեանն առնչուող մի շարք հարցեր են քննարկուել այսօր համալսարանի պրոռեկտոր Դավիթ Նիդրեւի գլխաւորած պատուիրակութեան հետ կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Արմէն Աշոտեանի հանդիպման ժամանակ: Նախարարը նշել է, որ արդէն մի քանի տարի ընթացքում են մասնաճիւղի բացման շուրջ բանակցութիւնները, որի մասին բարձրաձայնել են նաեւ երկու երկրների նախագահները, հարցը ներառուած է միջկառավարական յանձնաժողովի օրակարգում: «Ե՛ւ հայկական, ե՛ւ ռուսական կողմն այս ընթացքում արել են հնարաւորը՝ նախագծի իրականացման եւ պայմանաւորութիւնները գործնական փուլ տեղափո-

Չուրաբեանը համոզմունք յայտնեց, որ Հայաստանի համար եւրաինտեգրումը կարուկ կարող էր փոխել երկրի վիճակը: «Մենք դուրս մնացինք եւրոպական ինտեգրացիայի պրոցէսից՝ ի տարբերութիւն Ռուսիայից, Մոլդովայի, Վրաստանի, ովքեր կը ստորագրեն կամ կը նախատորարկեն Ասոցացման համաձայնագիրը», - ասաց Զուրաբեանը: Անդրադառնալով Մաքսային Միութեանը, նա նշեց, որ այս պահին ոչ ոք չի կարող խօսել այդ միութեան առաւելութիւնների մասին, փոխարէնը կը լինեն կորուստներ: Վերակազմաւորուող ՀՀԾ նախաձեռնող խմբի անդամը համեմատելով Մաքսային միութեան անդամակցութիւնն ու ԵՄ-ի հետ ասոցացման համաձայնագրի ստորագրումը, նշեց, որ եթէ ընտրութիւն կայ՝ Տոմսկի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի եւ Հարլարդի համալսարանի միջեւ, ապա գերադասելի է ձգտում ունենալ աւելի բարձ պայմանների: «Պէտք է լինի ձգտում փոխելու, փոփոխելու որոշ հարցեր: Բնական է, որ կը լինէին բարդութիւններ, որովհետեւ սա քաղաքակրթական համակարգերի ընտրութեան հարց է», - ասաց նա:

«Զուարթնոցի հին շէնքը չպետք է քանդուի»

Հայաստանի Հանրային Խորհուրդն քննարկում է դրել Քաղաքացիների խորհրդի «Զուարթնոց» օդանաւակայանի հին մասնաշէնքը քանդելու մասին դիմումը: Դիմումատուի համար հիմք էր ծառայել այն, որ քաղաքացիական պետք է կառավարութեանը ներկայացնի իր 5 տարիների զարգացման պլանը եւ այդ համատեքստում ցանկանում էր պարզել, թէ հարցը հասարակութեան մէջ ինչ նշեղութիւն ունի:

Երեւանի «Զուարթնոց» օդանաւակայանի հին մասնաշէնքը

Բացի այդ, ճարտարապետ Անահիտ Թարխանեանը՝ որպէս «Զուարթնոց» օդանաւակայանի հին մասնաշէնքի համահեղինակ Արթուր Թարխանեանի դուստր, պաշտօնական նամակ էր ներկայացրել Հանրային Խորհուրդ՝ շէնքը քանդելու երկրորդ փորձը կանխելու նպատակով՝ պնդելով, որ շէնքը վարձակալութեան յանձնուած «կորպորացիոն Ամերիկան» խախտել է պայմանագիրը, որը կնքուել էր 2001-ին, ուստի դրա իրական սեփականատէր՝ ՀՀ կառավարութիւնը պետք է կազմակերպութեան ձեռքից վերցնի այն եւ տայ այնպիսի ընկերութեան, որն ընդունակ է շահագործելու՝ պահպանելով այն: Հանրային Խորհրդի անդամ, Նկարիչների Միութեան նախագահ Կարէն Աղամեանը վրդովուած է: Ըստ նրա Հայաստանում կամաց-կամաց սկսում են վերացնել շատ արժէքաւոր մշակութային արժէքներ: «Այսօր կորցրել ենք 20-րդ

դարի լաւագոյն շէնքերը: Ծատ զարմանալի բան է կատարուում», - նշեց նա եւ լիջեցրեց, որ այսօր չունենք «Սեւան» հիւրանոց, Երիտասարդական պալատ, Լեզուի ինստիտուտ եւ այլն: Արուեստաբան Սիւզի Փիլոսեանը նշեց, թէ վերջին տարիներին ինչ-որ մի ձեռք մշակութային արժէքները քանդում է: «Այդ ձեռքը կտրել է պէտք: Մեր հետքը վերացնում ենք մեր ձեռքով: Եթէ թուրքերը անում են մենք բողոքում են, կամ վրաստանում են քանդում, աղմուկ ենք բարձրացնում», - նշեց նա:

Հանրային Խորհուրդը քուէարկութեամբ միաձայն որոշում կայացրեց. դիմել Մշակույթի նախարարութեան մշակութային արժէքների պահպանութեան վարչութեան փորձագիտական յանձնաժողով՝ «Զուարթնոցի» հին շէնքը յուշարձանների պետական ցուցակում վերականգնելու համար: Ի դէպ, Անահիտ Թարխանեանը նշեց, որ շէնքը միայն որպէս երկաթբետոն ամենահամեստ գնահատմամբ 100 մլն դոլար արժէ:

Պէ՛տք են մեզ «Երեւունի-Երեւանի» ճոխութիւնները

Տօնը լաւ բան է, եթէ այն բոլորի համար է: «Ժառանգութեան» պատգամաւոր Թեւան Պօղոսեանը գտնում է, որ էրեւունի-երեւանը պէտք է բոլորիս տօնը լինի. «Խնդիրը հետեւեալում է՝ ինչպէս նշել, որ բոլորը ներգրաւուն են, բոլորն ուրախանան, եւ միգուցե օպտիմալ ձեւով գումարներ ծախսուեն»: Վերջին օրերին մեծ աղմուկ բարձրացրեց ՀՀ Անկախութեան 22-ամեակին Նունէ Եսանեանի մենահամերգը, որի համար պետբիւջէից ծախսուեց 150 հազար դոլար կամ 54 մլն դրամ: Իսկ Հոկտեմբերի 11-ին եւ 12-ին «Իմ սրտի ուղեկից» խորագրի ներքոյ «էրեւունի-Երեւան 2795» տօնակատարութեան համար նախատեսուած է ծախսել մօտ 200 մլն դրամ: Արդեօք նման ծախսերն իմաստ ունեն մի երկրում, որտեղ աղքատութեան շեմն այսօր բարձր է: «Այսօր շատ յաճախ մենք մեզ շատ ճոխութիւններ ենք թոյլ տալիս, եւ դրա հետ միասին չենք կարողանում հասնել այն նպատակին, որ այդ ճոխութեան հիման վրայ նաեւ աշխարհն էլ իմանայ, որ մենք հին ազգ ենք», - ասում է Թեւան Պօղոսեանը: ԲԶԿ պատգամաւոր, տնտեսագէտ Միքայիլ Մելքոնեանը կողմնակից է բոլոր տիպի ծախսերի

թափանցիկութեան եւ հանրային քննարկումների. «Եթէ տուեալ ծախսը, ես չեմ ուզում կոնկրետացնել, ապացուցում է, որ այդ ծախսից բխող արդիւնքը պոզիտիւ է ֆեկտ կը բերի հանրութեանը, ես կողմնակից եմ: Բայց եթէ պարզուի, որ այդ ծախսը որեւէ արդիւնք չի տալիս, այսպէս ինչ-որ մի գալուցկայի համար մի ծախս է, որը հերթական անգամ պարտաւոր ենք՝ անում ենք, ես դէմ եմ նման ծախսի»: Միքայիլ Մելքոնեանը լիջեցնում է՝ 2 տարի առաջ աղքատների թիւը երկրում 1 մլն-ից աւել էր, այսօր այդ թիւը մեծացել է. «Ես կողմ եմ, որ ինչ-որ մի տեղ մենք գօտիները սեղմենք»: Պետբիւջէից նման հսկայական գումարների յատկացումը շուտ ծրագրերի կազմակերպման համար որքանո՞վ է արդարացուած: Հարցի պատասխանը չունի նաեւ Ֆինանսների փոխնախարար Սուրէն Կարայեանը. «Ես չեմ գրաւում, էլի, իմը եկամտային հարց է»:

խելու համար: Մենք շահագործուած ենք Հայաստանում բուհի մասնաճիւղի հիմնմամբ: Խնդրին անհրաժէշտ է ցուցաբերել քաղաքական եւ կրթական մօտեցում», - ասել Աշոտեանը:

ԼՈՒՐԵՐ

«Հայաստանի համար դժուար կը լինի առանց ռուսաց լեզուի»

Ռուսները նպատակաշարժար չեն համարում ռուսաց լեզուն Հայաստանում դարձնել երկրորդ պետական լեզու:

ՀՀ-ում ՌԴ դեսպանի խորհրդական Վիկտոր Կրիվապուկովն այս առիթով ասում է. «Մոտեցնել երկրում էթնոկապիտալ ճիշդ չէ ռուսաց լեզուն դարձնել երկրորդ հիմնական լեզու»:

Չնայած դրան, ըստ պարոն Կրիվապուկովի, Հայաստանի համար դժուար կը լինի առանց ռուսաց լեզուի: 2009, 2010 թուականներին ռուսաց լեզուն Հայաստանի տնտեսության լեզուն է. «Դե, ինչպէ՞ս կարելի է աշխատել երկաթգծում՝ չիմանալով ռուսաց լեզուն, եթէ Հարավկովկասեան երկաթուղիները ռուսականի դուստր ձեռնարկով լինեն են, որտեղ կանոնադրութիւնը եւ նորմատիւ դրոյթները ռուսերէն են»:

Դեսպանի խորհրդականը չի շեղուց, որ «Նախընտրում» վերջերս տեղի ունեցած վթարը, որը հանգեցրեց զոհի, նոյնպէս ռուսերէնի չիմացութեան արդիւնք էր: Սուրէնաւանում արտադրական բիտումի գործարանում տեղի ունեցած հրդեհը եւս ռուսաց լեզուի չիմացութեան արդիւնք էր. «Երբ փորձեցին պարզել հրդեհի պատճառները, պարզուեց, որ գործարանի 10 օպերատորներին միայն մէկը շատ թէ քիչ գիտէր ռուսերէն եւ սեղմել էր ոչ այն կոճակը: Իսկ եթէ սեղմէր մէկ այլ կոճակ, Արարատի մարզի կէսը կ'ոչնչանար»:

Կրիվապուկովը շարունակում է՝ Հայաստանում սպան չի կարող

չիմանալ ռուսերէն, նա ռուսական գինտեխնիկա է օգտագործում. «Սա վա՞տ է, թէ՞ լաւ: Այո, ռուսերէնը ձեզ համար պէտք է լինի ոչ միայն առաջնային, այլեւ պարտադիր լեզու»:

Դեսպանի խորհրդականը չի շեղուց, որ ամէն օր Հայաստանցիները կապ են պահպանում Ռուսաստանում ապրող իրենց հարազատների հետ, իսկ դա տնտեսական առումով Հայաստան-Ռուսաստան բարեկամութեան օգտին է. «Անցեալ տարի անձնական հաշիւներով մէկ միլիարդ 400 միլիոն դոլար, իսկ մնացած՝ աւելի հարուստ աշխարհից՝ 400 միլիոն դոլար: Ես չեմ հաւատում, որ մնացած աշխարհում ապրող ձեր հարազատներն աւելի ժլատ են, բայց թիւերն այդպիսին են»:

Դեսպանի խորհրդականը չի շեղուց նաեւ «Հայրենակիցներ» ծրագրի առաւելութիւնների մասին՝ այստեղից «Հայաստանի համար դժուար կը լինի առանց ռուսաց լեզուի»:

Դեսպանի խորհրդականը չի շեղուց նաեւ «Հայրենակիցներ» ծրագրի առաւելութիւնների մասին՝ այստեղից հեռացողները հեռանում էին իրենց հարազատների մօտ. «Դե միայն ձեր Մարտունու շրջանով կարելի է դատել: Որտե՞ղ են աշխատում մարտունեցիները՝ Արեւմտեան Միբիրում, Ուրալում, նրանք լաւ են աշխատում եւ ապահովում են իրենց ընտանիքների հոգսերը: Գնացէ՛ք եւ տեսէ՛ք, թէ ինչ շէնքեր են նրանք սարքում Մարտունիում»:

Թուրքիայում մօր հայ լինելը յայտնած լրագրողը ենթարկուել է հարազատների սպառնալիքներին

Թուրքիայի ժամանակակից լրագրողների միութեան նախագահ Ահմեդ Աբաքալը յայտնել է, թէ նոյնիսկ իր հարազատներից է սպառնալիքներ ստացել, երբ մամուլով ասել է, որ իր մայրն իր ամբողջ կեանքում թաքցրել է հայ լինելը եւ դրա մասին ինքը գիրք է գրել:

Թուրքական Radikal-ի փոխանցմամբ՝ գրող-լրագրող Ահմեդ Աբաքալն իր մօր մասին գրած «Հոշանայի վերջին խօսքը» գրքի շնորհանդէսի ժամանակ պատմել է, որ երբ ինքը մամուլով յայտնեց, որ գիրք է գրել 82 տարեկանում իր հայ լինելը բացայայտած մօր մասին, ենթարկուել է նոյնիսկ իր հարազատների սպառնալիքներին: «Երբ այսօր իմ բարեկամներն ինձ նման բաներ են ասում, ուրեմն բնական է, որ մայրս այդքան տարիներ վախեցել է յայտնել իր հայ լինելը», - նշել է Աբաքալը՝ շեշտելով, թէ իր մայրը ինդերել էր, որ մինչ իր մահը ոչ-ոքի չասի իր հայ լինելու մասին:

Առաքելեան կը մնայ անազատութեան մէջ

Շարունակուած էջ 1-էն

Լոր Եվա Դարբինեան յայտարարեց, որ փաստաբանը այդ միջնորդութիւնը կրնայ կատարել միայն պաշտպանական ճառի ժամանակ:

Տիգրան Առաքելեան վրդովուած բացականչեց, որ դատարանը, փաստօրէն, չի յարգեր նոյնիսկ իր վերադասի կայացուցած որո-

շումը՝ համաներման մասին ու ըստ որ, եթէ այդպէս է՝ իրեն այդ համաներումը պէտք չէ:

Դասլիճին մէջ գտնուող ներկաները սկսան սուլել եւ բացականչել՝ «ամո՛թ», այդ պահուն դատաւորը հեռացաւ դասլիճէն առանց որեւէ բան ըսելու, որմէ յետոյ Առաքելեանի թեւերը բռնած ու ժով տարին դասլիճէն:

Նալբանդեան .- «Հայաստանը ցանկանում է առաջ տանել գործակցութիւնը ԵՄ-ի հետ»

Բրիւսելում աւարտուեց Հայաստանի արտաքին գործերի նախարար Էդուարդ Նալբանդեանի եւ Եւրոպական միութեան արտաքին քաղաքականութեան հարցերով բարձր ներկայացուցիչ Քեթրին Էշթոնի հանդիպումը:

Բարոնուհի Էշթոնի մամուլի ծառայութիւնը, մասնաւորապէս, հաղորդում է, որ հանդիպումը եղել է երկկողմ կանոնաւոր հանդիպումների մաս: Հանդիման ընթացքում քննարկուել են Եւրամիութեան եւ Հայաստանի երկկողմ յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ Նոյեմբերի վերջին կայանալիք Արեւելեան գործընկերութեան գազաթնափողով պատրաստութիւնները:

Եւրամիութեան բարձր ներկայացուցիչը շեշտել է, որ ԵՄ-ն

հաւատարիմ է մնում Հայաստանի հետ յարաբերութիւնների խորացմանը բոլոր այն ոլորտներում, որոնք համատեղելի են Հայաստանի կողմից վերջերս յայտարարուած Մաքային Միութեան անդամակցութեան հետ, ասուած է Էշթոնի գրասենեակի հաղորդագրութիւնում:

Իր հերթին, Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարութեան տարածած հաղորդագրութիւնում ասուում է, որ Էդուարդ Նալբանդեանը ընդգծել է, թէ Հայաստանը ցանկանում է հնարաւոր բոլոր ուղղութիւններով առաջ տանել համագործակցութիւնը Եւրոպական միութեան հետ՝ հիմնուելով այն համատեղ ձեռքբերումների եւ առաջընթացի վրայ, որոնք վերջին տարիներին գրանցուել են Հայաստան - Եւրամիութիւն յարաբերութիւններում:

«168 ժամ»։ Գերմանացի գործարարի տխուր փորձը տեսնելով՝ Գերմանացիները հրաժարուել են ՀՀ-ում միլիոնաւոր գումարներ ներդնելուց

«Ես իսկապէս սիրում եմ Հայաստանը: Անկեղծ եւ սրտաբաց ես պէտք է խոստովանեմ, որ դա հզօր երկիր է՝ բարեկամական ու աշխատասէր մարդկանցով, լաւ կրթական համակարգով, եւ այլն: Հայաստանը շատ բան ունի առաջարկելու, եւ հասարակ հայ ժողովրդի հետ աշխատելը մշտապէս հաճելի է եղել ինձ համար: Դա պարզ է, որ ես չէի ներդնի եւ չէի մնայ այդտեղ՝ որպէս ներդրող, եթէ ես չտեսնէի մեծ, իսկապէս մեծ ներուժ այս երկրում, որն ունի հմուտ, կրթուած սերունդ: Հայաստանն իսկապէս ունի հսկայական ներուժ, եւ դա չի կարող անտեսուել», - «168 ժամ» թերթի թղթակցի հետ զրոյցում ասել է ԲՀԿ նախագահ Գաբրիլ Ծառուկեանին պատկանող «Երեւանի «Արարատ» կոնեակի-գինու-օղու կոմբինատ» ՓԲԸ-ի ղեկավարը: Գաբրիլը շեշտեց, որ «Երեւանի «Արարատ» կոնեակի-գինու-օղու կոմբինատ» ՓԲԸ-ի ղեկավարը հայց ներկայացրած «Խոսին-վեստ» ընկերութեան ղեկավար Ստեֆան Լաքսուբերը:

Միաժամանակ նա ասել է, որ օրէցօր աւելի շատ թիւով օտարերկրեայ ներդրողներ են դիմում իրեն, քանի որ լսել են կատարուածի եւ դատական գործընթացի մասին: Գերմանացի գործարարն ասել է, որ որոշ ներդրողներ ցանկացել են ՀՀ-ում ներդնել միլիոնաւոր գումարներ, բայց հրաժարուել են իրենց մտադրութիւնից, քանի որ աչքի առջեւ նման տխուր փորձ է եղել:

Նշենք, որ ՀՀ վճարակաւ դատարանը վարոյթ է ընդունել ընկերութեան հայցը, որով բողոքարկուում է ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կայացրած վճիռը «Երեւանի «Արարատ» կոնեակի-գինու-օղու կոմբինատ» ՓԲԸ-ի հանդէպ Լաքսուբերի ներկայացրած պահանջները մերժելու վերաբերեալ: «Ես տեղեակ եմ, թէ ինչպէս է հայկական բիզնեսը փոխկապակցուած երկրի քաղաքական իշխանութեան հետ», - ասել է գերմանացի գործարարը:

Իշխանութիւնները մտադիր են

Շարունակուած էջ 1-էն

Փոստանջեանի համաձայն, ինքը յանձնաժողովէն պարզաբանումներ ստացած է, որ Աբրահամեան իրաւասու չէ փոփոխութիւններ կատարելու հայկական պատուիրակութեան կազմէն ներս, որովհետեւ պատուիրակութեան կազմը արդէն հաստատուած է, եւ եթէ Աբրահամեան փորձէ խոչընդոտել իր գործունէութիւնը, ապա արձագանքը կը լսուի Եւրոպայի խորհուրդէն:

Ընդդիմադիր պատգամաւորի համոզմամբ՝ Աբրահամեան հետագային եւս չի կրնար իրեն հեռացնել հայկական պատուիրակութեան կազմէն, քանի որ ԵՄԽՎ-ի ներս պէտք է ներկայացուած ըլլան Հայաստանի խորհրդարանի բոլոր իմբակցութիւնները:

Փոստանջեանի համաձայն, իրեն հայկական պատուիրակութեան կազմէն հանելու՝ Յովիկ Աբրահամեանի քայլերու մասին արդէն տեղեակ են եւ ԵՄԽՎ-ն եւ Եւրոպայի ժողովրդական կուսակցութիւնը, որու կ'անդամակցի Փոստանջեան:

ԵՄԽՎ-ի մօտ հայկական պատուիրակութեան մէկ այլ անդամ, ԲՀԿ պատգամաւոր Նախրա Զոհրաբեանի համաձայն, քաղինոյի մէջ խաղալու եւ մեծ գումարներ կորսնցնելու մասին Փոստանջեանի հարցը ցնցած է ԵՄԽՎ պատգամաւորներուն:

«Չեմ լսել ոեւէ մէկ պատգամաւորից, ով ասէր, թէ «էս ինչ հրաշալի հարց հնչեց»: Բոլորի համար ուղղակի անընդունելի էր, անգամ այն պատգամաւորների համար, ովքեր յայտնի են իրենց մոլի հակահայութեամբ եւ ովքեր մշտապէս ուրախացել են, երբ Հայաստանի հետ կապուած որեւէ տհաճ միջոցառում տեղի ունեցել: Անգամ նրանց համար այս որակի յայտարարութիւնը բացարձակապէս անընդունելի էր», - ասաց Զոհրաբեան:

Այս կապակցութեամբ, Հայաստանի քաղաքական շրջանակներու եւ հանրային կարծիքի մօտ կը հնչեն տարբեր տեսակետներ: Ոմանք Փոստանջեանի հարցադրումները կը գտնեն վիրաւորական ամբողջ Հայաստանի դէմ, իսկ ուրիշներ կը պաշտպանեն Փոստանջեանին:

«ԲԱՐԲԱՐՈՍՆԵՐ, ԻՆՉՈ՞Ւ ԷՔ ԼՈՒՒՄ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ». ԹՈՒՐՔԵՐԻՆ ՀԱՐՑՐԵԼ Է ԿՈՒՍՏՈՒՐԻՑԱՆ ՈՒ ՀԵՌԱՑԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ

Հոկտեմբերի 9-ին Անթալիայի «Ոսկե նարինջ» միջազգային կինոփառատօնին մասնակցելու նպատակով Թուրքիայի Անթալիա քաղաք էր ժամանել աշխարհահռչակ սերբե ռեժիսոր Էմիր Կուստուրիցան:

Թուրքական լրատվամիջոցների փոխանցմամբ՝ մինչև իր ժամանումը եւ դրանից յետոյ ռեժիսորի հասցեին Թուրքիայում քաղաքական գործիչների եւ արուեստագետների շրջանում հնչող կոշտ քննադատություններից յետոյ Կուստուրիցան երէկ որոշ յայտարարություններ անելուց յետոյ հեռացել է Թուրքիայից:

Անդրադառնալով Թուրքիայի մշակույթի եւ զբոսաշրջութեան նախարար Էրթուղրուլ Գիւնայի յայտարարություններին եւ Թուրքիայում իր դէմ սկսուած արշաւը որակելով որպէս «բարբարոսություն»՝ աշխարհահռչակ ռեժիսորը յայտարարել է.

«Ես որեւէ քաղաքական կուսակցութեան անդամ չեմ: Այս փառատօնի ժամանակ բախուեցի մի բանի, որն ինձ հետ երբեք չէր պատահել: Այս կապակցութեամբ ինձ պաշտպանել անգամ չեմ ցանկանում, սակայն որոշ բաներ պարզաբանման կարիք ունեն: Անթալիայի քաղաքապետին ջերմ ընդունելութեան համար ցանկանում եմ շնորհակալութիւն յայտնել: Սակայն, միեւնոյն ժամանակ, ցանկանում եմ յայտարարել, որ Թուրքիայի մշակույթի նախարարին ընկալում եմ որպէս թշնամի: Երբ մի երկրի մշակույթի նախարար նման յայտարարություններ է անում, այդ երկրի փողոցները մէկտեղ որեւէ քաղաքացի ինձ կարող է ուղղակի գնդակահարել»,- յայտարարել է Կուստուրիցան՝ քննադատելով նաեւ Թուրք ռեժիսոր Սեմիր Քափլանօղլուն, ով նոյնպէս իր «Մեղր» ֆիլմով հրաժարուել էր մասնակցել կինոփառատօնին:

Հաստատուեցաւ Այցագրի Համաձայնագիրը

Շարունակուած էջ 1-էն

եան գօտիի քաղաքացիներու համար մուտքի այցագրի ռեժիմը վերացնելու մասին:

Չեկուցող էղիտ Պաուլը յայտարարած է, որ վիզային ռեժիմի պարզեցումը կրնայ նոր ազդակ հաղորդել համագործակցութեան, յատկապէս քաղաքացիներու տեղաշարժերու առումով, ինչ որ շատ

«Եթէ ցեղասպանութիւնների նկատմամբ այդպէս զգացմունքային էք, ինչո՞ւ էք խօսում Առաջին աշխարհամարտի տարիներին հայերի դէմ իրականացուած ցեղասպանութեան մասին: Ես միշտ դէմ եմ հանդէս եկել Պոստիւլամ մարդկութեան դէմ կատարուած յանցագործութիւններին: Եւ եթէ հազար տարի էլ ապրեմ, հազար տարի էլ դէմ եմ լինելու ցեղասպանութիւններին»,- յայտարարել է Էմիր Կուստուրիցան:

Յիշեցնենք, որ Թուրքիայի մշակույթի եւ զբոսաշրջութեան նախարար Էրթուղրուլ Գիւնայը, ինչպէս նաեւ Սեմիր Քափլանօղլուն յայտարարել էին, որ չեն մասնակցելու «Ոսկե նարինջ» կինոփառատօնին, որովհետեւ այնտեղ է կուստուրիցան:

«Մենք բոլորս կարեւորում ենք Անթալիայի կինոփառատօնը: Ես՝ որպէս նախարար, միշտ աջակցել եմ այդ միջոցառմանը: Մէկ այլ առիթով Անթալիա կը գնամ, սակայն կինոփառատօնին չեմ մասնակցի, որովհետեւ այնտեղ է Էմիր Կուստուրիցան: Վերջինս Պալքաններում պատերազմի ժամանակ ոչ միայն դուրս է եկել սեփական ժողովրդի զգացմունքների դէմ, այլեւ ընդհանուր մարդկային արժէքների հարցում որդեգրել է բացասական, անհասկանալի, հակակրեւի գործելաոճ: Իսկ դա բոլորիս է վշտացրել: Ես պատերազմի ընթացքում այցելել եմ Պոստիւլամ կարող անտեսել հանրութեան ձայնը եւ այդ պատճառով փառատօնին չեմ մասնակցելու»,- յայտարարել էր Թուրք նախարարը:

Իսկ աւելի վաղ Թուրքիայի «Արդարութիւն եւ զարգացում» իշխող եւ «Ազգայնական շարժում» ընդդիմադիր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները պահանջել էին կուստուրիցային հանել «Ոսկե նարինջ» կինոփառատօնի ժիւրիի կազմից:

կարեւոր է մարդկանց միջեւ շփումներու տեսանկիւնէն:

Միւս կողմէ, Պրիւքսելի մէջ աւարտեցաւ Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Նալբանդեանի եւ Եւրոպական Միութեան արտաքին քաղաքականութեան հարցերով բարձր ներկայացուցիչ Քեթրին Էշթընի հանդիպումը:

Պարոնուհի էշթընի մամուլի ծառայութիւնը, մասնաւորապէս,

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ԼԻՊԻՈՅ ՄԷՋ ԱՄՆ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՑԻՆ ԱԼ ՔԱՅԻՏԱՅԻ ՂԵԿԱՎԱՐ ԱՊՈՒ ԱՆԱՍԸ

Քանի մը օր առաջ ԱՄՆ-ի գինեալ ուժերը երկու կարեւոր թիրախներու վրայ յարձակում գործեցին Ափրիկէի մէջ: Առաջինը Լիպիոյ մայրաքաղաք Թրիփոլիի մէջ էր: Անոնք անակնկալօրէն ձերբակալեցին Ալ Քալիտա կազմակերպութեան պատասխանատու ղեկավարներէն Ապու Անաս Ալ Լիպի: Ան կարեւոր դերակատարութիւն ունեցած է 1998ի Ափրիկէի մէջ, ամերիկեան զոյգ դեսպանատուներու վրայ կատարուած մահացու յարձակումներու ընթացքին:

Երկրորդ յարձակում մըն ալ գործուեցաւ Սոմալիի Հարաւային շրջանի Ալ Շապապ ահաբեկչական կազմակերպութեան ղեկավար Իգրիմալի նստավայրին դէմ: Այս վերջինը իր ընկերներով յարձակած էին Նայրոպիի ԱՄՆ-ի դեսպանատան վրայ, պատճառ դառնալով 213 հոգիներու մահուան եւ վիրաւորելով 4,500 հոգի:

ՍԵՆՏՏՅԻ ԻՇԽԱՆ ՄԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԱԲԱԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍ

Տուպայ. (Արաբական էմիրութիւններ) Արաբական Ծոցի երկիրներու Բարգաւաճման Ծրագրի նախագահ սեուտցի իշխան Թալալ Պին Ապտէլ Ազիզ յայտարարութիւն մը կատարելով ըսաւ թէ դաւադրութիւն մը կը տեսնէ ԱՄՆ-ի կողմէ արաբական երկիրներու դէմ: Իր կայքին վրայ կատարած այս մեկնաբանութեան մէջ սեուտցի իշխանն ըսաւ. թէ՛ այս դաւադրութեան մէջ ներառուած են Եգիպտոսն ու Պահարէսը: Իր այս վերաբերմանը կ'երթան Պուշի նախագահութեան շրջանի արտաքին գործոց նախարար Գոնտաուլիզա Ռաջաի կատարած զգայացունց յայտարարութիւններուն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԶԵՆՔԵՐՆ ՍԿԱՍՆ ԱՆԴԱՄԱՅԱՏՈՒԻԼ

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումով Սուրիա ժամանած քիմիական զէնքերու ապագինման միջազգային յանձնախումբն սկսաւ իր աշխատանքներուն: Այդ մասնագէտները՝ անցնող քանի մը օրուան ընթացքին արդէն անդամահատած, փճացուցած կամ կազմալուծած են հրթիռային գլուխներ եւ օդէն արձակուելիք ուղմբեր: Միջազգային յանձնախումբի պարտականութիւնն է այցելել երկրի բոլոր այն շրջանները ուր ամբարուած են քիմիական զէնքերը եւ կազմալուծել ու անդամահատել զանոնք:

Սուրիոյ արտաքին գործոց նախարար Ուալիտ էլ Մուալլէմի յայտարարութեան համաձայն երկրէն ներս կը գործեն 83 երկիրներու ահաբեկչական խումբեր:

Միւս կողմէ պայթիւնները շարունակուեցան Սուրիոյ մէջ, յատկապէս մայրաքաղաք Դամասկոսի մէջ: Ըստ գերմանական «Տէր Շփիկըլ» թերթին Սուրիա-իրան փոխադրել տուած է իր պատերազմական օդանավերուն մեծ կարեւոր մասը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀՐԱԻՐՈՒԱԾ

Ժընեւի մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ Խորհրդարանական Միջազգային 29րդ համաժողովը: Հայաստանի Ազգային Ժողովի նախագահ Յովիկ Աբրահամեան հանդիպում մը ունեցած է Լիբանանի Խորհրդարանի նախագահ Նէպիհ Պըրիի հետ: Այս վերջինը մտահոգութեամբ խօսած է Սուրիոյ իրավիճակի մասին: Իսկ Լիբանանի կացութեան մասին արտայայտուելով նշած է, որ Լիբանան կը շարունակէ պահպանել երկրի խաղաղութիւնն ու անվտանգութիւնը: Սոյն հանդիպման աւարտին Յովիկ Աբրահամեան Հայաստան այցելելու հրաւէր տուած է Նապիհ Պըրիին:

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՏԱՐԱԾՔԻՆ

Եգիպտոսի նախկին նախագահ Մուհամմատ Մուբարի, Յունիս Յի պաշտօնակալութենէն ասդին խիստ խոռվայոյց վիճակ կը տիրէ բովանդակ երկրի տարածքին: Անցեալ Երեքշաբթի Մահմետական Եղբայրներ կազմակերպութիւնը, ապօրէն հռչակուելէն ի վեր իր մեծագոյն գործունէութիւնն եղաւ համատարած ցոյցերու կալցումը, որոնք վերջ պիտի գտնէին Գահրիէի Ալ Թահրիր հրապարակին վրայ եւ այդ՝ մահուան գինով: Արդարեւ այդ ցոյցերու ընթացքին, իրարու հակամարտ ոյժերը բուռն բախումներ ունեցան տարբեր քաղաքներու մէջ, որոնց իբր արդիւնք 51 անձեր զոհուեցան:

հաղորդեց, որ հանդիպումը եղած է երկկողմ կանոնաւոր հանդիպումներու մէկ մաս: Հանդիպման ընթացքին քննարկուած են Եւրամիութեան եւ Հայաստանի երկկողմ յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ Նոյեմբերի վերջերուն կայանալիք Արեւելեան գործընկերութեան գագաթնաժողովի պատրաստութիւնները:

Եւրամիութեան բարձր ներկայացուցիչը շեշտած է, որ ԵՄ-ն հաւատարիմ է կը մնայ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու խորացման՝ բոլոր այն ոլորտներուն մէջ, որոնք համատեղելի են Հայաստանի կողմէ վերջերս յայտարարուած Մաքսային Միութեան անդամակցութեան հետ, ըսուած է էշթընի գրասենեակի հաղորդագրութեան մէջ:

Իր հերթին, Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարութեան տարածած հաղորդագրութիւնը կը յայտնէ, որ էդուարդ Նալբանդեան ընդգծած է, թէ Հայաստան կը փափաքի հնարաւոր բոլոր ուղղութիւններով առաջ տանիլ համագործակցութիւնը Եւրոպական միութեան հետ՝ հիմնուելով այն համատեղ ձեռքբերումներու եւ յառաջընթացի վրայ, որոնք վերջին տարիներուն արձանագրուած են Հայաստան - Եւրամիութիւն յարաբերութիւններուն մէջ:

ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ, ԱՏՐՊԵՅՃԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

ՅԱՐՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆԵԱՆ
«Քալիֆոռնիա Քուրիեր» թերթի հրատարակիչ եւ խմբագիր

Խորհրդածույթի ժամանակ վերջին ուշագրավ լուրերի վերաբերեալ.

- Անցեալ շաբաթ CNN հեռուստաալիքի եթերում ամերիկահայ յայտնի փաստաբան Մարկ Կիրակոսը կշտամբեց Միացեալ Նահանգներին՝ Հայոց ցեղասպանութեան հարցում նրա երկակի ստանդարտների համար: Երբ հաղորդավարներ Քրիստիան Ամանպուրը եւ Անդերսոն Քուպերը քննադատում էին Իրանի կողմից հրէական Հոլոքոստի ժխտումը, Կիրակոսը նրանց յիշեցրեց նախագահ Օպամայի դրժած խոստման մասին՝ ճանաչելու Հայոց ցեղասպանութիւնը: «Այդ տարածաշրջանում մեր ամենամեծ դաշնակիցը Թուրքիան է: Մինչեւ այժմ Թուրքիան ժխտում է Հայոց ցեղասպանութիւնը: Օպաման որպէս թեկնածու խօսում էր դրա մասին. «Եթէ ես ստանձնեմ նախագահի պաշտօնը՝ ես կը ճանաչեմ Հայոց ցեղասպանութիւնը»: Նախագահ դառնալուց չեսոյ նա ամբողջովին անտեսեց դա: Այնպէս որ, առկայ է դիմադրի քաղաքական խաղ, որը մի քիչ կեղծաւոր է», հաւաստեց Կիրակոսը:

- Սեպտեմբերի 22-ին Գերմանիայում կայացած ընտրութիւններում զերմանական Բունդեստագում՝ երկրի խորհրդարանի ստորին պալատում ընտրուել են թրքական ծագում ունեցող տասնմէկ օրէնսդիրներ՝ աւելի քան կրկնապատկելով նախորդ օրէնսդիր մարմնում ունեցած իրենց թուաքանակը: Հայերը չպէտք է կուրօրէն քննադատեն այս տասնմէկ պատգամաւորներին, քանի որ նրանցից ոմանք՝ լինեն թուրք կամ քուրդ, հնարաւոր է համակիր լինեն Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչմանը:

- Մարդու իրաւունքների եւրոպական դատարանը (ՄԻԵԴ) Թուրքիային տուգանել է աւելի քան 200 հազար տոլարով՝ մի թուրք ընտանիքի տուճան առանց փոխհատուցման օտարելու համար: Դատարանը վճռել է, որ Թուրքիան խախտել է ընտանիքի սեփականութեան իրաւունքը: Այս ընտանիքը սպառել էր թրքական դատարաններում իր բոլոր բողոքարկումները՝ մինչ ՄԻԵԴ դիմելը: Մի ընթացիկում հետեւեալ հեղանական դիտողութիւնն է տեղադրել Turkish Daily News-ի կայքէջում. «Թուրքիայի թէ քրիստոնեայ Եւրոպայի դատարանն աւելի յարգանքով է վերաբերում մահմետական թուրք ժողովուրդին, քան մահմետական դատարանները Թուրքիայում»:

- Եւրամիութեան հետ կապերի գծով Թուրքիայի նախարար էզեմէն Բադիչն անցեալ շաբաթ յայտարարեց, որ «Թուրքիան, հաւանաբար, երբեք չի դառնայ Եւրոպական Միութեան անդամ՝ այդ դաշինքի ներկայիս անդամների կոշտ դիմադրութեան եւ կանխակալ վերաբերմունքի պատճառով»: Ինչպէս միշտ, Բադիչը սխալուում է: Թուրքիային չի յաջողուի դառնալ Եւրամիութեան անդամ, ոչ թէ արեւմտեան նախապաշարումների, այլ՝ իր երկրի օրէնքները եւրոպական ստանդարտների պահանջներին համապատասխանեցնելուց հրաժարուելու համար:

- Միրիայում «Ալ-Քաիդայի» ահաբեկիչների կողմից հազարաւոր քրիստոնեաներ, այդ թւում հայեր, առեւանգուել, սպանուել կամ խեղդուել

են, սակայն մինչեւ օրս եւրոպական կամ ամերիկեան որեւէ պաշտօնեայի կողմից դատապարտման ոչ մի խօսք չի հնչել: Դեռ աւելին, արեւմտեան ղեկավարները մահաբեր զէնք են մատակարարում ծայրայեղականներին, որպէսզի նրանք կարողանան էլ աւելի շատ անմեղ մարդկանց կեանք խլել: Վաղուց ժամանակն է, որ արեւմտեան աշխարհի հանրութիւնն իր գայրոյթն արտայայտի զանգուածային բողոքի ցոյցերով եւ սուր հանդիմանութիւններով: Միացեալ Նահանգների Կոնգրեսը պէտք է արգելի զէնքի մատակարարումը Միրիայում կուռոյ ընտր օտարերկրեայ զինեալներին: Անցեալ շաբաթ Միրիայի Ռաքքա քաղաքում հայկական կաթոլիկ եւ յունական ուղղափառ եկեղեցիները պղծուել եւ կողոպտուել էին: Ձիհարականներն անամօթաբար մագլցել էին հայկական եկեղեցու զմբէթի վրայ եւ խաչի փոխարէն տեղադրել իրենց սեւ դրօշը:

- Ատրպէյճանի բռնակալ Իլհամ Ալիեւն անընդհատ եւ ակամայաջակցում է Հայ դատին՝ ատելի

յայտարարութիւններ անելով, որը բացասական տպաւորութիւն է ստեղծում միջազգային հանրութեան մօտ նրա երկրի մասին: Ալիեւի վիրաւորական յայտարարութիւնը, թէ «Երեւանը եւ Ջանգեզուրն ատրպէյճանական տարածքներ են» եւ «Կը գայ ժամանակը ու մենք այնտեղ կ'ապրենք», մտային խանգարում ունեցող մարդու զառանցանք է: Սպասուում է, որ Հոկտեմբերի 9-ին Ալիեւը երրորդ անգամ նախագահ կ'ընտրուի, իսկ դա նշանակում է, որ հայ ժողովուրդը կը շարունակի օգուտ քաղել նրա «օգտակար» յայտարարութիւններից եւս մի քանի տարի:

- Անցեալ շաբաթ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր ասամբլեայում բանավէճը սրուեց, երբ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի արտաքին գործերի նախարարները հանդէս եկան միմեանց հակասող յայտարարութիւններով: Ստորեւ ներկայացուած են արտգործնախարար էդուարդ Նալբանդեանի ելոյթից հատուածներ, որոնցում նա մեղադրում է Ատրպէյճանի հետեւեալ գործողութիւնները.

ա/ «Ուղղափառ եւ հակահայ ատելութիւն սերմանող հեռուստաբանութեան օրէցօր աւելացում»,

բ/ «Ըլնմատարաններով յարձակութեան զէնքի անսխաղէպ կուտակում»,

գ/ «տիրահազակ ահաբեկչական կառույցների հետ սերտ կապ ունեցող վարձկանների օգտագործում»,
դ/ «կայնահարող մարդասպան Սաֆարովի փառաբանում Ատրպէյճանի ղեկավարութեան կողմից»:

Այնուհետեւ, Հայաստանի արտգործնախարարը յայտարարեց, որ «ցեղասպանութեան ճանաչումը, դատապարտումը եւ կանխարգելումը շարունակում են առաջնահերթութիւն հանդիսանալ Հայաստանի համար: Մենք անհրաժեշտ քայլեր կը նախաձեռնենք՝ ուղղուած ցեղասպանութեան յանցագործութեան նոր դրսեւորումների կանխմանը, միաժամանակ առաջնային նշանակութիւն տալով մարդկութեան դէմ յանցագործութիւնների համար պատասխանատուութեան եւ ժխտողականութեան հարցերին... Որպէս քասներորդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնը վերապարձ ժողովուրդ՝ Հայաստանն աներկբայ ողջունում է ՄԱԿ-ի անդամ պետութիւնների կողմից արտայայտուած յստակ դիրքորոշումը՝ բացառելու որեւէ անձեռնմխելիութեան կամ ներման հնարաւորութիւն մարդկութեան դէմ յանցագործութիւն կատարողների համար»:

Թարգմանութիւնը՝
Ռուզաննա Աւագեանի

Գ Ի Տ Ա Մ Ո Ղ Ո Վ

Սուիրում՝

Մերոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1650-Ամեակին

Շաբաթ՝ Հոկտեմբեր 26, 2013

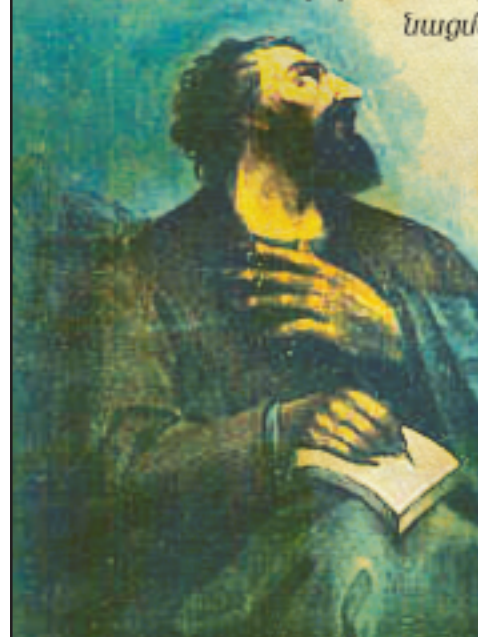
Վուսալըրի Համալսարան - Woodbury University
7500 North Glenoaks Blvd., Burbank, CA 91504
կ.ա. ժամը 9:00-էն մինչեւ կ.ե. ժամը 5:00

ԴԱՍԱԽՕՄՆԵՐ՝

Հայր Լեոն Զեքիան
«Մերոպ Մաշտոց Անուան Խորհուրդը Տասնվեց Դարերու Հայեցակէտն»
Դոկտ. Աբէլ Բինյ. Մանուկեան
«Հոգեւոր Պետականութեան Կերտման եւ Ազգային Ինքնութեան Պահպանման Ծրագիրը Ե. Դարուն եւ Այսօր»
Դոկտ. Աբրահամ Տէրեան
«Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի» Կառուցուածքն ու Նպատակը»
Դոկտ. Սրբեռի Հայրապետեան
«Ազգային Ինքնութեան Արմատատրոմը եւ Հիմնատրոմը»
Դոկտ. Երուանդ Զօրեան
«Հայկական Հասնացանցային Համալսարանի Առաքելութիւնը եւ Հայկական Ինքնութեան Ամրակայումը»
Դոկտ. Յակոբ Կիպլիճեան
«Լեզուի Հեռանկարները Պատկանելիութեան եւ Ինքնութեան Յարաբերակաւնացման ու Հանաշխարհայնացման Դիմաց՝ Ե. Դարուն եւ Այսօր»
Դոկտ. Ռուպրիկ Հիւրն
«Մերոպ Մաշտոց եւ Միսիթար Սեբաստացի. Հայ Ժողովուրդի Երկրորդ եւ Երրորդ Լուսատրիչները»

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Արարատ Էսքիճեան Թանգարան
Համազգային Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութիւն
Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն
Նոր Մերունդ Մշակութային Միութիւն
Պոլսահայ Միութիւն

ՄՈՒՏԱԸ ԱԶԱՏ
Կրթական արժեքները ստանձնախոյս են: Չոր տեղը կրեար սարսփով ինքնաշնորհ
813.357.1606 [paul_maggiogochin@gmail.com եւ [paul_facebook] [paul_nor_serouni

ՆԱՄԱԿ՝ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔ. Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻՆ

ԴՈԿՏ. ԱԲԷԼ ՔԶՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Շարունակում և նախորդ թիվում)

Մեր Հայց. Առաք. Եկեղեցին եւ իր ժողովրդավարութիւնը

Հայց. Առաք. Եկեղեցին եկեղեցիներու ընտանիքին մէջ կը գրաւէ առանձնաշատուկ տեղ՝ արեւելեան հոգեւոր աւանդութիւններու ճորտութեամբ, աստուածաբանական-դաւանաբանական հայեցակէտերու ուրոյն մեկնաբանութեամբ, ինքնանկախութեամբ (աւտօքեֆալ), նաեւ իր վարչական կեանքը կազմակերպելու մէջ նուիրականացած ժողովրդավարութեամբ: Եկեղեցւոյ վարչական կեանքին մէջ ժողովուրդին գործօն մասնակցութիւնը, ուրեմն, կը հանդիսանայ Հայ Եկեղեցւոյ մեծագոյն ձեռքբերումներէն մէկը: Եւ սոյնը ոչ թէ նորամուտ նորաձեւութիւն մըն է Հայ Եկեղեցիին համար, այլ՝ ամբողջութեամբ ընդդէմ աւանդութիւն մը, որուն սկիզբը պէտք է ընդունիլ Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական-պաշտօնական կրօն հռչակումէն ընդամէնը 143 տարի վերջ: Այդ բարեբաստիկ 444 տարեթիւր Շահպօղանի ժողովի գումարման թուականն է, որ կայացած է Յովսէփ Ա. Հոգոցմեցիի կաթողիկոսութեան եւ Վասակ Սիւնեցիի մարզպանութեան օրօք: Բարեբաստեալ, մեր մատենագրութիւնը մեզի աւանդած է այդ ժողովին կանոնները, ինչպէս նաեւ նախաբանը, ուր յստակ կը վկայուի, որ այդ ժողովին մասնակցած են ոչ միայն 40 եպիսկոպոսներ, վանականներ, երէցներ, սարկաւազներ, նախարարներ, նոյնիսկ՝ ազատներ եւ շինականներ, «Որոնք նախանձախնդիր էին օրէնքներու սրբութեան»: Այս պատմական իրողութիւնը, Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական դրուածքը հասկնալու իմաստով, կը ներկայացնէ առանձնաշատուկ կարեւորութիւն մը, քանի այս փաստը իր շարունակութիւնը ունեցաւ Վարդանանց պատերազմի նախօրեակին, 449 թուականին, Արտիշատի մէջ հոգեւոր եւ աշխարհիկ ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ գումարուած ժողովով: Հայ Եկեղեցւոյ մէջ աւանդութիւն դարձած եւ նուիրականացած այս օրէնքն էր որ, ահաւասիկ, պարագաներու բերումով, ամբողջութեամբ «Ազգային Սահմանադրութեան» մէջ 1860/63 թուականներուն:

Ընդհակառակը, Ռուսական կայսրութեան տարածքին մէջ Հայ Եկեղեցւոյ գործունէութեան համար 1836-ին ռուսաց Նիկոլայ Ա. կայսեր կողմէ վաւերացուած եւ որոշ ժամանակաշրջան մը կիրարկուած «Պոլոժէնիէ»-ն, հետեւելով ուղղափառ եկեղեցիներուն օրինակին, աւելի ունէր կղերակղերոն բնոյթ: Ան Եկեղեցիին իշխանութիւնը կը կեղերոնացնէր կաթողիկոսին, եւ տեղական մակարդակներու վրայ՝ առաջնորդներուն ձեռքին, անշուշտ անոնց վրան ալ պահակ կարգելով «պրոկուրոր» կամ «քոնսիսթորիա»-ներու վարիչները: «Պոլոժէնիէ»-ն թէպէտ չէր մերժեր Եկեղեցւոյ վարչական կեանքին մէջ աշխարհականներու մասնակցութիւնը, բայց ռուսաց կայսեր կը վերապահէր առաջնորդներու վերջնական անուանումը, կաթողիկոսին կողմէ ներկայացուած երկու ընտրելիներուն մէջէն: Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական նկարագրին եւ անոր սրբազան աւանդութեանց խոտոր այս կացութեան առաջին հարուածը հասցուց Խրիմեան Հայրիկը, երբ 1906-ին յատուկ կոնդակով մը ամբողջապէս ժողովուրդին վերադարձուց իր առաջնորդը ընտրելու իրաւունքը: Յարական Ռուսաստանի փլուզումէն ետք, Գէորգ Ե. ներկայացած առիթը չփախցուց, եւ 1917-ին ընդհանրապէս ջնջեց «Պոլոժէնիէ»-ի գործածութիւնը Հայ Եկեղեցիին մէջ, քանի որ ան դուրսէն պարտադրուած եւ Հայ Եկեղեցական-վարչական մարմնոյն մէջ օտարոտի կանոնագրութիւն մըն էր:

Հայաստանի մէջ համայնավարական կարգերու հաստատումէն ետք, անաստուածութեան սկզբունքին եւ քարոզչութեան վրայ հիմնուած Սովետական Միութիւնը հազիւ թէ հանդուրժուած կարգավիճակ մը կը շնորհէր Եկեղեցիին: Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի տնտեսական, պետական-քաղաքական ծրագրով զարգացող խորհրդային հասարակութեան մէջ բացարձակապէս տեղ չունէր եկեղեցին, ոչ ալ իր հոգեւորականութիւնը: Տեղին չէ այստեղ բանալ առանձին փակագիր մը յիշելով այն հարածանքները, որոնց ենթարկուեցաւ նաեւ Հայ Եկեղեցին մինչեւ Հայրենական Մեծ Պատերազմին աւարտը: Քանի ժողովուրդը, այսուհետեւ, պաշտօնական կապ մը չունէր իր Եկեղեցիին հետ եւ մասնակից չէր անոր հոգեւոր եւ վարչական կեանքին, ակամայ խզում մը առաջացաւ հոգեւոր հինաւուրց աւանդութեան եւ հաւատացեալներուն միջեւ: Փաստօրէն, ժողովուրդի գործօն մասնակցութիւնը Եկեղեցւոյ վարչական կեանքին մէջ՝ ծխական-համայնքային եւ թեմական դրուածքներով ամբողջապէս անգործունեայ դարձան, չըսելու համար կործանեցան, ուստի՝ այդ ժամանակամիջոցին մէջ հովուապետող կաթողիկոսները ստիպուած եղան Հայաստանի եւ ներքին Սփիւռքի մնացած քանի մը թեմերուն վրայ առաջնորդները (անպայման համաձայնելով Եկեղեցական Գործերու Խորհուրդին հետ) նշանակելու: Յաւալի է հաստատել, որ խորհրդային կարգերէն ժառանգմնացած նշանակելու այդ սովորութիւնը դեռ եւս կը շարունակուի Հայաստանի եւ, այսպէս կոչուած, ներքին Սփիւռքի ամբողջ տարածքին:

Եկեղեցւոյ վարչական կեանքը կազմակերպելու պատասխանատուութիւններուն մէջ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն կը բերէ իր լայն ու գործօն յանձնառութիւնը, այլ նաեւ Եկեղեցւոյ իշխանութիւնը կը բաժնէ իր եկեղեցական պաշտօնեաներուն հետ՝ ընտրական մասնաւոր իրաւունքով: Համայնքներու եւ ծուխերու մէջ ժողովուրդն է որ կ'ընտրէ ու թեմի առաջնորդ եպիսկոպոսին կը ներկայացնէ իր տիրացուն, գայն քահանայ ձեռնադրելու եւ օծելու խնդրանքով: Նոյնպէս, առաջնորդական թեմի մը թեմական պատգամաւորական ժողովը իր պատրաստած թեկնածուներու եռանուն ցանկէն կ'ընտրէ իր առաջնորդը եւ գայն կը ներկայացնէ կաթողիկոսին՝ ձեռնադրելու, օծելու կամ վաւերացնելու խնդրանքով: Ինչպէս եպիսկոպոսը իրաւունք չունի իր անձնական նախաձեռնութեամբ ընտրելու քահանայ

մը եւ գայն պարտադրելու համայնքին, նմանապէս եւ կաթողիկոսին վերապահուած չէ իր անձնական նախաձեռնութեամբ ընտրել եպիսկոպոս մը եւ գայն առաջնորդ նշանակել թեմին վրայ: Սոյնը կոպիտ ոտնձգութիւն մը նկատուած է Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական կարգին դէմ: Բայց, բնականաբար, ինչպէս եպիսկոպոսը քահանայի, նոյնպէս եւ կաթողիկոսը եպիսկոպոսի պարագային իրաւունք ունին չձեռնադրելու եւ չօծելու, երբ ցոյց կու տան ընծայելի կանոնական, հոգեւոր կոչումի եւ պատրաստուածութեան վերաբերող թերութիւնները:

Ի տարբերութիւն որոշ քոյր եկեղեցիներու, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կ'ընտրուի ոչ թէ կարտինաներու կամ միայն եպիսկոպոսաց ժողովին կողմէ, այլ՝ ազգային-եկեղեցական սրբազումար ժողովէն, որուն մէջ ճշնող մեծամասնութիւն կը ներկայացնեն աշխարհական պատգամաւորները:

Այս բոլորը, ահաւասիկ, ցոյց կու տան Հայ Եկեղեցիի հոգեւոր եւ վարչական իշխանութեանց ներդաշնակ բաշխումը եկեղեցականներուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին միջեւ, փոխադարձ պայմանաւորուածութիւնը եւ դարերու ընդմէջէն կառուցողական համագործակցութիւնը՝ ի շինութիւն եւ ի պայծառութիւն մեր Մայր եւ Ս. Եկեղեցիին:

Դժբախտաբար, սակայն, վերջին ժամանակներուն եկեղեցական որոշ ղեկավարներու մօտ ի յայտ եկած աւելի իշխանութիւն ունենալու մենատիրական ձգտումները, Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական իրաւունքին դէմ կատարած ոտնձգութիւնները որոշակիօրէն խախտեցին այն նժարն ու հաւատարակիւրդը, որ երբեմն ինքնամբով եւ երկիւղածութեամբ կը պահպանուէր մեր Եկեղեցւոյ վարչական կալուածին մէջ: Այս մասին կը խօսին Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ այլ թեմերու ու համայնքներու մէջ կատարուած տիրահազակ իրադարձութիւնները: 2009-ին Մայր Աթոռի կողմէ պատրաստուած եւ խնդրայարոց պայմաններու մէջ վաւերացուած թեմական ուղեւորչային կանոնադրութիւնը, որ քան ալ անհրաժեշտ նկատուի նման փաստաթուղթի մը մշակումը, իր որդեգրած կարգ մը յօդուածներով կը ներկայացնէ ուղղակի ոտնձգութիւն մը Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական սկզբունքին, թեմերու եւ անոնց մէջ օրինաւորապէս գործող պատկան մարմիններու ինքնուրույնութեան, ինչպէս նաեւ առաջնորդի ազատ ընտրութեան իրաւունքին դէմ: Սոյն թուականի Մայիսին, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի տարեկան ժողովին, թեմական ծրագիր-կանոնագրին մէջ որդեգրուեցաւ մտցնել իր արտաքին երեւոյթին մէջ շատ պարզ թուացող փոփոխութիւն մը, առ այն՝ որ առաջնորդի ընտրութեան համար թեկնածուներուն եռանուն ցանկը պէտք է նախապէս վաւերացուի կաթողիկոսին կողմէ: Սոյնը կը նշանակէ, որ կաթողիկոսը ինքզինքին կը վերապահէ իրաւունքը ներկայացուած ցանկը ընդհանրապէս չվաւերացնել կամ, ըստ իր հայեցողութեան, ցանկէն դուրս հանել թեմին կողմէ առաջարկուած սա կամ ան թեկնածուին անունը: Այլապէս, ինք կ'առաջարկէ իր նախընտրած թեկնածուն առաջնորդի ընտրութեան համար: Հասկնալի է, թէ նման որոշում մը ի՞նչ ազդեցութեամբ եւ ի՞նչ պայման-

ներու տակ առնուած է: Հայ Եկեղեցւոյ կանոնական աւանդութիւնը չունի այդպիսի ստացուածք. այդ Լատին Եկեղեցւոյ կղերական-պապական դրուածքին նմանող մէկ գործառույթն է, գոր կը միտին իւրացնել եւ սկզբունքով ազատ մեր ընտրական համակարգին պարտադրել Եկեղեցւոյ իշխանատենչ ղեկավարներէն ոմանք: Այսօր Հայ Եկեղեցիին մէջ աճող ամենամեծ փորձութիւնն ու վտանգը ժողովրդավարութեան սահմանափակումը եւ փոխարէնը Եկեղեցւոյ սպասաւորներու (իմա՝ կղերի) իշխանութեան յաւերակայն է: Ի հարկէ, ամբողջական համոզումով եւ բարձր գիտակցութեամբ պէտք է ողջունել Հայ Եկեղեցւոյ կառուցուածքը եւ ներեկեղեցական յարաբերութիւնները կանոնակարգելու բոլոր բարի ցանկութիւններն ու այդ ուղղութեամբ գործադրուած ճիգերը, սակայն առանց կղերատիրական նկրտումներու: Հայ ժողովրդապետական իրաւունքային մասնակցութիւնը եկեղեցական կեանքի եւ վարչական իշխանութեան կառավարման դրուածքին մէջ կը հանդիսանայ Հայ Եկեղեցւոյ ստեղծագործած անզուգական ու իր պատմական հնութեամբ եզակի արժէքներէն մէկը: Արդարեւ, նուիրական արգասիք մը, նման այն բիւրեղ աղամանդին, որուն վրայ յառաջացած աննշան բիծն անգամ կը նուազեցնէ իր բուն արժէքը:

Այս առնչութեամբ որքան ցանկալի պիտի ըլլար, եթէ երբեք ազգային-եկեղեցական սրբազումար ժողովը, որ ի պաշտօնէն ունի Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ գերագոյն եւ օրէնսդիր հեղինակութիւնը, ոչ թէ կաթողիկոսի մը վախճանումէն ետք լոկ նոր գահակալ մը ընտրելու համար հրաւիրուի, այլ՝ առնաւորէն չորս տարին անգամ մը գումարուի, այսօրուան ու վաղուան հասարակական, քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքի հզօր մարտահրաւիրներուն եւ ժամանակի հրամայականներուն դէմ յանդիման գտնուող մեր Ս. Եկեղեցիին կայուն եւ կենսունակ պահելու համար: Միայն ազգային-եկեղեցական ժողովին վերապահուած է գերագոյն իրաւունքը ընդհանուր Հայ Եկեղեցիին վերաբերող եկեղեցական որեւէ կանոնագրութիւն կամ օրէնք գործադրուելէ առաջ վաւերացնել եւ տալ շահագործման՝ համայն Հայ Եկեղեցւոյ պէտքերուն համար:

Նոյնպէս, Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսական ժողովը, որ վերջին անգամ 44 տարի առաջ՝ 1969-ին գումարուած էր, ըլլալ Հայ Եկեղեցիին մէջ գործող հեղինակաւոր եւ մնայուն մարմին մը էապէս եւ բազմակողմանի իմաստով փոխուող հասարակարգի մը մէջ, հայ հաւատացեալ մարդուն համար Եկեղեցին դարձնէ հետաքրքրական, ոչ պարզապէս լոկ իր ծիսակատարութիւններով, այլ՝ ծառայատիրութեամբ եւ անվերապահ մասնակցութեամբ դէպի ժամանակակից ընկերութեան եւ հասարակարգի բոլոր ոլորտները:

Եկեղեցի եւ պետութիւն
Հայաստանի մէջ Եկեղեցիի եւ պետութեան սերտաճումը, որ յատկապէս անցնող այս քանի մը տարիներուն շատ աւելի ակնբերելու դարձաւ, ստեղծեց մտահոգիչ նոր իրավիճակ մը շատերուն համար: Մտահոգիչ թիւն՝ ոչ միայն այն փաստին համար որ, այսպէս, Հայց.

ԿԼԵՆՏԵՅԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՆՇՈՒԵՑԱԲ ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՐԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի, 6 Հոկտեմբերի 2013ին Կլենտեյլի Կեդրոնական Հանրային Գրադարանի մէջ տեղի ունեցաւ Մուշեղ Իշխանի հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը, որ իր կազմակերպութեամբ եւ բովանդակութեամբ, կրկնակի գոհունակութիւն առթող երեւոյթ մը պարզեց ինձի:

Առաջին գոհունակութիւնս այն եղաւ, որ այդ օր կը պատուուէր ակնաւոր հայ գրող, դաստիարակ, իմբազիր եւ հասարակական գործիչ մը իր ծննդեան 100-ամեակին առիթով: Երկրորդը՝ հանդիսութեան մասնակից հոծ ներկայութիւնն էր, որ կուգար ցոյց տալու մեր երախտաշատ համայնքի՝ հայ մշակուցի կապուած ըլլալու բերկրալի իրողութիւնը:

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Լուս Անճելոսի Մասնաճիւղի եւ Համազգայինի Նշան Փալանճեան ձեմարանականներու Ընկերակցութեան կողմէ նախաձեռնուած ներկայ հանդիսութեան, իր բացման խօսքով հանդէս եկաւ հանդիսավար Հրաչ Սեփեթեան, որ իր բարի գալուստի խօսքէն ետք, համառօտ կերպով, անդրադարձաւ Մուշեղ Իշխանի կենսագրական զիժերուն վրայ:

Ան դիտել տուաւ Մուշեղ Իշխանի, դեռեւս նորածին մանուկ հասակին, թուրք եաթաղանի գոհ գացած ծնողներու կորուստէն մինչեւ իր երեքէն չորս տարեկանին ապրած աքսորի տառապանքները: Ան անդրադարձաւ անոր հայեցի կրթութեան Դամասկոսի վարժարաններէն մինչեւ Կիպրոս՝ Մելգոնեան, Պէյրութի՝ Հայ ձեմարանէն մինչեւ Պրիւքսէի ձեմարանը, ուր հետեւած է մանկավարժական եւ գրականութեան ճիւղերուն, որոնցմէ ետք, ան նուիրուած է ուսուցչութեան, միշտ հաւատարիմ մնալով իր գրողի կոչումին:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Նշան Փալանճեան ձեմարանի շրջանաւարտներէն Տօքթ. Սահակ Պաղտասարեան, որ սրտի խօսքով անդրադարձաւ իր ուսուցչին՝ Մուշեղ Իշխանի յատկապէս նուիրեալ, հայրական եւ դաստիարակչական հոգածու յատկութիւններուն վրայ, որոնք խորապէս ազդած են սաներուն մարդկային եւ ազգային պատրաստութեան վրայ:

Նոյն շունչով, ջերմութեամբ եւ անմիջականութեամբ ելոյթ ունեցաւ Տօքթ. Յարութիւն Արմէնեան, որ նոյնպէս Մուշեղ Իշխանի ձեմարանական սաներէն եղած է: Ան իր անձնական յուշերով ներկայացուց Մուշեղ Իշխանի դաստիարակչական, մարդկային, ազգային եւ դիւրահաղորդ կերպարը:

Մուշեղ Իշխանի գրական վաստակին մասին տարածուն զեկոյց ներկայացուց Դոկտ. Մինաս Գոճայեան: Ան բարձր գնահատեց անոր ստեղծագործական գրական, բանաստեղծական, թատերական գործերը, որոնք կուգան հարստացնել մեր ստեղծագործական պատուաբեր գանձարանը:

Ելոյթներու աւարտին դէպի բարձրախօս հրաւիրուեցաւ Մեծարեալի որդին Տօքթ. Արմէն Ճէնտէրճեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց իր հօրը նուիրուած, միացեալ միութիւններու կողմէ կազմակերպուած այս մեծարանքի հանդիսութեան համար, որ կ'ուրախացնէ իր հայրը...

Հանդիսութեան զեղարուես-

տական բաժնին իրենց որակաւոր մասնակցութիւնը բերին ԹՄՄ Արշակ Տիգրանեան վարժարանէն Մանիս Մղոսեան, որ ամուսնեց Մ. Իշխանի «Հայ Մամիկին Աղօթքը» քերթուածը: Նանօր Սէրայտարեան՝ ջուրթակ, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Յովիկ Սէրայտարեանին: Մելօ Էքիզեան՝ ամուսնք՝ Մ. Իշխանի գործերէն «Դուն միացար մեր հողին» եւ «Օտար աշխարհի կուռնկին»: Լիլիթ Խոջայեան՝ քանոն, ջութակի ընկերակցութեամբ՝ Քրիսթինա Խոջայեանի:

Ձեռնարկի աւարտին տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն, որ առիթ ընծայեց ընկերային տաքուկ խօսակցութիւններու:

ՏԱԳ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Հ.Բ.Ը. Միութեան Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանակային Յանձնաժողովը հաճոյքն ունի յայտարարելու թէ Տարեկան Ճաշկերոյթ հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 16ին, Beverly Hilton պանդոկի շքեղ սրահին մէջ: Այս հանդիսութիւնը կազմակերպուած է՝ Շրջանակային Յանձնաժողովի հովանաւորութիւնը վայելող «Յատուկ Ձեռնարկներու Յանձնախումբ»-ին կողմէ:

Հերմինէ Ճանոյեան, որ կը գլխաւորէ վերոյիշեալ յանձնախումբի աշխատանքը կ'ըսէ. «Մեզի համար պատիւ եւ հաճոյք է կազմակերպել Հ.Բ.Ը.Մ-ի այս անգուզական ձեռնարկը, որ կը համախմ-

բէ Հ.Բ.Ը.Մ-ի բարերարներն ու համակիրները: Կորովի եւ աշխուժ յանձնախումբը, ոչ մէկ ճիգ կը խնայէ այս երեկոն բացառիկ ու յիշատակելի դարձնելու իր աշխատանքին մէջ»:

Այս տարուան շքահանդէսը պիտի կեդրոնանայ Հ.Բ.Ը.Մ-ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանակային Վարչութեան եւ իր մասնաձեւերուն իրագործումներուն վրայ:

«Մեր աշխատանքի կիզակէտը մեր երիտասարդներն են: Մեր աշխատանքը կը մշակէ տեղական ծրագիրներ, որոնց առանցքը կը

Շարք էջ 15

ՍՈՒՐԻԱԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՕՏԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԿ ՄԱՐՄԻՆ

Օգնութեան Կոչ եւ Հաշուետուութիւն SARF Appeal for Help and Financial Reporting

Կոչ կ'ուղղուի իմաստիկ հայութեան որ ԱՅԳԱՅԻՆ, ԱՆՏԻՍՊ՝ համապատասխան տրամադրութեամբ, պատրաստութեամբ եւ միջոցառումներով զօրաշարժի ներարկներ մենք գնեց, դիմագրուելու ծաւալող աղետը եւ շարունակելու մարդկային ամենատարակաւ նիւթական օժանդակութիւնը, ապահովելու Սուրիայեակ Սուրիահայութեան օրհասական գոյապայքարը:

Չառէն Խանճեան, Աստեապետ, Սուրիահայութեան Օժանդակութեան Գործադիր Մարմին

Unfortunately, the many armed conflicts which continue to afflict the world today present us daily with dramatic images of misery, hunger, illness and death. Without peace, there can be no form of economic development. Violence never begets peace, the necessary condition for development.

I make a heartfelt appeal to help find ways to overcome the conflicting positions (over Syria) and to lay aside the futile pursuit of a military solution. Rather, let there be a renewed commitment to seek, with courage and determination, a peaceful solution through dialogue and negotiation of the parties, unanimously supported by the international community.

*Excerpt from a letter by Pope Francis
From the Vatican, 4 September 2013*

“The people in Syria have been suffering for the past two years due to the lack of respect for human life. Amongst the family of the Syrian Nation the Armenian community has also been affected heavily. It is important that we all pray for their peace and stability. Let us all give from the heart to bring hope to the souls of all and specially for our brothers and sisters who through these turbulent times are waiting for our prayers!”

*Archbishop Hovhann Derderian
Private
Western Diocese of the Armenian Church*

With the Centennial of the Armenian Genocide forthcoming, we cannot stress enough the urgency of the crisis in Syria and emphasize the obligation of every Armenian to offer their utmost moral and financial support towards relief efforts.

*Lena Botoyan
Chairperson-Armenian Relief Society of
Western USA Regional Executive*

“Syria and specifically Aleppo is the cradle of the Western Armenian Diaspora. The name Aleppo is indelibly etched in the psyche of the post genocide generation because Aleppo means survival, rebirth and safety from the bloody sword of the Ottoman Turk. Aleppo means revival of the Armenian spirit. Losing Syria and Aleppo to the destructive machine of war will mean losing very vibrant Armenian communities and a cultural heritage that took 100 years to build, and will leave a gaping hole in the soul of every Armenian.”

*Nazareth E. Darakjian, M.D.
Vice President, Armenian Missionary Association of America*

SARF STATEMENT OF CONTRIBUTIONS & TRANSFERS SEPTEMBER 1, 2012 - AUGUST 31, 2013

REVENUE & EXPENSES OF HyeAID 1 & 2		
HyeAID 1 & 2 Revenue		
Ticket Sales		\$ 265,521
Sponsors	\$ 124,600	
Prelacy Schools	51,600	176,200
Total HyeAID Income		\$ 441,721
HyeAID 1 & 2 Expenses		
Advertising	29,932	
Travel	10,385	
Production	174,479	
Total HyeAID Expenses		214,796
NET INCOME - HyeAID		\$ 226,925
OTHER CONTRIBUTIONS		
SARF Members	42,500	
Prelacy Parishes	23,705	
Aleppo School Alumni	17,500	
Karen Jeppe Alumni	35,000	
Pasadena Event	47,600	
Torrance Event	3,452	
San Francisco Event	32,059	
Boston Fundraiser	31,300	
Detroit Event	3,000	
In Lieu of birthdays gifts	4,350	
In Memoriam	19,575	
On Line Donations	14,859	
General Public Donations	\$183,983	
TOTAL OTHER CONTRIBUTIONS	458,883	
TOTAL CONTRIBUTIONS		685,808
LESS: SARF OVERHEAD		
Postage & P.O.Box Rental		\$ 1,771
TOTAL CONTRIBUTIONS NET OF EXPENSES		\$ 684,037
TRANSFERS THRU THE CATHOLICOSATE OF THE HOLY SEE OF CILICIA		
September 25, 2012	\$ 75,000	
October 13, 2012	25,000	
November 29, 2012	250,000	
December 13, 2012	100,000	
April 18, 2013	35,000	
July 1, 2013	150,000	
August 1, 2013	30,000	
TOTAL TRANSFERS		\$665,000
CASH ON HAND AS OF AUGUST 31, 2013		\$19,037

“The collaborative efforts of the Armenian community in California and around the globe are essential in meeting the escalating need for humanitarian assistance in Syria. Only together can we help our fellow Syrian Armenians survive this devastating conflict.”

*Krikor Karaguzakian
Chairman
Armenian General Benevolent Union-AGBU*

Սուրիահայութիւնը, որ տասնամեակներով ամբողջ հայ ափիւրիս մարդուժի հնցի դեր կատարեց, անա աւելի քան երկու տարի է կարիքը ունի ամբողջ հայութեան նեցուկին. Սիւրիոյ եւ պետութիւն, որպէսզի կարենայ յարթահարել իր պայմանները, վերականգնի, ու յաղաղութեան դարձին հետ վերադառնալ իր ամբողջական կենսունակութիւնը:

Սուրիահայութեան զօրակցութեան առումով պիտի շարժիք առանց ուշացումի, առանց սակարկութեան, ու ամբողջական նախաձեռնով:

*Դոկտ. Վիգէն Յովսէփեան
Աստեապետ
Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան
Արևմտեան Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէի*

Upon the request of the SARF EC and on Saturday, August 17, 2013, we, the undersigned Internal Audit Committee members, conducted a review and internal audit of the SARF Accounting, Financial and Banking records, maintained at the offices of the SARF Treasurer, Mr. Mehr Der Ohannesian.

It is our conclusion that the Accounting Files, Banking Records, Transaction Documentation and Financial Reports, are all maintained in a professional manner and presented in accordance with commonly practiced accounting standards.

Syrian Armenian Relief Fund
Internal Audit Committee Members

 Harry Balian
AGBU

 Khachig Janyan
AGL

 Ara Aboyan
ACENA

August 31, 2013
Los Angeles, California

Please mail your tax-deductible donations to:
Syrian Armenian Relief Fund
 P.O. Box 1948, Glendale, CA 91209-1948
www.SyrianArmenianReliefFund.org

Massis Weekly

Volume 33, No. 36

Saturday, October 12, 2013

European Parliament Gives Green Light to EU-Armenia Visa Facilitation Agreement

Armenian citizens will face fewer hurdles to travel to the EU for short stays, under an EU-Armenia visa facilitation agreement backed by the European Parliament on Wednesday. MEPs also gave their green light to an EU-Armenia agreement on the readmission of persons residing without authorization.

The EU-Armenia visa facilitation agreement aims to facilitate the issue of short-stay visas for an intended stay of no more than 90 days per period of 180 days.

The new rules will make the procedures quicker (the decision will have to be taken within 10 days, in urgent cases two days or less), cheaper (the visa fee for processing applications of Armenian citizens shall amount to 35 •) and less bureaucratic (the documents to be presented regarding the purpose of the journey have been simplified for some categories of persons, in particular for close relatives, members of official delegations, students, business people, journalists, scientists, etc).

There are also simplified criteria for issuing multiple-entry visas. Armenian citizens who are holders of diplomatic passports are exempted from the visa requirement for short stays.

Armenia already exempts all EU citizens from the visa obligation since 10 January 2013.

“The simplified visa regime can bring a new impetus to cooperation,

mainly to mobility of citizens, which is essential in building people-to-people contacts”, says rapporteur Edit Bauer (EPP, SK).

The EU has already concluded visa facilitation agreements with nine non-EU countries. From countries of South Caucasus there is such agreement concluded only with Georgia so far, but the negotiations with Azerbaijan are already under way.

“To balance the visa facilitation agreement, effective measures are also needed to prevent and control illegal migration flows”, Ms Bauer adds.

Readmission agreements go usually hand-in-hand with visa facilitation agreements. The objective of this agreement is to establish, on the basis of reciprocity, rapid and effective procedures for the identification and safe and orderly return of persons residing without authorization.

The agreements will enter into force on the first day of the second month after the last party to ratify them notifies the other that it has done so.

Armenian National Assembly Approve President's Amnesty Proposal

YEREVAN — The Armenian parliament approved on Thursday a general amnesty that will lead to the release of hundreds of individuals serving prison sentences for various crimes.

A relevant bill proposed by President Serzh Sargsyan and dedicated to the 22nd anniversary of Armenia's independence was unanimously approved by the National Assembly. Parliament speaker Hovik Abrahamian called it a “humanitarian” measure.

Justice Minister Hrayr Tovmasian, who presented the bill to lawmakers, said that up to 600 convicts and individuals charged with crimes committed before September 1 will be released from prison by the end of December. Hundreds of others will have their prison sentences shortened, he said.

Among those expected to be freed is Tigran Arakelian, an opposition activist who was arrested two years ago and subsequently sentenced to six years' imprisonment on highly controversial assault charges. The opposition Armenian National Congress (HAK), of which Arakelian is a mem-

ber, considers him a political prisoner.

Dozens of other, more prominent loyalists of HAK leader Levon Ter-Petrosian were freed after similar amnesties declared by the Armenian authorities in 2011 and 2009. They all were jailed as part of a 2008 post-election government crackdown on Ter-Petrosian's opposition movement.

The amnesty will also apply to a number of high-ranking officials and clerks, convicted for bribery over the past few years. Tigran Arakelyan, former head of road police Margar Ohanyan, former head of the RA Police's Criminal Investigation Department Hovhannes Tamamyanyan (sentenced to four years), and Republican Vazgen Khachikyan, former head of State Service of Social Welfare at the Ministry of Labor and Social Affairs could be pardoned under the amnesty law.

The bill on the amnesty will apply to those who committed a crime before September 1 of 2013, inclusive.

Continued on page 3

Armenia Demonstrates its Modern Warfare Amid Commander Drills

Armenian government members followed the mass military exercises

YEREVAN -- Armenia demonstrated its modern warfare during the commander and staff exercises “Reaction-2013”. Operative-tactic missiles SCUD and 8K14-1, anti-aircraft missile systems C300, “OCA” complexes, “Krunk”, “Baze” and other drones, radiolocation systems and weapons of Armenian production were presented. The representatives of the Armenian government followed the mass military exercises from a vantage ground. During “Reaction-2013” commander and staff exercises a special scene was planned and played out where decisions were to be made in extraordinary tense situation.

The steps were meant to push back the enemy's aggression and plan counter-strike scenarios. The steps of the government bodies and agencies in these situations were planned. The normative acts needed for the transfer of the government system to a higher alert situation were clarified.

“Reaction - 2013” strategic com-

mander and staff exercises were held in “Baghramyan” Military Centre target range to enhance the level of coordination of the work of the governmental and military administrative bodies in case of possible aggration of military-political situation and implementing new and efficient methods in the system.

Prime Minister Tigran Sargsyan, Defense Minister Seyran Ohanian, and all the higher officials of the state's administration system and Armed Forces attended the exercises titled “Work of the State's Higher Officials in Making Strategic and Political Decisions”.

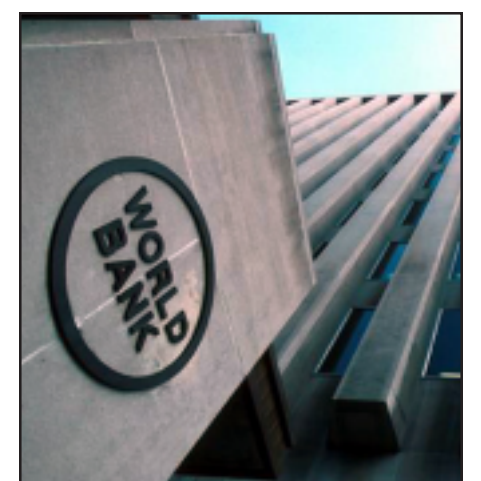
The members of the Government led by the Prime Minister passed through a territory called “Prohibited Zone of Psychological Surmount”, where the situation resembles war conditions. Later, the members of the Government watched the demonstrations of the intelligencers and special task forces, which proved the high level of combat-readiness of the Armed Forces of the Republic of Armenia.

World Bank: Armenia Has the Highest Level of Entrepreneurial Activity in the Caucasus

YEREVAN — Armenia has by far the highest level of entrepreneurial activity among the countries of the Caucasus, according to the new World Bank report “Fostering Entrepreneurship in Armenia”. Armenia's entrepreneurial culture is built largely on the very strong math and science foundation established during the Soviet era. However, it still needs to tackle the bottlenecks to business growth and entrepreneurship.

The findings of the study, which is based on an Entrepreneurship survey conducted in 2012, were discussed during a one-day seminar, organized by the World Bank with participation of Government agencies, representatives from tertiary education and enterprises, and associations.

The authors of the “Fostering

Entrepreneurship in Armenia” report, through the first of a series of planned stakeholder consultations, hope to facilitate the exploration of policy op-

Continued on page 4

Report: Armenian Population Declines

YEREVAN -- The rates of emigration from Armenia is terrifying. The brain drain deprives the country of intellect that could be used to foster economic growth. This information is included in the recent report on the survey on the decline of the Armenian population, which was presented during the International Conference on Demographic Challenges in Armenia organized jointly by the UN FPA and the Ministry of Labor and Social Affairs. Invited guests were Armenian researchers from Australia and the United States.

for higher pay and better opportunities for use of their professional qualifications. The survey reveals that part of the Armenian population is going to move to other countries.

According to the survey, emigration is boosted by systemic issues such as centralization of business and monopolies, issues in education and judicial sectors. The report states that the business sector is handled by a group of people who are also directly involved in public administration, supervising specific areas or sector of economy. This makes smaller competitors vulnerable, causes unemployment, unequal distribution of funds over the society, the report holds.

The report also touches upon relations with the Diaspora. The authors of the report think it is necessary to draft a clear strategy and action plan for repatriation and admission of Diaspora Armenians returning to the homeland.

The officials of the Ministry of Labor and Social Affairs are not hiding the demographic plight in Armenia. Deputy Minister Petrosyan announced during the conference that the rate of poverty is at 35%, unemployment is high, the country is facing grave problems with territorial development and health. According to the deputy minister, the index of birth is very low, so it does not enable simple growth.

According to the deputy minister, the causes are the devastating earthquake in 1988 that was followed by the collapse of the Soviet Union, the Karabakh war and the transport blockade imposed by Azerbaijan and Turkey.

Victor Aghadjanian of Arizona State University introduced the impact of international migration on Armenian community households. Namely, the survey in Tavush, Ararat and Gegharkunik found that migrant families are less likely to engage in farming. There is no evidence that rural migrant workers will earn money abroad and return to their home to buy farming land and develop agriculture. In other words, migrants do not invest money in Armenia.

Polls in the mentioned regions revealed that the wives of married migrants are ready to leave Armenia with their children. Hence, according to Victor Aghadjanian, migration tends to uproot the economy. He says it takes a separate survey on the possible impact of membership to the Customs Union on migration flow. It will definitely have an impact if Armenia becomes a member of the CU, the expert says.

The report does not express any optimism. The survey revealed that emigration of young people is determined by the lack of opportunities for professional growth and development, as well as the wish to live in a society with better protection of human rights, democracy and governance. According to another survey covering the whole territory of Armenia, one third of all respondents is going to leave the country during the next two years. In addition, employed respondents are looking to leaving for other countries seeking

Freedom of the Net Report 2013 Ranks Armenia Among “Free” Countries

NEW YORK — Armenia is rated high in the Freedom of the Net 2013 report released today by the Freedom House.

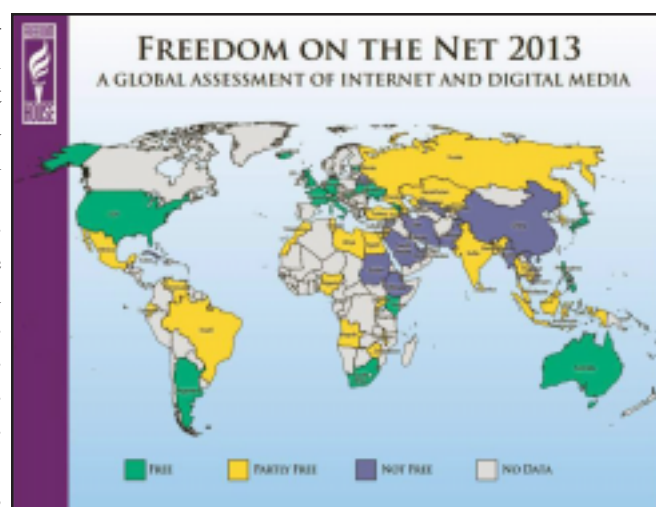
The report includes Armenia in the list of 17 countries rated as “Free” topped by Iceland, Estonia and Germany. Georgia is another country in the region ranked as “Free.”

As for Armenia’s neighbors, Azerbaijan and Turkey are rated as Partly Free, while Iran is at the very bottom. Russia is also classified as “Partly Free.”

According to the report, the access to internet in Armenia has significantly improved over the past few years, with the internet penetration rate increasing from approximately 6 percent in 2007 to 39 percent in 2012.

“At the same time, however, there have been minimal efforts to improve community access to the internet and digital literacy remains somewhat low, with television remaining the predominant source by which people receive news and information,” the report reads.

Freedom on the Net 2013 is the

fourth report in a series of comprehensive studies of internet freedom around the globe and covers developments in 60 countries that occurred between May 2012 and April 2013. The countries were chosen to provide a representative sample with regards to geographical diversity and economic development, as well as varying levels of political and media freedom.

Over 60 researchers, nearly all based in the countries they analyzed, contributed to the project by researching laws and practices relevant to the digital media, testing the accessibility of select websites, and interviewing a wide range of sources, among other research activities.

Stepanakert Hosts Conference on Artsakh’s National Liberation Struggle

STEPANAKERT — On October 4 President Bako Sahakyan partook in the international conference “Artsakh’s national liberation struggle: From Gyulistan till our days” in capital Stepanakert.

In his speech President Sahakyan considered important holding such international scientific events for in-depth understanding of the Artsakh issue, comprehensive monitoring of regional processes and making more accurate projections of possible developments.

According to the President, the Armenian nation’s aspiration for a free and sovereign existence and restora-

cesses in Armenia,” Sarkisian said. He claimed that the Eurobond issue will also lower the cost of external borrowing for private Armenian companies.

For his part, Finance Minister Davit Sargsian insisted that the government simply has no choice but to turn to private foreign investors for badly needed funds. “The Republic of Armenia is no longer

tion of national statehood is one of the longest national liberation struggles in the world history with restoring free, sovereign and powerful national statehood, ensuring its continuous development and strengthening being the inalterable supreme strategic objective.

Turning to the current stage of the Artsakh state building process President Sahakyan underlined that we had no way back, adding that independence and security of Artsakh are unique values that are not subject to any speculation, Central Information Department of the Office of the NKR President reported.

considered an impoverished country by international standards, and is now entering a category of countries with medium incomes,” he told fellow cabinet members. “This means that financial institutions like the International Monetary Fund, the World Bank and the Asian Development Bank will now be giving Armenia less and less concessional loans.”

Armenia to Use Proceeds From Eurobonds to Repay Russian Loan

YEREVAN — Armenia will use most of the proceeds from the recent sale of its first-ever Eurobonds for repaying a \$500 million Russian loan ten years ahead of schedule, the government announced on Thursday.

The government said that the rest of about \$700 million raised on international markets on September 19 will be spent on lending programs for small and medium-sized businesses as well as partly financing the state budget deficit.

The Russian government extended the commercial loan to the authorities in Yerevan in June 2009 at the height of a global financial crisis that plunged the Armenian economy into severe recession. The money was meant to alleviate consequences of the economic crisis.

The Russians set a 4-year grace period for the credit repayable in 15 years, meaning that the Armenian side was due to start repaying it in the second half of this year. The Armenian government had this in mind when it

announced in May plans for a debut Eurobond issue.

The government’s announcement on Thursday amounted to an official confirmation that Moscow will not freeze or reschedule the loan’s repayment despite Yerevan’s controversial decision earlier in September to join a Russian-led customs union.

Speaking at a cabinet session, Prime Minister Tigran Sarkisian rejected opposition criticism of the Eurobond sale. In particular, his political opponents claim that the government is significantly increasing Armenia’s foreign debt without contributing to sustainable economic development.

“This is a process that will boost our international reputation,” insisted Sarkisian. “Unfortunately, there are people who want to throw mud at any achievement.”

“For the first time ever Armenia has found itself on investors’ map, and from now on more than 100 authoritative investors will be closely monitoring financial and macroeconomic pro-

Serbian filmmaker Emir Kusturica Accuses Turkey of Genocide Denial

ANTALYA — Serbian filmmaker Emir Kusturica left Antalya on Sunday, just one day after the southern city's Golden Orange International Film Festival, where he was going to serve as a member of the international feature competition jury, opened its 47th year with a ceremony marked by controversy, reports Turkish daily Today's Zaman.

The 47th edition of Antalya's annual cinematic fare is now clouded with politically charged statements and protests. The festival, billed by Turkey's movie industry as the country's most prestigious film festival, has thus been marred by a scandal, drawing the event away from its main target of boosting Turkey's movie industry.

The famed director of such critically acclaimed films as "Underground" and "The Time of the Gypsies," labeling reactions to his being a member of the jury at the festival as "barbaric and primitive," said he was withdrawing from the jury and canceling the rest of his program in Antalya, which also included workshops with film students.

Speaking in a press conference on Sunday at an Antalya hotel, Kusturica said: "I don't even want to make a plea, but ... I'd like to thank Mayor [Mustafa] Akaydin and the people of Antalya for the warm reception. As for the culture [and tourism] minister of this country, I now see him as an enemy because he deserves this," referring to Culture and Tourism Minister Ertugrul Gunay's protest against him by not attending Saturday's opening gala of the festival.

"If you are that sensitive about genocides, why don't you then speak about the Genocide perpetrated against Armenians during the World War I. I have always been against the crimes committed against humanity in Bosnia. And if I live thousands of years, I will again be against genocide," said he.

On Sunday Kusturica also noted that just a few months ago he and his No Smoking Orchestra, which also performed on Saturday in Antalya, visited the northwestern city of Bursa for a live performance as part of the

city's annual festival, where they were greeted warmly and enthusiastically by the city's officials.

Dismissing accusations that he was supportive of war criminals, Kusturica added: "A person who has dedicated his life to opening new horizons to humanity cannot be supportive of any kind of crime. ... I am known to be anti-imperialist. I have built my life and profession on this basis. ... What I was fighting for [during the time of the Bosnian war] was a united Yugoslavia," the filmmaker said.

Minister Gunay was quick to reply to Kusturica's "unfortunate statements" on Sunday. "I suppose [interpreters] provided him with false and exaggerated translations [of what happened]. I guess that's why he made those unfortunate statements while he was leaving. I wouldn't want to speak behind an artist's back. I wish this debate had never taken place. I wish we only watched his films [in the festival] and a politically motivated debate had not been triggered," the minister told the Anatolia news agency. "I hope these arguments do not overshadow the Antalya film festival," he added.

On Saturday Nationalist Movement Party (MHP) Antalya City Council member Resat Oktay protested the festival's organizers for inviting Kusturica to the festival, shouting his objection while Akaydin was about to deliver his opening speech at the festival's opening gala at the famous Glass Pyramid.

Oktay was immediately taken outside the hall by security personnel. Outside the hall, Oktay told reporters that he staged the protest "on behalf of the citizens of Antalya." Claiming Kusturica was a "racist ... who had no respect for Bosnian Muslims," Oktay said: "Artists have to have universal [appeal]. An artist cannot be racist. I made this to condemn a person who supports massacre being invited to this festival. As a member of the Antalya City Council, I was elected by the citizens of this city. I condemn Akaydin for inviting this man to the festival."

President's Amnesty Proposal

Continued from page 1

As opposed to the previous amnesties this one covers a larger scope of convictions: convicts with disabilities of 1st

and 2nd rank, over 60 years of age, those who committed a crime before they turned 18, who have no prior convictions. Participants of the active hostilities for Armenia's and Karabakh's defense,

DigiTec Expo 2013 Opens in Yerevan

YEREVAN — The ninth annual DigiTec Expo opened in the Armenian capital Yerevan on Friday, with a number of leading local and foreign companies showcasing their products and services.

The display hosted by the exhibition hall of the Yerevan Institute of Mathematical Machines will be held till Monday.

President Serzh Sarkisian attended the opening of the exhibition. He reportedly visited a number of pavilions at the exhibition, talked to participants, got acquainted with innovations offered by participating companies.

Digitec-2-380x240 Over 120 local and international companies from Canada, Singapore, Russia and USA take part at the exhibition. This year the exhibition is represented in greater content and new format. At the first floor the engineering sector represents over 30 companies, such as "10x Engineering," "Ani-Test," "Bitlis-Men", "Innovative Solutions," "Integrator," Museum of Science and Technique, "Mush-Technologies," "Nairi-Tech," "National Instruments," "Olymp Engineering," "Pegasus Logic," "Project Integration" and so on.

The software and internet solutions, telecommunication, educational sector, system integrators and equipment suppliers are represented on the second floor. Among them you can find "GNC Alpha," "Satis," "Instigate

Mobile," "Instigate," "Orange Armenia," "LanAr Service," "Mentor Graphics Development Services," "Microsoft," "Monitis GFA" and others.

The number of visitors this year is expected to exceed last year's, which stood at 24,000.

IT Industry Growing in Armenia According to Prime Minister Tigran Sarkisian, Armenia's information technology industry has been growing at double-digit rates and is now a major export-oriented sector of the domestic economy.

"Today our country generates 5 percent of global output in microchip development and design, which is a large share for us and a specialization where we have a comparative advantage," he told an annual international conference in Yerevan that discussed ways of supporting the sector.

"All major companies of the world specializing in microchip design keep Armenia at the center of their attention. What is more, they send their specialists here for retraining," added the premier.

IT industry executives say that the sector's growth would have been even faster if the quality of education at the computer science and microelectronics departments of Armenian universities was adequate. They complain that many university graduates need to undergo further training before they can work for their companies.

Yerevan State University Now Open to the Diaspora

Comprehensive distance learning program launched in Armenian Studies

YEREVAN -- The Distance Learning Laboratory at Yerevan State University (YSU) announced today the launch of DistanceLearning.am — a pioneering program of English-language courses, which can be taken by anyone with access to a computer.

"For too long our language, culture, and history have been kept in select universities of the world," said Dr. Artashes Khurshudyan, director of the virtual program. "But now we must deliver to the demand of the 21st century. Contemporary education itself must be democratized and become as accessible as possible. This distance learning program will also contribute to the dissemination of Armenian issues across the world."

For years the Distance Learning Laboratory, which is housed in the Department of Sociology, has been developing this program—which is the University's first diaspora-oriented initiative. Now Armenians everywhere

are invited to take YSU-certified courses in the various eras of Armenian History, Genocide, Comparative Genocide, and the Armenian Diaspora. These have been developed by leading experts, scholars, and professors from all over the world.

"DistanceLearning.am is a virtual university in itself," Khurshudyan added, "a virtual university where courses in Armenian Studies are being taught 24 hours a day. At any moment anybody in the world can walk into our university and begin or continue his education."

www.distancelearning.am

who have no prior conviction records.

According to sociologist Aharon Adibekyan, the act of amnesty means the judicial system in the country is not rational, not fundamental and highlights the imperfection of the legal

system, although, in general is a humanitarian approach.

The first amnesty in Armenia was declared on June 5, 1995 on the occasion of the adoption of Armenian Constitution.

A Jewel Reborn in Gyumri: Grand Opening of the Octet Music School

Left to right - FAR Board chairman Randy Sapah-Gulian, Grant and Janet Mardigian, and Archbishop Khajag Barsamian

By Florence Avakian

The opening of any event is a cause for festivity, but when it involves a benefit to children, it becomes a special celebration. On Friday, September 20, in Armenia's second largest city, Gyumri, the opening of the Octet Music School in Gyumri took place to great fanfare.

Attending this auspicious event were the President of Armenia Serzh Sarkisian, the Primate of the Armenian Diocese (eastern) Archbishop Khajag Barsamian, and noted philanthropists Edward and Janet Mardigian and son Grant who with the Fund for Armenian Relief (FAR) were the major contributors to this project. Also present were members of the Board of Directors of the Fund for Armenian Relief, (FAR), and renowned musician Ian Gillan.

But it was the group of students and teachers of this sparkling new school built with Armenia's famed tuff stone, who visibly were the most ecstatic. Smiling broadly, with eyes glistening, 35 of the 120 students showed their extraordinary talents for which they are well-known, by playing several beloved Armenian compositions to the delight of the large throng. Young student Dadiana Mikaelian, glowing with happiness commented, "Before we were very cold with the wind constantly blowing. Now, we will be comfortable and able to advance in our work which we love."

Archbishop Barsamian, President of the FAR Board, in his inspiring address at the opening, recalled the critical time in Gyumri which suffered greatly as a result of the 1988 tragic earthquake. The Octet Music School in Gyumri "was always a training ground for children of extraordinary musical talent where children had to take classes in tin and wooden broken-down shelters left over from the temporary emergency housing of the disaster zone. Now after 20 years, these gifted children have an institution worthy of their aspirations."

Angels of Mercy

The Primate paid tribute to the "angels of mercy", Ian Gillan, Tony Iommi, Geoff Downes, John Dee, the All-Armenia Fund, the Fund for Armenian Relief (FAR), and most of all to Edward and Janet Mardigian who "took

the bulk of the rebuilding project onto their strong shoulders. They opened their generous hearts to provide this city, and its young artists with an institution worthy of their aspirations." Expressing his "deepest gratitude and admiration" to the Mardigian family, he declared that the "dreams of this school, and especially the children of Gyumri have become a beautiful reality."

The Mardigian Foundation, led by Edward and Janet Mardigian and their sons, Matthew and Grant, is also a major benefactor of the FAR Children's Center in Yerevan, and in 2012 made an unprecedented commitment to funding FAR's "Breaking the Life Cycle of Poverty" program in Armenia's poverty-stricken Tavoush region. Their involvement in Armenia was the inspiration of Janet Mardigian who visited Armenia several years ago as a Diocesan Council member. "We have to do something over there. There is so much need," she said at the time.

Going together to see the original appalling condition of the Octet Music School four years ago, and seeing that some children walked more than two miles to reach the cold, dark, dingy and unstable structure, Edward and Janet Mardigian immediately took on the project.

It was in September of 2012 that the Mardigians with their two sons, Matthew and Grant, visited the school where renovations were already underway. In a symbolic ceremony, Matthew and Grant put a time capsule into the foundation. "Watching my two boys, signified for me that the tradition of my family and my parents was working and being carried on," relates Mr. Mardigian.

Little Shining Stars

Seeing the new school and the beaming students a year later, Grant, a free-lancer in the engineering and production areas of music, and who spoke at the opening, called it "pretty cool". Matthew and Grant are part of the family's Mardigian Foundation started by their grandparents Edward and Helen Mardigian.

At the close of the ceremony, President Sarkisian, Grant Mardigian, Jon Dee, the youth of the community, and other special guests planted trees in the schoolyard donated by the Armenia Tree Project to green the site of the re-born music school.

New Book:

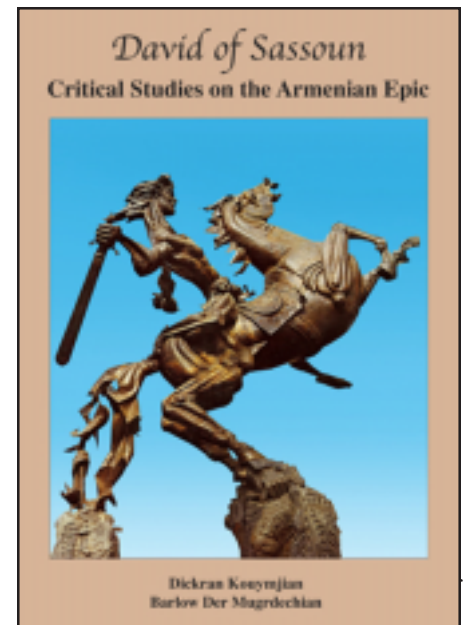
David of Sassoun Critical Studies on the Armenian Epic

FRESNO — David of Sassoun: Critical Studies on the Armenian Epic (The Press at California State University, Fresno, 2013), 228 pages, a collection of essays by the world's foremost scholars on the great oral epic of Armenia, edited by Dickran Kouymjian and Barlow Der Mugrdchian, has just been published as the newest addition to the Armenian Series of Fresno State's Armenian Studies Program. David of Sassoun is the fourth title in the Armenian Series established through The Press at California State University, Fresno.

The essays, by Charles Dowsett, Dickran Kouymjian, Aram Ter-Ghevondian, Earl R. Anderson, Chaké Der Melkonian-Minassian, Frédéric Feydit, Arpiné Khatchadourian, Aram Tolegian, Chaké Der Melkonian-Minassian, Vahé Oshagan, as well as an original poem on David by Ashough Hovnani, were presented at a Symposium organized by Dr. Kouymjian the year after he was invited to the campus to establish a new Program devoted to Armenian Studies. He saw it as Fresno's contribution to the commemoration of the centennial celebration of the discovery and publication of the epic poem, which had survived until the 1970s orally, passed on, generation after generation, for more than a thousand years by anonymous village bards.

Every serious scholar from Armenia, France, England, Canada, and the United States who had published on the Armenian epic was invited to participate in the International Symposium entitled "David of Sassoun: The Armenian Folk Epic after a Century."

In addition to the papers of the conference, the current volume contains an introduction outlining the history of the epic as well as a concise summary of all the episodes of the official version established by a team of scholars in Erevan in 1939. The essays are as fresh today as they were

known version of the epic recorded anywhere in the Diaspora. Because of the publicity generated by the Symposium, Lilyan Chooljian of Fresno, present at the conference, who had recorded a recitation of the variant some years earlier, brought it to the attention of Dr. Kouymjian.

Thanks to a generous grant from the Dolores Zohrab Liebmann Fund and the M. Victoria Karagozian Kazan and Henry S. Khanzadian Kazan Fund, and the efforts of Professor Der Mugrdchian to include the volume in the Armenian Series of monographs the Program sponsors, the book is now available to the general public.

The critical brilliance of many of the essays, at times challenging traditional views held on the epic and how it should be presented and understood, will provide much source material for scholars.

David of Sassoun: Critical Studies on the Armenian Epic is available from:

The Press at Fresno State: email: press@csufresno.edu; telephone 559-278-3056

Armenian Studies Program: email: barlowd@csufresno.edu; telephone 559-278-2669

Armenia Has the Highest Level of Entrepreneurial Activity

Continued from page 1

tions that would lead to the enhancement of entrepreneurial activity in the country. Throughout the presentation they discussed innovative activities in existing firms along with detailed case studies that complement the findings aimed at highlighting the determinants of high-growth entrepreneurship.

One of the peculiarities of entrepreneurship in Armenia noted in the report was the unusually high educational attainment level, with 75 percent of firm founders having a postgraduate or doctoral degree. Armenian founders of firms in both high-tech and non-high-tech firms had similar education characteristics while in Georgia firms in high-tech sectors had a larger share of founders with a postgraduate degree or a doctoral degree.

Armenian firms were found to be highly innovative according to recent research in which more than two-thirds of surveyed firms indicated that their products were either new or substan-

tially improved versions of the previous ones. This was in sharp contrast with the respondents in Georgia, where only 7 percent of surveyed firms indicated that they had. More than 80 percent of the new products and services in Armenia were new to the market, and 3 percent were new to the world. However, business entry and creation is low in Armenia with only 2 percent of Armenians owning a business compared to 4 percent of Georgians.

Despite the high level of entrepreneurial activity evidenced by the report, entrepreneurs in the country still face significant obstacles that require policy action as discussed in the report and presented during the seminar. "It is concerning that in setting up or operating a firm, businesses experience difficulty recruiting highly skilled employees, market risk or uncertainties, and difficulty finding necessary funding," said Aurora Ferrari, World Bank Sector Manager of Financial & Private Sector Development, Europe and Central Asia.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱԲ ԿԻԻՄՐԻԻ «ՕԳԹԵԹ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ»Ի

Երաժշտական Դպրոցի վերակառուցումը համալիրը

Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 20, Հայաստանի երկրորդ մեծագույն քաղաքի՝ Կիլմերիի մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Օգթէթ Երաժշտական Դպրոց»ին, որ վերակառուցուած է գլխաւորաբար Մարտիկեան Հիմնադրամի նիւթական օժանդակութեամբ:

Այս հանդիսութեան ներկայ էին Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Սերժ Սարգսեան, Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ եւ Հայ Օգնութեան Ֆոնտի նախագահ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան, ծանօթ բարերարներ Էտուրտ եւ Ճանէթ Մարտիկեաններ եւ իրենց զաւակը՝ Կրանթ: Ներկայ էին նաեւ ՀՕՖ-ի Տնօրէններու Ժողովի անդամներ եւ աշխարհահռչակ երաժիշտ Եան Կիլլան:

Երբ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններ, չորս տարի առաջ, միասնաբար այցելեցին երաժշտական դպրոցը եւ տեսան հաստատութեան անապահով վիճակը՝ երբ ուսանողներ երկու մղոն ճամբայ պէտք է քալէին որպէսզի հասնէին մութ, աղտոտ եւ խախուտ դպրոցը, եւ երբ նկատեցին որ ուսանողները բաւարար երաժշտական գործիքներ չունէին՝ անմիջապէս որոշեցին որ պէտք է վերանորոգել այս դպրոցը: Անոնք հաղորդակցութեան մէջ մտան Հայ Օգնութեան Ֆոնտին հետ եւ ըսին. «Մենք յանձն կ'առնենք այս աշխատանքը», եւ մէկ ամսուան ընթացքին տեղի ունեցաւ հիմնարկէքը: Այս առիթով Տիար Մարտիկեան ըսաւ. «Ես կը սիրեմ բարեգործութիւն կատարել զաւակներու հետ, եւ երաժշտութիւնը դարեր շարունակ մաս կազմած է հայկական կեանքին:»

2012 տարուան Սեպտեմբերին Էտուրտ, Ճանէթ, Մաթիու եւ Կրանթ Մարտիկեաններ այցելեցին վերանորոգման ընթացքի մէջ եղող դպրոցը: Այս առիթով Տիար Մարտիկեան ըսաւ. «Այդ օրը իմ երկու զաւակներս ցոյց տուին որ մեր ընտանեկան եւ ծնողական աւանդութիւնը պիտի շարունակուի», եւ աւելցուց. «Սքանչելի դպրոց մըն է: Գոհունակութեամբ տեսայ մեծ տարբերութիւնը տարիներու ընթացքին: Շատ ազդուած եմ: Նոյնիսկ մէկ երախայի օգնելը մեծ տարբերութիւն կ'ընէ: Անոնք բոլորն փայլող փոքրիկ աստղեր են:»

ՀՕՖ-ին նախագահ Գերշ. Տ. Խաժակ Արք. Պարսամեան իր խանդավառիչ խօսքին մէջ յիշեց 1988 տարուան երկրաշարժին պատճառաւ ճգնաժամային եւ աղէտալի կացութիւնը Կիլմերիի եւ իր ուրախութիւնն ու երախտագիտութիւնը

յայտնեց այսօրուան բարօք վիճակին համար: Ան ըսաւ. «Կիլմերիի "Օգթէթ Երաժշտական Դպրոց"ը միշտ պատրաստութեան դաշտ մը հանդիսացած է երաժշտական բացառիկ տաղանդ ունեցողներուն», սակայն երկրաշարժէն ետք «ուսանողները ստիպուած էին իրենց ուսումը շարունակել գրեթէ աւերակ պատսպարանի մէջ: Այսօր, 20 տարի ետք, այս տաղանդաւոր մանուկները ունին նախանձելի հիմնարկ մը»:

Սրբազան Հայրը իր խորին երախտագիտութիւնն ու հիացումը յայտնեց Մարտիկեան ընտանիքին ըսելով. «Երաժշտական այս դպրոցին, եւ մասնաւորաբար Կիլմերիի մանուկներուն երազները այսպիսի զեղեցիկ իրականութեան

Շար.ը էջ 18

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԵՅԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերի 3-ին Մոնտեվիտիոյի «Րաֆֆի» հայկական համալիրի գլխաւոր սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն՝ նուիրուած ՀՀ Անկախութեան 22-րդ տարեդարձին:

Ներկայ էին Ուրուկուէյի Նախագահի ներկայացուցիչ, յատուկ յանձնարարութիւններով դեսպան Խուլիօ Բարայբար, Ռուսաստանի, Արժենթինայի, Իսրայէլի դեսպանները, խորհրդարանի անդամներ, դիւանագէտներ, հայ հոգեւորականներ, ուրուկուէյի համայնքի կառույցներու ներկայացուցիչներ:

Իր ելոյթին մէջ, Ուրուկուէյի մէջ ՀՀ պատուաւոր Հիւպատոս Ռուբէն Աբրահամեանը շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր ներկաներուն ու նշած է որ հայ ժողովուրդը

դը իր հազարամեայ պատմութեան ընթացքին միշտ պայքարած է խաղաղ ապրելու համար:

Հիւպատոս Աբրահամեանը փոխանցած է Ուրուկուէյի մէջ ՀՀ դեսպան Վահագն Մելիքեանի ողջօրները: Դեսպանը պաշտօնական այցով Հայաստան կը գտնուի:

Զրուցելով ռատիօ Արաքսի հետ, Ուրուկուէյի Նախագահի ներկայացուցիչ դեսպան Խուլիօ Բարայբար ըսած է որ նախագահ Խոսէ Մուխիքան յատուկ վերաբերմունք ունի հայ ժողովուրդի հանդէպ եւ վերահաստատեց երկու պետութիւններու միջեւ յարաբերութիւններու զարգացման համար Ուրուկուէյի գործադիր իշխանութեան պատրաստակամութիւնը:

Տիկնոջ Գարամանուկեան

ՄԱՍԻՍ Massis Weekly

You are cordially invited to celebrate
Massis Weekly
 33rd Anniversary
 Dinner Dance

Performance by:
HAROUT HAGOPIAN

Saturday November
9, 2013
 Starting at 8:00 p.m.

At the Arbat Banquet Hall
 711 S. San Fernando Rd. Burbank, CA 91502

For more info. call: (626)7 97-7680
 Donation \$75.⁰⁰

ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐԸ

ՅԱՐՈՒԹՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Ճարտարապետ)

Արդի ժամանակներուն տեսական միջոցներու բազմացումով, քաղաքներ կամ երկիրներ աւելի հեշտ կը ճանցուին իրենց իւրաքանչիւր խորհրդանշաններով: Այսպէս, օրինակի համար ճարտարագէտ Կիւստաւ Էիֆէլ իր աշտարակով պաշտօնապէս կնքած է ոչ միայն Փարիզը կամ Ֆրանսան, աւելին՝ հեղինակին ստեղծագործութիւնը եզակիօրէն անմահացած է իր իսկ ազգանունով:

Անդին, Եղուարդ Էրիքսէնի «Մովանդ» համեստ քանդակը հանրութիւնը ընդունած է իբր Գոթէնհայկէնի խորհրդանշան, որը միեւնոյն ատեն մեզի կը յուշէ Դանիան. Վենետիկն իր Ռիալթոյի կամուրջով, Հոտմը Թրէվիի Աղբերներով կամ Երեւանը՝ Քոչարի Սասունցի Դաւիթ-ի արձանով, Թորոնթօն իր Սի Էն աշտարակով: Դժուար է պահ մը մտածել, որ այդ խորհրդանշան էիֆէլի աշտարակը եթէ չըլլար եւ մեր երեւակայութեան անհետ կորէր, ինչպէս պիտի պատկերացուէր Փարիզը առանց իր աշտարակին...:

Ներածական այս տողերուն նպատակը ըստ արժանուոյն գնահատելն է նոյնատիպ ստեղծագործութիւն մը՝ որ անտարակոյս ունի բոլոր այդ վերելքը նշուած եւ ՎԱՅՐ խորհրդանշանը բոլոր այդ յատկութիւնները եւ աւելին, Սարգիս Պաղտասարեանի դիմանկարը հեղինակուած հայ տաղանդաւոր արձանագործի մը կողմէ: Այս արձանատագէտը, հակառակ իր ժամանակակից դժնդակ բոլոր պայմաններուն, խիզախօրէն իրագործած է կոթող մը որ կարեւոր մասնիկն է եւ զարդը վերջին քառանամեայ ազգային մեր զսպուած քաղաքական ձգտումներուն: Կառուց մըն է, որ անտարակոյս գալիք դարերուն եւս պիտի տեւէ, քանի որ հեղինակը ինք միայն ներշնչուած չէ, այլ անով նաեւ ներշնչած ամբողջ ժողովուրդ մը:

ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐԸ, հեղինակը՝ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ 1923-2001

Ծնած է Բանագոր դիւղ, Արցախ, Սեպտեմբեր 5, 1923ին: Եօթ տարեկանին ընտանեօք կը տեղափոխուին Երեւան: 1942ին կը գորակոչուի Սովետական բանակ եւ կը մեկնի Եւրոպական ճակատ: 1946- ին կ'ընդունուի Երեւանի Գեղարուեստի ինստիտուտը, գորկաւարտէ գերագանց գնահատա-

կանով: Կանուխ տարիքէն արդէն իսկ կը ցուցաբերէ մասնաւոր շնորհք, յորինելով իւրաքանչիւր լուծումներով քանդակներ, որոնք կ'արժանանան Հայաստանի եւ Սովետական Միութեան բարձրագոյն գնահատականներուն: 1954ին կը դառնայ լիբրաւ անդամ Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան: Իր գործերը կը պարփակեն աշխարհագրական լայն կարկին մը:

Յիշատակենք մէկ քանին.

1957- Յունան Աւետիսեան (պղինձ, կրանիտ), Կապան, ՀՀ:

1954 - Ստեփան Շահումեան (պղինձ), Երեւան, ՀՀ:

1954- Շուշանիկ Կուրդինեանի մահարձանը, Կոմիտասի անուան գրոսայգի, Երեւան, ՀՀ:

1954 - Մրցոյթներ, Աւետիք Իսահակեանի մահարձանը:

1954- Յակոբ Պարոնեանի յուշարձանը (պղակթ), Երեւան, ՀՀ:

1954 - Զօրավար Ստեփան Գինոսեանի կիսանդրին Աղխա գիւղ, Վրաստան: 1954 Լենինի յուշարձանը (պղակթ) Մնեսկայա, Կրասնոտար, Ռ. Հ:

1973 - Գերագոյն Սովետի «Պատուոյ Նշան» տուչութիւն:

Մասնակցած է միջազգային արուեստի փառատօններու Ռուսաստան, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Իտալիա (Քարրարայի մէջ կը ներկայացնէ իր ուշագրաւարաբարցիները) եւ հուսկ Գանատա՝ ԷՔՍ-ԲՕ՛67-Մոնթրէալ:

ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Հայկական Յեղասպանութեան յիմնամեակին առիթով, 1965ին աշխարհի տարածքին զանազան յուշահամալիրներ բարձրացան: Օր ըստ օրէ թուլացող Սովետական կարգերը նոր յոյսեր ներշնչեցին հայ ժողովուրդին: «Մեր հողերը, Մեր հողերը» լողուններով ցոյց ընող Հայաստանը կրցաւ իրագործել աննախադէպ ու անկարելին: Երեւանի մէջ Ծիծեռնակաբերդի Եղեռնի Յուշահամալիրին իրագործումը եզակի էր իր քաղաքական եւ ճարտարապետական լուծումներու բարդութեամբ: Արցախցին նոյն ներշնչումով, ուշի ուշով դիտեց այս ծաւալումները: Ստալինեան կարգերը այլեւս փոխուած էին:

Իբր անուանի քանդակագործ, Սարգիս Պաղտասարեանը իր շօշափած նիւթերով կը դրսեւորէր Արցախի ժողովուրդին ազգային ներշնչումները: Եւ ճիշդ 1965ին, նախածրագրուած՝ կամ ինքնաբուխ, Լեռնային Ղարաբաղի վար-

Շաբ.ք էջ 18

ԱԶԳԻ ԿՈՂՄԻՑ ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԻՎՅՐԵՆԱՍԵՐ ԻՎՅՈՍԵՍՍԱՐԳԻՍ ՍՈՂԱՆԱԼԵԱՆԻ ՄԱՐՈՒԱՆ 3-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

ՎԱՀԱՆ ԲԱՀԱՐԵԱՆ

2011 թ. Հոկտեմբերի 5-ին իր մահկանացուն կնքեց ազգասէր, հայրենասէր, իր ժողովրդին նուիրուած, ռազմամթերքի միջազգային յայտնի վաճառական Սարգիս Սողանալեանը: Նրա հետ հաշուի էին նստում Սպիտակ Տունը և տարբեր երկրների կառավարութիւնները: Դժբախտաբար նա անշուք թաղում ունեցաւ՝ 9 ներկաներով: Չնայած նրա քրոջ՝ Անահիսի հետ կապեր ունէի, բայց նա չտեղեկացրեց ինձ նրա հիւանդանալու ու մահուան մասին, իսկ 40-ին նուիրուած յիշատակի յուշահանդէսին էլ ներկայ չեղայ, Երեւանում էի:

Ես Սարգիս Սողանալեանի, և մասամբ ընտանիքի, ամենամօտիկ մարդկանցից մէկն էի: Նրա մասին բաւական նիւթեր են պարունակում իմ «Շարունակուող մեղեդի» և «Պէյլանի հայրենակցական Միութիւն (1986-2001)» գրքերը:

Սարգիս Սողանալեանը նուիրուած բարեբար էր եւ իր անունը արժանի է մշտական յիշատակման: Նա Հ.Մ.Մ.-ին նուիրեց Կարօ Սողանալեան կենտրոնը, Հոլիվուդում կառուցեց Մարիցա Սողանալեան կենտրոնը, որի մասին քչերը գիտեն, լոնտոնահայ համայնքի ազգային, մշակութային, մարզական կեանքի աշխուժացման համար մեծ գումար նուիրեց, Հայաստանի երկրաշարժի ժամանակ աւելի քան 20 օղանաւով օգնութեան հասաւ աղէտեալներին, Լեւոն Շանթի հատորների հրատարակման համար զգալի գումար՝ 50 հազար տոլար նուիրեց...:

Դժբախտաբար, գինամթերքի վաճառքից նրա շահույթը, որն ընդամենը 10% էր, չմտաւ իր զրպանը: Մեր մի զրոյցի ժամանակ նա յայտնեց, որ ճորճ Պուշը իրեն պարտք է 100 միլիոն տոլար, իսկ Սատտամ Հիւսէյնը՝ 90 միլիոն տոլար: Այդպէս էլ նա չստացաւ այդ փողերը:

Իրան-իրաք պատերազմի ժամանակ Սպիտակ Տան կողմից Սարգիս Սողանալեանին թույլատրուեց Սատտամ Հիւսէյնին վաճառել 103 Հիւզ (Hughes) և Բեյլլ (Bell) ուղղաթիւներ, որոնք հեշտութեամբ կարող էին վերածուել ռազմականի, իսկ իրաքը խոստացել էր դրանք օգտագործել միայն փոխադրութեան նպատակով: Սակայն ամերիկեան դատարանի կողմից այդ վաճառքի «յանցանքով» Սարգիս Սողանալեանը դատապարտուեց մի քան տարուայ արգելափակման:

Իրականում, ըստ Trento's Take-ի գրութեան, որը կատարելով համապատասխան գերատեսչութեան յանձնարարութիւնը, միշտ եղել է Սարգիս Սողանալեանի հետ եւ հետեւել է նրա գործունէութեանը, նշում է, որ երբ նախագահ ճորճ պուշը (George H. W.) անհանգստանում է, որ Սարգիս Սողանալեանը կարող է բացառապէս մանրամասնութիւնները իր եւ նրա ունեցած փոխարարներութիւնների մասին, Ռեգանի (Reagan) և նոյնիսկ Ռիչարդ Նիքսոնի (Richard Nixon) օգնութիւնների մասին (Իրանին), արդարադատութեան բաժանմունքը (Justice Department) գնում է խիստ միջոցների՝ ոչնչացնել գէնքի վաճառականի հեղինակութիւնը, դատապարտելով նրան որպէս յան-

ցաւորի, որն էլ յաջողուում է: Նրան դատապարտում են իրաքին գաղտնի գէնքեր մատակարարելու համար, որն ըստ հեղինակի «կատակ» էր (ծաղրական): Ահա նրա գրածը.

-Sarkis and I used each other. I was looking for great stories and he wanted access to the world media. When George H. W. Bush feared Soghanalian would reveal embarrassing details of his relationship with him, a number of Reagan aides and even Richard Nixon, the Justice Department went to extraordinary lengths to destroy the arm dealer's credibility by convicting him of a crime. It succeeded. He was sentenced to six years for shipping illegal weapons to Iraq. The conviction was a joke. I was on Soghanalian's plane when he ferried US intelligence officers into Iraq, supposedly when he was shipping missiles to Saddam in the 727's cargo compartment.

Հեղինակը նշում է նաև, որ Ռեգանի վարչութիւնը լեգենդար գէնքի վաճառականին օգտագործեց գինեյլ Սատտամ Հիւսէյնին իր արիւնալի պատերազմում ընդդէմ Իրանի:

Սարգիս Սողանալեանը գէնք է վաճառել բազմաթիւ երկրներին: Նրա ամենամեծ գործարքը, աւելի քան 1.5 միլիարդ տոլարի, Սատտամ Հիւսէյնի հետ էր 1980 թ. Իրանի հետ սկսած պատերազմի 8 տարիների ընթացքում: Նշում է նաև, որ Ամերիկան գէնք էր վաճառում երկու կողմերին էլ՝ ե՛ւ Իրաքին, ե՛ւ Իրանին:

Երկու տարուայ արգելափակումից յետոյ Սարգիս Սողանալեանը ազատ արձակուեց: Ես, որպէս Բէյլլանի հայրենակցական միութեան ատենապետ նրա համար անմիջապէս կազմակերպեցի մեծարանքի երեկոյ, որին մասնակցելու ցանկութիւն յայտնեցին համայնքի կազմակերպութիւնների մեծ մասը: Այն տեղի ունեցաւ 1993 թ. Նոյեմբերի 30-ին MGM սրահում, 119 S. Kenwood St. Glendale, մօտ 200 հոգու ներկայութեամբ:

Նախաձեռնելով մեծարանքի երեկոյի կազմակերպումը, իրականում ես նպատակ ունէի մեր ժողովրդի մէջ պահպանել նրա բարձր հեղինակութիւնը, որը միգրացի որոշ չափով նսեմացել էր նրա արգելափակման ժամանակաշրջանում, իր բացակայութեան ժամանակ առիթ տալով նաև տարբեր ասեկօսէնքերի, որոնք հետեւանք էին ԱՄՆ-ի պետական ղեկավարների՝ նրա նկատմամբ անարդարացի դիրքորոշման: Այդ երեկոյից յետոյ մեր

Շաբ.ք էջ 19

ՄԵԾ ՄԱՅՐՍ

ՌԻՏԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Շարունակում և նախորդ թիվ էն)

Մեծ մայրս ընդունում էր իր հիւրերին առանձնացուած ընդարձակ հիւրասենակում՝ տօնական հանդիսութեամբ: Այդ սենեակի դուռը բացուած էր միայն հիւրերի համար եւ ունէր համապատասխան կահաւորում: Այդ օրը մեծ մայրս կրում էր իր ոսկեշրջանակ ակնոցը եւ հագնում իր ընտիր հագուստներից մէկը՝ սեւը կամ շապմանի փայլուն սաթէ երիզաւորը եւ անպայման իր անուան սկզբնատառերով դաջուած ոսկեայ նուրբ մատանին, ուրիշ՝ ոչ մէկ աւելորդութիւն:

Մարդիկ մեծ մայրիկի անուանում էին «Այն կիրովիքի», նկատի ունենալով նրա անսովոր ակնոցը կամ «ինգիլիզ դը» իր շատ գործունեաց լինելու եւ բազում շնորհներ ունենալու համար: (Այդ ժամանակ, կարծես, ընդունուած է եղել անուանակոչել մարդկանց անականներով): Իմ մեծ մայրս ամենահարագէտն ու վարպետն էր իր ստեղծագործութեան մէջ: Օրինակ «հարբադիսան», կուռի ելնող՝ կուռարար, կամ «կլիկ Պողոս» կարճահասակ: Մեծ մայրս չէր թաքցնում այս անուանումները նրանցից եւ յաճախ մեծ գուարճութեան պատճառն էր դառնում: Մեծ մայրս սքանչելի էր իր ազնուական ընտանիքի սովորութիւններով մշակուած կեցուածքով, շարժուածքներով, հոմորի խօսելու ուժով, հիւրերին ներս ընդունելու վարժուած ձեւերով, երբ հասուն եւ հիւթեղ խաղողի ցոլքն ունեցող խոշոր աչքերը ժպտացող խանդավառութիւն էին տանում եւ աւելի երեւելի դառնում փայլող ակնոցի թափանցիկ ապակու ետեւից:

Նա հոգեհանգստութիւն էր ստանում իր նախընտրած տան կահաւորման կլասիկ պարզութիւնից: Զարդարանքներից գատ տարածքը շնչում էր օդի թարմ բուրմունքով եւ մաքրութիւնը, որ նկատուած էր աստիճաններից անմիջապէս սրահ ներս մտնող անծանօթին, անպայման հրացմունքի բացական չութիւն էր առաջացնում: Հսկայ ծաղկամանների մէջ երկարող ծաղիկների լայն տերեւները միշտ փայլում էին անփոշի, իւրաքանչիւր յատուկ քսուկով մաքրուած: Բոլոր գործերը աւարտելուց յետոյ միայն, մեծ մայրս նստում էր լայնածաւալ պատուհանի բազմոցին եւ դիտում օթթահեղձ օրուան գով բերող միջերկրականի կապոյտին, որի անալիք հանդարտութիւնը գոհացուցիչ լրացում էր տալիս օրուան երանելի յոգնութիւնից յետոյ:

Մեծ մայրս դպրոցական ուսում չունէր, իրենց ընտանիքում տեսել ու սովորել էր աւելին: Նրա հայրենակիցների ասելով, իրենց երկրում՝ Թուրքիայում, եօթ փոքրիկ գիւղերի տէր են եղել նրա ծնողները: Թուրքերը սպանել են բոլորին՝ ծնողներին եւ հարազատներին: Նրանք գրկուել են իրենց ունեցուածքներից: Մեծ մօրս թախանձանքով, հետագայում, թուրքերը թողատրել են, որ մնան, չեն աքսորել ամբողջ իր ընտանիքը, տարել են միայն իր ամուսնուն՝ մեծ հօրս, ասելով որ միեւնոյնն է, մնացողները քաղցից կը մահանան, երբ աշխատող հայրը չլինի: Տարիներ յետոյ վերադառնում է մեծ հայրս: Նա ուժասպառ ընկած ջրափոսի միջից գիշերով մի կերպ

կարողանում է փրկել իրեն: (Սա ուրիշ պատմութիւն է մեծ հօրս մասին): Ամերիկեան ընկերութեան միջոցով իրենց փոխադրում են Միջերկրականի ափերը: Մեծ հայրս՝ տեսեա, ամենասիրելի անձը նաեւ ուրիշների համար, միշտ մնում է վստահելի պաշտօնեան հայ աղջիկների ամերիկեան որբանոցում: Նա դեկավարում է որբանոցի կառուցումը: Միջերկրականի կապոյտ երկնքի եւ խաղաղ այդ հրաշալի ծովի ափին կառուցում է նաեւ իրենց համար նոր տունը՝ ճերմակ, նորահարսի սիմվոլիկ նմանութեամբ, որպէսզի մոռանան դաժան սեւ անցեալը եւ սկսեն ապրել բարի երկրի, մեղմ կլիմայի ժպտացող հմայքով:

Մեծ մօրս պահանջով, բարձրադաստի տունը կառուցուած է հարթ տանիքով, երիզուած ծաղիկների պարտէզով: Տան առջեւում ակապայ տնկած բարակ խաղողի շիւղը՝ հրաշալիօրէն յարմարուելով տեղին, արագ բարձրանում է եւ ծածկոց դառնում տափարակ տանիքի վրայ, որպէս հսկայ մի հովանոց, եւ գով տալիս ծովեզրեայ շոգ արեւից տաքացած տանիքի ցեմենտայատակին:

Արուեստագէտի նրբանկատութեամբ, մեծ մայրս մեծ հոգ էր տանում տանիքի ընդհանուր գեղեցկութեանը եւ դրախտ դարձնում այն: Մեզ արգիլուած էր տանիք բարձրանալը, այն վտանգաւոր էր ցածր ցեմենտայատակ շրջապատուած լինելու պատճառով: Չմոռանամ նշել նաեւ, որ ընդարձակ տանիքի կենտրոնում, արձանիկի նման քարեքանդակ շարտրուան էր փոքրիկ աւազանով, կարմիր ձկնիկներ էին լողում այնտեղ: Դա ինձ համար գարմանահրաշ մի բան էր, որի համար շատ էին ուզում տանիք բարձրանալ ու տեսնել այդ շարժուն կենդանիներին եւ դիտել լեռնակների վրայ տարածուած տերեւախիտ խաղողի որթատունկի լոյս կանաչ տերեւների միջից ցած կախուած հիւթեղ, ծանրափունջ պտուղներին: Մեծ մայրս բարձրանում էր տանիք կերակրելու ձկնիկներին, ջրում էր ծաղիկները, ստուգում պայծառաշող ողկոյցների վիճակը, թռչուններից փրկելու միջոցներ ստեղծում: Վերջում, նա սառը ջրով լուանում էր տանիքի տաքացած ցեմենտահարթակը՝ նախապատրաստելով գիշերուան գոփութիւնը ապահովել այնտեղ, գիշերելու համար:

Այդ տանիքում ես եղել եմ ընդամենը երկու անգամ, մէկը՝ հօրեղբօրս ամուսնութեան իմբացին նկարահանման համար էր, նորաբաց վարդենիները բուրում էին այդ ժամանակ, եւ գեփիւռը միշտ ներկայ տանիքում, գալիս էր ծովի կողմից՝ բերելով ջրի աղի հոտը, արդէն ինձ ծանօթ, իսկ երկրորդը՝ մեծ մայրս ինձ հրաւիրել էր դիտելու տեղի ազգային տօնական հրավառութիւնը, տանիքների վրայ կրակներով ծիսակատարութիւնը: Այո, նա հրաւիրել էր ինձ միայն, որովհետեւ քոյրս չափից աւելի աշխոյժ էր, կը վազվզէր, իսկ եղբայրս փոքր էր հասկանալու համար տանիքի վտանգաւորութիւնը: «Սեն ախլը սըն», (դուն խելացի ես) սասց ինձ մեծ մայրս թրքերէն: Դա ճիշդ էր: Ես ոչ թէ ինչացի-խելօք տարբերակն էի, այլ մտածող, ասուած խօսքերը ընկալող-ընդունող եւ վախկոտ: Այդ օրը շուտ քնեցի: Ահաւոր էր տանիքի

եզրերին շարքով տեղադրուած այրուող կրակախեղճերը շարունակ բոցավառ տեսնելը, ծուխը օդում, այս ու այն կողմից հրացանի կրակոցները, պայթումի ձայները: Ես վեր էի ցատկում եւ թաքնուում մեծ մօրս կամ հօրեղբօրս գրկում: Ինձ համար դա պատերազմի տեսարան էր: Ինչ էի հասկանում իմ մեծ մօր սիրուց, որ ինձ թողատրել էր գիշերը անցկացնել գովաշունչ տանիքում, որն ունէր ծաղիկների բուրմունք շնչեցնող, առատ օրօրուող ողկոյցներ, գեփիւռի խաղեր: Ես մտածող էի, եւ ինչպէ՞ս չլինէի այդպիսինը... շուրջս ամէն ինչ արտասովոր նորութիւն էր իմ նորահաս մտքի համար: Վարդերը այնպիսի թարմութիւն ու գոյնէր ունէին, որ չէր կարելի չնկատել նրանց: Մէկի գոյնը վարդագոյն էր, միւսինը՝ քիչ աւելի մուգ կամ աւելի բաց, կողքին մանուշակներն էին կարծրիկ, բայց շատ հոտաւէտ եւ գունեղ: Հետաքրքիր էր, թէ ինչպէ՞ս էր խաղողի որթատունկը գետնից երկարելով հասել տանիք ու ճիւղերի ցանց կազմել, պտուղ տուել: Դա շատ ուշագրաւ էր, որկոյցները թափանցիկ էին ապակու պէս, իսկ ձկնիկները ծովից բերուել եւ գոլ ջրի մէջ ուրախ էին եւ աշխոյժ: Հօրեղբայրս եւ մեծ մայրս բազկաթոռին թիկնած դիտում էին ծովը, ուր արեւն անցնում էր հորիզոնի սահմանագիծը եւ դեռ լուսաւոր էր տեսնելու ծովի խաղաղ կապոյտ մակերեսը: Ես արդէն յոգնել էի շատ բաներ տեսնելուց: Տանիքի շրջապարիսպը իմ մէջքից քիչ բարձր էր եւ իմ տեսադաշտում ծովի հարթ կապոյտն էր եւ տների տանիքները աջ կողմում: Աշխարհի ամենաքանչելի ծովը՝ միջերկրականը, աչքերիս առջեւ էր, կարող էի ժամերով դիտել... կարծում էի հեքիաթների տանիքում եմ, որի մասին Լիւսիա մայրիկն էր գեղեցիկ նկարագրում մեզ... Այսբանը:

Քաղաքական քարոզչութիւններից խաբուած, մեր մեծերը որոշում են սիրով թողնել այս ամէնը եւ գնալ անծանօթ հայրենի երկիրը, չլսելով անգամ աշխարհի այդ կողմերից նոր վերադարձած կապիտալներին՝ մեր տունը գնողի աղերսանքներին. «Ձեր տեղը չէ, մի շարժուէք ձեր տեղերից», ասել է նա. «Հիմա ժամանակը չէ»: Նա արդէն բերել ու մեր տան դիմացի բաց դաշտում տեղաւորել էր պատերազմից մնացած կոտորուած, ժանգոտուած ռազմական առարկաներ, հսկայ տանկեր, թնդանոթներ, սայլեր՝ «Այս բոլորը ետ կը տանեմ անմիջապէս», - ասել է նա՝ «Եթէ որոշէք մնալ»:

Իմ գիտակցութեան մէջ ես չունէի աղքատ կամ հարուստ լինելու գաղափարը: Հայրենիքում ես տեսայ մարդիկ քաղցած էին եւ երկար շարքերում էին սպասում միայն հաց գնելու համար: «Վերջացաւ», ասում էին յաճախ եւ ցրում մարդկանց առանց որեւէ խղճահարութեան, իմ խելացի մեծ մայրիկի հեռատեսութեամբ կամ կանխամտածողութեամբ, մենք հայրենիք ենք տարել ուսուցիչի մեծ պաշար: «Մենք չգիտենք, թէ ուր ենք գնում», ասել է մեծ մայրս եւ լաւ է, որ տարել են իրենց հետ ամէն ինչ: Ես չեմ զգացել քաղցած լինելու իրավիճակը, քանի որ մեր տանը մայրս եւ մեծ մայրս հաց էին պատրաստում եւ ունէինք թիթեղեայ մեծ տուփերի մէջ ձիթապտուղ, ընտիր հալէպի իւր, ձիթապտուղի ձէթ, շաքար, ալիւր, սուրճ եւ ամէն ինչ: (Ընդհի հայերը մեզ ծաղրում էին, քանի որ չէին տեսնել: «Սեւ լուր են խմում», սեւ բաներ են ուտում), ասում էին սուրճի եւ ձիթապտուղի համար: Խեղճ

մարդիկ... Մէկ օր իմ քոյրս տուն բերեց իր ընկերուհուն: Մեր ընտանիքի ընթրիքի ժամն էր, եւ մենք բոլորս նստել էինք սեղանի շուրջը: Մայրս սեղանին դրել էր արդէն ուսուցիչը եւ պահանջում էր, որ ուսուցուց առաջ գոնէ խաչ հանէինք մեր դէմքին, եթէ չէինք ուզում աղօթքն ասել: Մեծ մայրս էր դրել այդ կանոնը: Թուրքիայում անօթութեան պատճառով նա կորցրել էր իր երկու արու զաւակներին եւ մեզ սովորեցրել էր Աստուծոյ յիշել եւ գոհ լինել միշտ ուսուցիչը ունենալու համար:

- Այս ինչ լաւ էք ուտում, - աղջիկն ասաց քոյրս:

Աղջիկը մօտեցաւ սեղանին: Նա ամաչում էր: Քոյրս ամանի մէջ դրեց ուսուցիչ բաներ եւ տարաւ իր մօտ: Աղջիկը անդրադառնալով իր ասածին՝ շարունակեց:

- Գիտես ինչ, մենք նոյնիսկ միասին չենք լինում տանը: Ով՞ որ ժամին գալիս է տուն, բացում է կաթասի կափարիչը, վրայից ուտում եւ մնացածը թողնում, որ միւսը, երբ տուն գալ՝ ուտի: Մենք, սեղան էլ չունենք տեղաւորելու մեր փոքրիկ վարձուած սենեակում: Մենք եօթ քոյրեր ենք: Ամենամեծ քոյս ամուսնացած է, իսկ ամենափոքրիկը նոր է աշխարհ եկել: Միայն հայրս է աշխատող գիշեր, ցերեկ: Նա պահակութիւն է անում կառուցող շէնքերի վրայ: Մայրս էլ միշտ հօրս կողքին է, որ օգնի նրան: Մենք միայն մէկ կաթասի ճաշ ունենք եւ գոհ ենք, որ գոնէ տաք մի բան ունենք ուսուցիչ:

Հայրենիք գաղթող հայերի մեծամասնութիւնը դժգոհ կենաքով էին ապրում, բայց չէին խօսում այդ մասին, որովհետեւ վտանգաւոր էր: Սիւլվայեց ընտանիքը գաղթել էր Եգիպտոսից: Նրա փոքր քոյրը դեռ չորրորդ դասարանը չաւարտած՝ ամուսնացաւ: Ես մտքումս տիրում էի նրա համար: Այդպէս ես տիրել ու լաց եմ եղել առաջին դասարանում, երբ հասկացել եմ, որ մեր դասարանի լաւ աղջիկները այլեւս չէին վերադառնալու դպրոց: Ես շուրջով լսել էի «Սիբերիա» անունը: Դա սարսափելի բառ էր ընդունելու իմ մանուկ մտքում: Դասարանում աղջիկների թիւը շատ էր պակասել: (դպրոցը միասեռ էր):

Օճառ եւ ջուր չունենալու պատճառով ոջիլ եւ անիծ ունեցող աղջիկների դպրոցի բուժքոյրը տուն էր ուղարկում: Մեր ուսուցչուհին շատ զայրացկոտ էր, չէի հասկանում նրա հայերէնը: Մօրս խնդրանքով, ինձ ընդունել էին վեց տարեկան հասակում, որ շուտ սովորէի տեղի հայերէն լեզուն: Մեր ուսուցչի վախից ես դարձել էի ամենախեղճը: Աղջիկները մեծահասակների պէս խելացի, անվախ եւ ճշտապահանջ էին: Նրանք պաշտպանում էին ինձ: Ես վախենում էի ցեխոտ կամ ձիւնոտ երկարաձիգ փողոցներով քայլելով դպրոցից տուն գնալիս, երբ ազատ թողնուած քաղցած շները յարձակուում էին բոլոր տներին: Իմ ձեռքին միշտ պատրաստ ունէի կտորից կարուած պալուսակս՝ պաշտպանուելու համար: Ամէն օր դպրոցից ես տուն էի տանում ոջիլների շուարած արշաւախումբը: (Մեր առաջին տունը հեռու ծայրամասում էր):

Առաւօտեան մեծ մայրս իր ամենօրեայ աղօթքն էր ասում պատուհանից թափանցող արեւի շողերին նայելով եւ փառք տալիս Աստուծուն եղած վիճակի համար, այսինքն, որ Սիպերիա չէինք աքսոր-

«ՀԱՅՈՒՆ», «ՀԱՅՆ ՈՒ ՀԱՅՈՒՆ» ԾԱՆՕԹ ԵՆ ՄԵՋ ԲԱՅՑ ԿԱՅ ՆԱԵՒ ՀԱՅԻ ՀԱՅՈՒՆ

ԴԱԻԻԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Հայ մարդը Հայ մարդու հանդիպելիս, որտեղ էլ լինի, հայրենիքում թէ սփիւռքում, տանը թէ դրսում, եկեղեցում թէ շուկայում, սրճարանում թէ փողոցում, յատկապես որեւէ դպրոցում կամ խմբագրատանը, առաջին ու վերջին խօսքը լինում է Հայրենիքի մասին: Իրարից այնպես են լուրեր հարցնում, կարծես ուր որ է կորցնելու են ծանր հիւանդ մի թանկ հարազատի: «Ինչ կայ, չկայ», - հարցնում են մէկը միւսին, եւ բացում է գրոցի կծիկը: Խօսում են ու խօսում, եւ խօսքի ամփոփումը գրեթէ միշտ նոյնն է. «Չէ, այս երկիրը երկիր չի դառնայ»: Այսպիսին՝ ծանր հիւանդը չի ապաքինուի, ուրեմն... չեմ ուզում ամենավատ բանն օգտագործել... ուրեմն մի կերպ գոյատևում է:

Եւ այսպէս Մովսէս Խորենացու «Ողբ»-ից մինչեւ 1915 թուական, մինչեւ... անկախութեան 20-ամեակ: Հայը եւ Հայի Հայը տարբեր են: Ամէն մի Հայ չէ, որ անձնականը կարող է ենթարկել ազգայինին: Հայաստանը միշտ էլ մնացել է այն Հայերի յոյսին, ովքեր գիտակցաբար պաշտպանել են ազգային արժէքները՝ մայրենի լեզուն, Արարատի պատիւը, պատմութեան մոխիրներից փորձել են գտնել ժողովրդին բոցավառող անթեղուած կրակը: Ահա այստեղից էլ ոչ թէ սոսկ Հայը, ով, պայմաններից դրդուած, կարող է հեռանալ ազգային արժէքներից եւ մտնել ուրիշների ստեղծած ապահով արժէքներին մէջ, այլ Հայի Հայը՝ աւելի խորացած, աւելի պատասխանատու իր ազգային արժէքների հանդէպ եւ ճակատագրին ընդառաջ: Հայը կը հեռանայ իր հայրենիքից, լեզուից, պատմութիւնից, մէկ սերունդի կեանքի տեւողութեամբ կը դառնայ հեռակայ հայրենասէր, յետոյ կ'ընտելանայ նոր պայմաններին, կը խօսի ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն... կը վերածուի տուեալ երկրի ժրջան քաղաքացու եւ, ի վերջոյ, կամաչի լիշէլ, որ ինքը ծագումով Հայ է: Մինչդեռ Հայի Հայը կը տոկայ, որովհետեւ նրա տեղը իր հայրենիքում է, նրա նպատակը լիարժէք Հայն է:

Հայից մինչեւ Հայի Հայը ընկած ճանապարհին, որը ոչ թէ տարածութիւն չափող քիլոմետրերով է հաշուուում, այլ գիտակցական խորութեամբ, մենք որակապէս պետք է փոխուենք, այսինքն՝ ճշտուենք, շտկուենք, ուղղուենք... Ամբողջ միջնադարում մեր մատենագիրները նոյն էին աղաղակում, մենք հեռացել ենք ճշմարիտ ճանապարհից՝ դրանով էլ պայմանաւորուած են մեզ պատուհասած աղէտները: Աղէտները ազգային ողբերգութիւններն էին, որոնց դառնակակիծ գոյժը մեզ էին հասցնում իրենց ժողովրդի ցաւից ճենճերացող եւ այդ ցաւը պատմութիւն դարձնող պատմագիրներն ու ժամանակագիրները՝ բոլորն անխտիր, անուն առ անուն, մատենան առ մատենան....

Մենք շեղուեցինք ճշմարտութիւնից, կորցրեցինք բնական հաւասարակշռութիւնը, թեքուեցինք եւ, ինչպէս սիւն, տապալուեցինք, փշուր-փշուր եղանք: Հեռացանք ինքներս մեզանից, դարձանք ուրիշ: Մեր ընկած տեսակը սկսեցինք սփրել, սկսեցինք մենք մեր անկ-

եալ վիճակից խորշել եւ հեռանալ ու հեռանալ ինքներս մեզանից: Մտանք ուրիշի, անգամ թշնամու ապահով պետութեան, գործող լեզուի, մինչեւիսկ հաւատի մէջ, օտարացանք, երբեմն դարձանք նաեւ մեր տեսակին թշնամի:

Մեր ազգային անկումը դարձաւ Հայի մեր կերպարի խաթարման պատճառ, ձեւախեղման նախադրեալ, եւ մեր ազգակիցների զաւակներն ապահովութիւն եւ արժանապատուութիւն որոնելու հեռանկարով հեռացան Արարատից: Հեռացան, հեռացան եւ դեռ հեռանում են: Մենք, որ քանակապէս պիտի աճէինք ու շատանայինք մեր հայրենիքում, չաճեցինք ու չշատացանք, որովհետեւ կանաչ ոտքով ծաղիկն ու պտուղը թողնելով այնտեղ: Մենք մեր սերունդներին տուեցինք ուրիշներին, դարձանք ամառուայ ցամաքող գետ:

Եւ այսպէս՝ դարե՛ր շարունակ: Բիւզանդիայի հայահալած քաղաքականութիւնից սկսած, որ Հայոց արքայատոհմերն ու նախարարական տները կտրուեցին Հայրենի հողից եւ վերաբնակեցնում իր երկրի արեւելեան տարածքներում, մինչեւ թաթար մոնղոլներ, մինչեւ թուրքեր, ովքեր եկան, եկան ու նստեցին մեր հողերի վրայ, տարան մեր աղջիկներին, կերան մեր հացը եւ ամէն ինչ աւարտեցին 1915 թուականի ցեղասպանութեամբ ու Հայոց Հայրենիքի բռնագրաւումով:

Որպէսզի այսուհետ մեր երկրում աճենք քանակապէս, որպէս ժողովուրդ պէտք է որակապէս փոխուենք՝ ճշտուենք: Որակապէս ճշտուած, ճշմարիտ Հայի կողքին կը կանգնի միւս արժանաւոր Հայը, եւ ոչ թէ ամօթից կը հեռանայ: Այսպէս, աստիճանաբար որակը կը դառնայ քանակ, հակառակ դէպքում քանակը այլեւս չի դառնայ գլխաքանակ: Իսկ դրա համար այսօր առանց յապաղելու մեզ անհրաժեշտ է ստեղծել ազգային առողջաջաման ծրագիր: Մեր փրկութեան միջուկը առողջ հանրային եւ ազգային կառույց ձեւաւորելն է: Տապալուած սիւնը միմիայն այդ ճանապարհով կարելի է ոտքի կանգնեցնել:

Այս երազանքը հեշտ չէ իրականացնել, որովհետեւ համաշխարհայնացման գործընթացներն օրըստօրէ փոխում են մարդու մտաւոր կշիռն ապահովող արժէքային համակարգերը: Արժէքային համակարգ է կայացած պետութիւնը, հաղորդակցութեան լայն շրջանակ ունեցող լեզուն, ժողովրդավարութեան ճիշտ սկզբունքներով կառուցուած հանրութիւնը, բարձր մշակութիւն, օրէնքի անխտրականութիւնը, մարդու ապահովութեան ու վստահութեան երաշխիքը, մասնագիտական պահանջարկ ունեցող կրթութիւնը, որակեալ եւ մատչելի բժշկութիւնը, աշխատանքը, վարձատրութիւնը, կենցաղը, ինքնամբ...

Արժէքային այս համակարգը ձեւաւորում է հասուն հանրոյթ, որի մէջ էլ ստեղծուում է մարդկային արժէքը՝ մարդը ինչ է, թէ ոչինչ: Մարդկային լիակատար արժէքները ձեւաւորում են միմիայն պետական, հանրային, ընկերային, մշակութային, անձնային հասուն միջավայրերում: Ահա այդպիսի

միջավայրերում անձնային պահանջներն իրականացնելու նպատակով մարդիկ հեռանում են իրենց կայանալու հնարաւորութիւնները կասեցնող, սահմանափակող, խոչընդոտող հայրենիքներից: Իրենց չկայացած պետութիւններից գնում են դէպի ապահովութիւն:

Փրկուում է անձը, հերթական կորուստն է կրում ազգը:

Ահա այստեղ է փոքր ժողովուրդների չկայացածութեան շարունակական կախուածութիւնը, ինչը համարժէք է ողբերգութեան: Զարգացած երկրները կասեցնում են զարգանալ փորձող երկրներին՝ նրանց ոչ թէ արտադրողի, այլ սեւ շուկայի կարգավիճակով դատապարտելով յաւիտենական յետամնացութեան:

Ի՞նչ է կատարում Հայ ժողովրդի հետ: Ժողովրդավարութիւնը, անկախութիւնը եւ անգամ Արցախի ազատագրումը ի՞նչ տուեցին նրան:

Հայութիւնը ոչ միայն չհամախմբուեց իր Հայրենիքում, այլեւ, ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, միայն 1991-2001 թուականներին Հայաստանից հեռացաւ մէկ միլիոն հարիւր հազարից աւելի մարդ: Այդ ընթացքը շարունակուեց նաեւ յաջորդ տասնամեակին՝ նոյն աղէտալի արագութեամբ:

Խորհրդային վերջին տարիներին Հայաստանը եւ Ղազախստանը ունէին երեք միլիոնից աւելի բնակչութիւն: 2011 թուականին Հայաստանում (Արցախի ու Զաւախքի հետ մէկտեղ) առաջին դասարան սովորելու է դիմել 37,000 երեխայ, Ղազախստանում՝ 260,000: Այս թուերն ինքնին ամէն ինչ ասում են, մանրամասնելու անհրաժեշտութիւն չկայ: Հայաստանի առկայ բնակչութեան իրական թիւը այդպէս էլ մեզանից զատնի է պահուում, անգամ նախորդ մարդահամարի տուեալները անյայտ մնացին: Իսկ Ղազախստանի բնակչութիւնը մօտենում է վեց միլիոնի: Անկախութեան Սեպտեմբերին՝ 1991-ին, առաջին դասարան էր յաճախում շուրջ 70,000 աշակերտ, այսօր՝ 20 տարի անց, դրա կէսն է: 1991 թուականին «Ալբերնարան» դասագիրքը տպագրուել է 69,000 օրինակ, 2011-ին՝ 37,000: Անկախութեան առաջին տարին դպրոցական էր աւելի քան՝ 600,000 աշակերտ, իսկ այսօր շրջանաւորում է 380,000-ը:

Ապարանի Մուլքի գիւղում ժամանակին եղել է երեք առաջին դասարան, այսօր առաջին դասարան է յաճախում երեք աշակերտ: Այս ողբալի պատկերն ամէնուր է: Հայաստանը աղետալիօրէն դատարկուում է:

Արտաշատցի գինուորական է: Ծառայում է ռուսական սահմանապահ զօրամասում: Տղային կրթութեան է տուել ռուս գինուորականների երեխաների համար նախատեսուած ռուսական դպրոցում: Տղան աւարտել է դպրոցը եւ հայերէն գրել, կարդալ չգիտի: Հայերէն տառերը չի ճանաչում: Հայրը շարունակում է՝ շուտով կ'աւարտեմ ծառայութիւնս, ընտանիքով կը տեղափոխուենք Ռուսաստան:

Հայը յարմարաւէտութիւն սիրող է, նկարագրով յարմարուող համակերպուող է, ինչն էլ նրան մղում է ապահովութիւն որոնելու: Հայրենիքից դուրս: Հայը չունի արեւելեան ժողովուրդներին բնորոշ ազգային եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը, աւելի անձնապաշտ է, քան հրապարակային սիրանքի պատրաստ: Ինչպէս մարդը յան-

կարծ շոգում է մտքի սնանկութիւնից, այդպէս էլ ազգը նուաղում է նուիրումի անպատրաստ որդիների խեղճութիւնից: Դուրսեցրեցին ու ներսիները այնքան նսեմացրեցին պարզ Հայ մարդուն, որ նա անգամ իր մարդկային իրաւունքների պաշտպանութեան համար ոտքի չի կանգնում, էլ ուր մնաց թէ ընդվզի, բողբոջի, կռուի: Դարձել է չափազանց զգուշաւոր, վախկոտ ու հանդուրժող: Հակառակ դէպքում մէկ քիլոգրամը շուկայում նրա աչքի առջեւ էէր դառնայ 800 գրամ, էէր երթեկեկի ամօթալի պայմաններում՝ չնչահեղձ լինելու չափ իրար վրայ լցուած ուղեւորներ, երաժշտութիւն կոչուած խժալուր աղմուկի եւ իրար ետեւից ծխող վարորդի կշտամբանքների ուղեկցութեամբ: Դիմակայութեան ոգին շատ թոյլ է: Յանկարծ փորձի որեւէ ձեւով աւարկել կամ օրինական մի բան պահանջել՝ ծէսը սկսում է ինքնաստորացումից՝ էլ կեանքի՛դ մեռնեմ, էլ հոգո՛ւղ մեռնեմ, էլ ցա՛ւը տանեմ, էլ ախպե՛ր ջան... Ահա այս պայմաններում է, որ ճանապարհային աւտոտեսուչը դառնում է լիտիութեան մարմնացում, պետական պաշտօնեան՝ անօրինական գործարքների հմուտ վարպետ, դրամաշորթութիւնը՝ կենսակերպ: Հապա մի դրանց ֆաստնին նայէք: Եւ չկայ մէկը, որ զայրոյթից ձեռքը խփի սեղանին ու ասի՝ այս ի՞նչ էք անում, այս ո՞ւր հասանք:

Ելի յոյսը Հայը Հայի վրայ է: Նրա՛, ով կ'ընդվզի, բայց կը մնայ մէն-մենակ. բոլորը մտքով նրա կողմնակիցն են, բայց հրապարակաւ չեն պաշտպանի, ինչու վատամարդ դառնան: Հայն իր հայրենիքում այնքան է ստորացուել ու բարոյական կաշկանդումներին կենթարկուել հայրենի իշխանութիւնների կողմից, որ իր համար կենսակերպ է դարձել «Լուռութիւն ոսկի է» զգուշաւոր իմաստութիւնը:

Իսկ եթէ մի գեղեցիկ օր էլ Հայի Հայը յոգնի ինքն իրենից եւ կողքին կանգնած Հային ու երեկուայ ու այսօրուայ սփիւռքահայերին ասի՝ էլ չեմ ուզում հերոս լինել, էլ չեմ ուզում այս երկրի ժամապահ լինել, էլ չեմ ուզում հայրենասիրութեան բարոյական դասեր տալ, եկէք ինքներդ տէր կանգնէք Երկիր Նայիրիի դրսի ու ներսի սահմաններին, ի՞նչ պէտք է անեն, ի՞նչ պէտք է ասեն նրան... Երբեմն լինում է նաեւ այդպէս, եւ Հայի Հայը պարզապէս դառնում է Հայ, որպէսզի կարճ ժամանակ յետոյ դառնայ սփիւռքահայ, որի վերջնական արդարացումը հեռակայ հայրենասիրութիւնն է:

Այո՛, Հայութիւնն այդպէս էլ չի համախմբուում իր հայրենիքում: Ասել, թէ Հայը չի սիրում իր հայրենիքը՝ պատճառաբանութիւն չէ: Այս զարհուրելի տեղաշարժի դրապատճառներն այլ տեղ են, որ տեսանելիօրէն արտայայտուում են սոցիալական եւ բարոյական ոլորտներում՝ գործազրկութիւն, չնչին աշխատավարձ, վայրենի բարոյական միջավայր, մարդկային արժանապատուութիւնը վիրաւորող բարքեր: Ազգային գոյավիճակի այս համընդհանուր թշուառութիւնից իւրաքանչիւր ոք էլք է որոնում՝ ով ինչպէս կարող է: Մէկը քաղաքական ապաստան է խնդրում, միւսը հողին է ծախում որեւէ աղանդի, երրորդը մեկնում է արտագնայ, բայց անվերադարձ աշխատանքի՝ իր հետ տանելով նաեւ

ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐԸ

Շարունակում է 14-էն

չուլթեան անպաշտօն հրաւերով, արուեստագէտը առաջին անգամ Ստեփանակերտի մէջ կը ցուցադրէ իր ամբողջական գործերը: Այստեղ իրեն կը թելադրուի հանրութեան համար ստեղծել կոթող մը որ արտայայտէ Արցախցիին կամքն ու մխացող ձգտումները: Հուսկ հիմնական գաղափարը կը ծնի աւելի մեծ մաշտաբով Ղարաբաղի մէջ յուշարձան մը կանգնելու: Իր Ղարաբաղցիներ պղնձաձոյլ արձանը կը դառնայ նոր յուշարձանին մեկնակէտը, իսկ պատուէրը իրագործելը կը տեւէ երկու տարի: Վերջապէս 1967-ին կը ծնի Մենք ենք մեր լեռները (տուֆ) յուշարձանը, որ կը տեղադրուի Ստեփանակերտէն դուրս, ամալի եւ անշուք բլրակի մը վրայ: Մենք ենք մեր անուանումը խոտոր կը դաշի Ազերի ղեկավարութեան ակնաչիւն եւ կը քննադատուի: Պէտք է յիշենք նաեւ որ Սովետական անծայրածիր կայսրութեան մէջ նման ազգամիջեան խնդիրները, այդ առեւ, կը լուծուէին տարբեր եղանակով: Մեզմացնելու համար կիրքերը եւ ամոքելու համար Ատրպէյճանի ղեկավարութիւնը, 1969ին ի պատիւ ԲԱՀխարհամարտի գոհուածներուն արուեստագէտը կը պատրաստէ յուշարձան՝ նուիրուած Չարախիլուի գոհերուն, Չարախիլուի մէջ, Ատրպէյճանի Հանրապետութիւն:

«Մենք ենք Մեր Լեռները» յուշարձանի հեղինակն է Մկրտիչ Մկրտիչեան

ՄԵՆՔ ԵՆՔ ՄԵՐ ԼԵՌՆԵՐԸ

Այս կոթողը ունի կրակոտանային նիստ մը, գետեղուած ճամբուն եզրին, ամալի բլրակի մը վրայ Ստեփանակերտէն քիչ հեռու, այդ առեւ խոտալուի (այժմ Իվանեան) ճանապարհին:

Պաղտասարեանի հայրը Իվանը՝ արհեստով շինարար էր եւ քարկոփ: Իր հօրմէն ժառանգած շինարարական փորձառութիւնը իրեն կ'ընծայէ կոթողային խնդիրները լուծելու կարողութիւնը: Քանդակն ունի պեթոն-ի եւ տուֆ քարի երեսապատուած միաձոյլ շէնքի կառուց: Այս ծանր կրակոտանային գանգոտուած իր անուանակոչութեամբ կը կրէ նաեւ խորհրդաւոր գաղտնիքներ: Այր եւ կին են մարմնապէս մինչեւ իրենց վիզերը թաղուած մակերեսէն վար, անոնց ոտքերը կը դաշին հողի ընդերքին: Իրենց այս դիրքը դիտորդին կ'ընծայէ մեկնաբանութեան ընտրանքը, աւագախորտի կամ վերջնական յարուսթեան:

Անոնցմէ խլուած է ձեռքերու արտայատուցութիւնը: Լուռ են, կնոջ բերանը փակ է հինգ աստիճան կապով մը, մինչ այրինը՝ հագիւն շնչարեւի: Անոնց արտայայտութիւնը նաեւ ունի Մոնա Լիզայական խորհրդաւորութիւն: Տանջուած եւ համբերող կը թուին ըլլալ, սակայն ունին հեղնական ժպիտ մը ժամանակաւոր այս կացութեան նկատմամբ: Օտար դիտորդին համար, առանց տեղւոյն պատմութիւնը իմացած ըլլալու, հաւանական է, որ պիտի նոյնացուէր Չատկեան կողմնակողմ ծովափին շարուած, կամ ալ Նեմրուի Լեռան ցիր ու ցան գգեստուած դիւցազնեան գլուխներուն:

Կոթողին տեղադրումն ու արտայայտչական ընտրութիւնը, ինքն ըստ ինքեան, կը թուին ըլլալ արդիւնքը բծախնդիր ծրագրա-

ւորմանը իր խորհրդատու պատուիրատուներուն:

Գործածուած է չափազանց զգուշութիւն ժամանակակից Ազերի վարչակազմը որեւիցէ կերպ չզրգոտելու, միեւնոյն ատեն ամբողջութեամբ կարենալ արտայայտելու համար Արցախցիին խոր ձգտումները: Այս պատճառով իսկ տեղացիին գայն անուանած է Պապիկն ու Տատը:

ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ԿՈԹՈՂԻՆ ՈՅԺԸ

Յետ Ստալինեան քանականներու տխուր որոշումին՝ Ղարաբաղը Ատրպէյճանին իշխանութեան յանձնելէն ետք, տեղւոյն հայութիւնը երբեք չէր հաշտուած այս բիրտ կացութեան: Երկար տարիներ սպասողական դիրքի վրայ մնալէ ետք գանազան պարագաներ պատճառ դարձան, որ ժողովուրդը դրսեւորուեալ իր գոյութեան ցասումը: Ծատ անգամ, լոկ արուեստի միջոցով արտայայտութիւն մը, բազմիցս աւելի ազդեցիկ կ'ըլլայ քան քաղաքական արիւնայի պոթկոմները:

Ահաւասիկ այս կոթողը, իր ժամանակին, արցախցիին կամքին խաղաղապաշտ արտայայտութիւնը եղաւ ուղղուած Ազերի համակարգին:

Իւրաքանչիւր նման կոթող, նախ քան իր վերջնական ընդունելութիւնը, առանց բացառութեան, միշտ կ'անցնի երկուսէ մը: Նոյնիսկ էիֆէլի աշտարակը ունեցած է Վիքթոր Հիւկոյի նման անուանի հակառակորդները: Այս կոթողի պարագային, գեղագիտականէն շատ հեռու՝ եղած է եւ տակաւին կը մնայ քաղաքականը:

Նախ Արցախցիին, ապա արուեստագէտը, իր պատուիրատուներով հանդերձ, բացումէն միայն 24 տարիներ ետք, անոր ընդմէջէն, տեսան Ղարաբաղի անկախութիւնը: Ասիկա չիրաւի կարելի է սեպել մեծ յաղթանակ մը: Սակայն, այս կոթողը տակաւին սպասման մէջ գտնուելու լուրջ պատճառ մը եւս ունի: Միջազգային քաղաքական հանրութիւնը այնքան ատեն որ տակաւին կը մնայ տարտամ եւ չի ճանչնար Ղարաբաղի ամբողջական անկախութիւնը, այս կոթողը պիտի շարունակէ իր սկզբնաւորած առաքելութիւնը:

Քանի մը օրեր առաջ, Ղարաբաղը տօնեց իր անկախութեան 22-րդ ամեակը: Նորածին հանրապետութիւնը դարձաւ մանուկ, ապա պատանի, իսկ այժմ արդէն թեւակոխած է իր երիտասարդութիւնը: Այս տարեփոխութիւնը դէպի ճանաչում խոստումնալից է եւ այս կոթողը համբերութեամբ կը սպասէ այդ մեծ պահուն՝ ամբողջացնելու համար իր իսկ առաքելութիւնը, որուն համար ի սկզբանէ կոչուած է:

Վստահօրէն, միայն այդ հանգրուանէն ետք, Պաղտասարեանի այս կոթողը պիտի ստանայ նոր շուք եւ թարմ կոչում: Փոխան իր աննշան եւ ամայացած դիրքին պիտի դառնայ կիզակէտ եւ բարգաւաճ հաւաքատեղի մը բոլորին համար, իսկ յատկապէս Արցախցիին ինքնավստահութեան եւ կամքի ուժի մկրտութեան եւ երդման վայր:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԵՏԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Նման կոթողներու հեղինակներու հանդէպ ժողովուրդներու գնահատանքն ու երախտագիտու-

ԿԻՄՐԻԻ «ՕԳԹԵԹ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ»Ը

Շարունակում է 14-էն

վերածուեցան»:

Բայց ամենէն ուրախ եւ երջանիկ էին ուսուցիչներն ու աշակերտները այս դպրոցին, որ կառուցուած էր Հայաստանի նշանաւոր «տուֆ» քարով: Դպրոց յաճախող 120 աշակերտներէն 35-ը ցոյց տուին իրենց բացառիկ տաղանդները՝ մեկնաբանելով Հայ երգահաններու գործերը: Երիտասարդ աշակերտուհի Դադիանա Միքայէլեան մեծ ուրախութեամբ ըսաւ. «Նախապէս, մենք շատ կը մսէինք՝ փչող հովին պատճառաւ: Այսօր, շատ հանգիստ ենք եւ պիտի շարունակենք հետեւիլ մեր շատ սիրած ճիւղին»:

* * *

Էտուրը Մարտիկեան, գաւազ կը առասպելական գործարար եւ բարեգործ էտուրը Մարտիկեան երէցի, կը շարունակէ իր հօրմէ ժառանգած առաջնորդութիւնը թէ հայկական եւ թէ ամերիկեան համայնքէն ներս: Մարտիկեան Հիմնադրամը գլխաւոր օժանդակողը եղած է Առաջնորդարանի Կրօնական Դաստիարակութեան Բաժանմունքի կողմէ կազմակերպուած ուսուցիչներու պատրաստութեան «Մարտիկեան Հիմնարկ»ին, Արարատ Կեդրոնին, Առաջնորդարանի

Երիտասարդական եւ Կրթական Բաժանմունքին, ինչպէս նաեւ Մեծագոյն Տիթրոյթի իրենց ծովափին՝ Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ:

Մարտիկեան Հիմնադրամը, առաջնորդութեամբ էտուրը եւ ձանձթ Մարտիկեաններու եւ իրենց գաւակներուն՝ Մարթիույի եւ Կրանթի, գլխաւոր բարերարներն են ՀՕՖ-ի Երեւանի Մանուկներու Կեդրոնին, եւ 2012-ին յանձն առին հովանաւորելու աղքատիկ Տաւուշ շրջանի համար ՀՕՖ-ի կազմած «Աղքատութեան կեանքի ընթացքը բարելաւել» ծրագրին:

Իսկ ամերիկեան համայնքին ի նպաստ՝ Մարտիկեան Հիմնադրամը մեծ օժանդակութիւն բերած է Միշիկընի շրջանի հիւանդանոցներու, գրադարաններու եւ կենդանաբանական պարտէզներու, ինչպէս նաեւ Միշիկընի Համլարանին, «Մայօ Գլինիքին», Կենդանիներու Ազատման Լիկային եւ Մարդկային Ընկերութեան:

Էտուրը Մարտիկեան համեստութեամբ բացատրեց. «Իմ ծնողներս մեզի սորվեցուցին վերադարձնել: Այս երկիրը շատ լաւ գտնուեցաւ իրենց հանդէպ, եւ ուրեմն անոնք ուզեցին վերադարձնել, գլխաւորաբար Հայկական համայնքին եւ ինչպէս նաեւ ամենուր»:

Ֆ.Ա.

թիւնը բազմազան են: Մինչ մին անմահացուցած է գործ մը իր հեղինակին անուամբ, ուրիշ մը կ'ընտրէ մնալ անտարբեր, կամ ալ կը մոռնայ նոյնիսկնքն հեղինակին ինքնութիւնը:

Վենետիկի Ռիալթօ կամուրջը եղած է արդիւնքը ճարտարապետական մրցոյթի մը, որուն մասնակցած են ժամանակակից տիտաններ, ինչպիսիք են Միքելանճելօն, Փալլատիօն, Սանսովինօն: Սակայն, աննշան մնացած ճարտարապետ մը Անթոնիօ տա Փոնթէն եղած է անոր յաղթական հեղինակը:

Նշեմ նաեւ աւելի յոռեգոյն օրինակ մը: Վերելը նշուած մայրաքաղաքներուն շարքին կայ նաեւ Մոսկուան: Քրէմլինի նշանաւոր Սբ. Բարսեղի պապըն գմբէթներով տաճարը հնուց եղած է խորհրդանշիշը Ռուսաստանի մայրաքաղաքին: Կ'ըսուի որ առ ի գնահատանք այդ բացառիկ գործին, պատուիրատու Յարը՝ այսպէս ճանցուած Իվան Ահարկուն, Եաքոբէ ճարտարապետ եղբայրներուն աչքերը կուրցնել կու տայ, որպէզի անոնք երբեւիցէ չկարենան նման տաճար մը կրկնել:

Մենք մեզ համեմատելով այլ ազգերու հետ, ցաւօք հայ ազգային գիտակցութեան մէջ ժողովուրդին սպասարկու բարձրագոյն մակարդակի հեղինակներու հանդէպ ըստ արժանուցն գնահատանքը տակաւին կը մնայ սաղմնային մակարդակի մէջ: Այսպէս լաւագոյն պարագային, հաւանական է որ այս յօդուածի ընթերցողներէն աննշան տոկոս մը միայն իմացած ըլլար Սարգիս Պաղտասարեանին մասին:

Արցախը խորհրդանշող իւրաքանակայն այս քանդակը ծնած է հայ ժողովուրդին երկուսէն եւ ներշնչած համայն ժողովուրդը, ներառեալ Հայաստանի եւ սփիւռքի հայութիւնը, մարտնչելու ի գին յոռեգոյնին, մինչեւ յաղթանակ:

Այսօր այս կոթողը խորհրդանշին է եւ ուրոյն կնիքը Արցախի Հանրապետութեան: Եթէ նկատենք անկա տեղ կը գրաւէ ճիշդ կեդրոնը պետական գիւնաշանին, գոր իւրաքանչիւր Արցախցի գիտուր կը կրէ իր պատուարժան գլխարկին եւ ուսին վրայ:

Թող արուեստաբանները վիճին այս գործին ծաւալի խախտումներուն, անոր տեղադրութեան վայրին, կամ անոր շինանիւթի ընտրութեան կամ թէժ արտայայտչութեան մասին: Պարզապէս, հանրութեան կողմէ անոր ընդունելութեան կամ յաջողութեան բարձրագոյն չափանիշը կարելի է սեպել, եւ նկատելիօրէն սփիւռքի կողմէ, անոր լուսանկարներուն վերաբարտարութեան թիւը մամուլի էջերուն մէջ:

Այս Սեպտեմբերի հինգին, Սարգիս Պաղտասարեանի ծննդեան իննսունամեակն էր: Ըստ սովորութեան, այս առթիւ, ի բաց առեալ Երեւանէն, մեր մշակութային եւ քաղաքական մարմինները եւ յատկապէս մամուլը մնաց իր թմբիրին մէջ հանդէպ իր ազնիւ արուեստագէտին, որ ստեղծագործեց գլուխ գործոց մը, ուրոյն ժողովուրդին իղձերուն եւ ներշնչումին համաձայն:

Յետ այսու, փափաքելի է որ իւրաքանչիւր առիթով երբ ըլլանք Մենք ենք Մեր Լեռները կոթողին առջեւ, գտնուինք դէմ յանդիման Արցախի գիտուրին գիւնաշանին՝ կամ պարզապէս նկարին, գիտակցինք անոր հեղինակին ինքնութեանը, ինչպէս կ'ընենք, երբ գտնուինք Երուսաղէմ Քոչարի կամ Մարտիրոս Սարեանի նման մեծ արուեստագէտներու գործերուն առջեւ:

Սարգիս Պաղտասարեանը իր գիտակցի կենդանութեան ընթացքին մեզ ազգովին ըրաւ իրը, իսկ մենք այժմ երախտագիտութեամբ պարտինք ճանչնալ գինք՝ իբրեւ լիբրաւ մերը:

ՄԵԾ ՄԱՅՐԱ

Շարունակուած էջ 16-էն

ուել: Մեծ մայրս մեզ սովորեցրել էր «Հայր Մերը» մեր փոքր տարիքում: Նա ունէր շատ փոքրիկ ձեռքի աղօթագիրք, որը միշտ իր հետ եկեղեցի տանելով՝ անգիր գիտէր գրքի պարունակութիւնը: Նա գրել, կարդալ չգիտէր, բայց նայելով գրքի էջերին, կարդում էր կամ ասում էր էջի աղօթքը՝ տեսական յիշողութեամբ: Նա խօսում էր միայն թրքերէն, հայերէն չգիտէր (կեսարացի կամ «Պայտերի» էր): Մեր ծնուած օրից մենք գիտէինք եւ նրա հետ խօսում էինք թրքերէն եւ յետոյ միայն հայերէն մեր ծնողների հետ: Մեր հայրենիքում մեծ մայրս ամենաընկճուած կինն էր դարձել: Նա չէր կարող առաջուկ սովորութեամբ աղօթել եկեղեցում եւ թրքերէն խօսել: Նրան խիստ կանաչաուռ էին ու կը պահարկէին: Մէկ օր, ես ստիպուած էի սիրելի մեծ մայրիկիս չմերժել եւ նրան եկեղեցի տանել: Եկեղեցիներէ շատերն արդէն աւերել էին եւ եղածներն էլ հեռու անկիւններում էին: Այնտեղ գնալու էինք հանրակառքով, որը երեւում էր ժամը մէկ՝ խցկուած բազմութեամբ: «Կը տանեմ քեզ, մեծ մայր», - ասացի ես նրան, «Միայն մէկ բառ անգամ չխօսես հետս»: «Էջերիմ դըզըմ», - ասաց նա: Կիրակի առաւօտեան ես գլուխս փաթաթեցի բրդեայ գործուած կոպիտ շալի մէջ եւ գնացիք եկեղեցի: Քայլելու քիչ տեղ կար մինչեւ եկեղեցի հասնելը: Ես արագ-արագ նորից կրկնեցի մեր պայմանը, եւ նա գոհ ժպտաց: (այդ օրը նա մագերին նաւթ չէր քսել): «Ղորիմա դըզըմ» (մի վախնար աղջիկս), - ասաց նա եւ թեւանցուկ խցկուեցինք եկեղեցու պատերից ներս: Մեծահասակներ էին ներսում եղածները, բայց ես ասել էի մեծ մայրիկիս, որ այնտեղ լրտեսներ կը լինեն անպայման եւ չպէտք է իմանան, որ ես դպրոցական եմ: Լաւ է, մեծ մայրս քարացած նստած՝ մտքում էր աղօթում, եւս չտեսայ անգամ նրա ձեռքով խաչակնքելը: «Կէտեք», (գնանք), շշմարտի նրա ականջին եւ մենք դուրս եկանք քրտնած, շոգ բաղնիքից ազատուած ի պէս: Դրսում ես շարունակում էի շշուկով խօսել եւ յաճախ ետ էի դառնում, որ տեսնեմ մեզ հետեւող կայ, թէ ոչ:

Մեծ մայրս թրքախօս էր, բայց մենք գիտէինք, որ նա ծնուել եւ ապրել է հայերի երկրում: Թէ ինչպէ՞ս էր եղել այդ մեզ չէին բացատրում կամ խօսում մեզ հետ որեւէ շարքի շուրջ: Միայն հետագայում էր, երբ ես անկուշտ քաղցածի պէս պահանջ էի զգում տեղեակ լինելու մեր հայ ժողովրդի պատմութեանը, իմ ծնողների ապրած երկրի եւ իրական եղելութիւնների մասին: Դպրոցներում ուրիշ պատմութիւններ էին դասաւանդում, հայ դպրոցականները ոչինչ գիտէին մեր ազգի պատմութեան մասին: Համալսարանում սովորելու տարիներին տեղեկացանք, որ դասաւանդուելու է «հայ ժողովրդի պատմութիւն» առարկան: Անչափ ուրախութեամբ սպասում էին այդ պահին...

Վերջապէս ներս մտաւ ընտրեալ professor-ը: Նա չափազանց մաքուր տեսք ունէր՝ հագին ճերմակ բրդից հիւսուած ձմեռային պատմուճան էր (sweater) եւ մագերը օձուած իւրով՝ կոկիկ ամառուածքով, բարի տեսքով արեւմտահայ էր: Նա մէկ ոտքին բարձր դիրք տուեց՝ դնելով այն աթոռի տակամասի փայտաճաղին եւ սկսեց... նրա ձայնը,

նորաստեղծ բառերի ընտրութիւնը, արտասանելը, պատմելու ոճը, ճարտարագիտի վարպետութիւնը, նիւթը մեղրի պէս ծորում էր աներեւոյթ հզօրութեամբ եւ մենք՝ վաթսուն ուսանողներս նստած լսարանում՝ չէինք շնչում, քարացել էինք: Մենք տեսնում էինք խօսողի նկարագրածները՝ Տիգրան Մեծ հայ թագաւորի հզօր ուժը, խոշոր, շքեղ քաղաքի՝ Տիգրանակերտ մայրաքաղաքի կառուցումը քանհինգ մեթր բարձրութիւն ունեցող պարիսպներով, պարսպից դուրս արքայական պալատներով ու պարտէզներով: Յիշում եմ, հենց այդ պարտէզների ինքնամոռաց նկարագրութեան պահին էր, երբ լսարանի դուռը բացուեց եւ դասախօսին դուրս հրաւիրեցին: Դա էր... նա այլեւս չվերադարձաւ. մենք երբեք չսովորեցինք մեր ազգի պատմութեան մասին: Մենք լսեցինք, որ գիտնականին կրկին ուղարկել էին իրեն եկած տեղը՝ Սիպերիա...

Մեծանալով եւ հասակ առնելով հայրենիքում, ես շատ բաների մասին էի մտածում: Գիտէի, որ բոլորն ու կենդանիները տարբեր պայմաններում մահանում են ու անհետանում աշխարհի երեսից: պատկերացնում էի, որ մարդիկ պէտք է, որ աւելի ուժեղ ստեղծուած լինէին, քանի որ նրանք կարողանում էին դիմանալ ստեղծուած նոր պայմաններին եւ սովորել դառնում: Մեր ընտանիքի պատմութիւնը տալիս էր այդ օրինակը: Մեր մեծերը քանի անգամներ էին կառուցել տներ իրենց համար, քանի անգամ էին տեղափոխուել մէկ երկրից միւսը, ապրել են լաւ, վատ պայմաններում, ուրախացել են եւ տիրել, հալածուել են, ջարդի տարուել, փրկուել են... Մարդուն մէկ կեանք է տրուած այս աշխարհը ստեղծողի կողմից: Նրանք արդէն ապրել էին մի քանի կեանքներ անկալուն՝ որբացած երխաների պէս: Իսկ հայրենիքը, ուր հայերէն էին խօսում եւ հայերի երկիրն էր համարում, կարծէք առաւել էր... Այն օտարի հսկողութեան տակ ճնշուած՝ ազատ չէր շնչում նոյնպէս: Մարդիկ, իրօք, դիմանում են: Հետաքրքիր է՝ ինչպէ՞ս է, որ հսկայ տայնաստրները ոչնչանում են պայմաններին չդիմանալով...:

Մեծ մայրս իր ոսկեշրջանակ ակնոցը թաքցրել էր, մետաքսեայ ընտիր հագուստները նոր էին մնացել՝ առիթը չէր եղել հագնելու. ես էլ գիտակցում էի արդէն, որ մենք աղքատ չէինք եւ դեռ ունէինք մեզ հետ բերած սուրճ, շաքար, իւղ, մեծ մայրս աւելի սրտանց էր անում իր առաւօտեան եւ գիշերային աղօթքները, եւ ես նրա շշուկները մէջ լսում էի աղերսանքի խօսքեր թրքերէն եւ «Սիպերիա» բառը: Ես ամբողջութեամբ հասկանում էի նրան: Նա ուզում էր ասել՝ «Ալլախ, դուրթար բիգի բուրդան», (Աստուած փրկիր մեզ այստեղից), մարդիկ չեն դիմանայ այդ հեռուում, երբ հսկայ կենդանիներն էին տեղի տուել... (այդ շաքար մեր փողոցից տարել էին ամենատարախ յունահայերին, որոնք իրենց աղքատութեան մէջ էլ չէին մոռանում երգել ու փանտօնուագելով երջանկացնել իրենց):

Մեծ մայրս երազում էր իր Միջերկրականի վիլլան, ես՝ նոյնպէս: Եթէ իմ մէջ մնացել էր գեղեցիկ, ծփացող շող ինձ ուժ տուող, այդ տունն էր իմ ծննդավայրի՝ ինձ տուել: Չնայած յուշ էր այն, բայց տեսնելի էր, յուսադրող, միշտ ներկայ:

«ՐԱՅԸ», «ՐԱՅՆ ՈՒ ՐԱՅԸ» ԾԱՆՕԹ ԵՆ ՄԵԶ

Շարունակուած էջ 17-էն

ընտանիքը, չորրորդը իբր ընտանիքի միաւորման պատրուակով ճեղքում է շղթան...

Հայ մարդը իր ներկայ ու վաղուկ օրը չի կապում Հայոց Հայրենիքի հետ: Անգամ ազգային նկարագրի ու մայրենի լեզուի կորուստի հաշուին պատրաստ է փրկել իր մէջ թաքնուած մարդարածին, ով այս դէպքում նրա համար ազգութիւն չի ճանաչում:

Եւ այսպէս դարեր շարունակ հայոց արիւնը տարածուել ու նստուածք է տուել աշխարհում: Թուրքը, ատրպէյճանցին, վրացին, քուրդը, արաբը, իմանալով, որ իրենց տատը Հայ է, գաղտնի են պահում, ամաչում են հանրօրէն ընդունել եւ միայն նեղ շրջանակներում են խոստովանում: Այդպիսի փաստերը շատ-շատ են: Ի՞նչ է, մի՞թէ այդքան ամօթ է Հայկական ծագում ունենալը կամ Հայ լինելը:

Պարտութիւններ շատ ենք կրել, շատ ենք տրորուել, մեզ ստորացրել են եւ վիրակտրել են մեր ազգային արժանապատուութիւնը: Ես այդպիսիներն չեն սիրում, չեն ընդունում, արհամարհում են եւ հերթական անգամ նսեմացնում:

Եւ այսպէս... Եւ այսպէս, երբ Հայերը հեռանում են Հայրենիքից, մնում է հարազատների ու ծննդավայրի կարօտը:

Երբ կարօտը կամաց-կամաց ցնդում է Արարատի գագաթին իջած մշուշի նման, մնում է մայրենի լեզուն:

Երբ օտար աշխարհում անգամ ընտանիքում մայրենի լեզուն տեղը գիշում է տուեալ երկրի լեզուին, մնում է հաւատը:

Երբ կորցնում են հաւատը, մնում է ազգային ոգին:

Երբ կորցնում են ազգային ոգին, մնում է ազգային յիշողութիւնը:

Երբ կորցնում են ազգային յիշողութիւնը, մնում է աւանդոյթը եւ սովորոյթը:

ՍԱՐԳԻՍ ՍՈՂԱՆԱԼԵԱՆԻ ՄԱՅՐՈՒՄ 3-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Շարունակուած էջ 14-էն

յարաբերութիւնները աւելի սերտացան:

Երեկոյից յետոյ ես նրան ընտանեօք ուղեկցեցի «Red Lion» հիւրանոց, որի բակում, երբ հրաժեշտ էինք տալիս իրար, նա համբուրեց ճակատս եւ ասաց «Վահան, անչափ շնորհակալ եմ քեզմէ: Մինչեւ հիմա ինձի ոչ մէկը այսպէս պատիւ չէր տուած, շատ յուզուած եմ: Շատ-շատ շնորհակալ եմ եւ երբեք չեմ մոռնար ասիկա»: Տիկինը՝ Շըրլին և տղան՝ Կարապետը նոյնպէս շնորհակալութիւն յայտնեցին համբուրելով ինձ: Ես յուզուած էի: Պատասխանեցի, որ ես իմ

Երբ կորցնում են աւանդոյթն ու սովորոյթը, մնում է հեռաւոր մի ազգակ, որ նրանց երբեմն-երբեմն չի շեղում է իրենց ծագումնաբանութիւնը:

Երբ Հայերը կորցնում են իրենց ծագումնաբանական յիշողութիւնը, մնում են նախնիներից ժառանգութիւն մնացած ինչ-ինչ իրեր եւ պատմութիւններ, ինչը եւ առիթից առիթ ցանկութիւն է առաջացնում հանրագիտարաններում որոնելու «Հայաստան» բառաչօղուածը, իսկ քարտէզի վրայ գտնելու Հայաստանի տեղը:

Իսկ երբ Հայերը դադարում են կարօտել, երբ հեռանում են մայրենի լեզուից, հաւատից, ազգային ոգուց, ազգային յիշողութիւնից, աւանդոյթից ու սովորոյթից, մոռանում իրենց ծագումնաբանութիւնը եւ քարտէզի վրայ դժուարութեամբ են գտնում Արարատի տեղը, նրանք այլեւս Հայեր չեն... Վաղուց արդէն Հայեր չեն... Բայց սա ամենեւին էլ վերջը չէ:

Որքան էլ Հայը դառնայ ուռու, ամերիկացի, անգլիացի, ֆրանսաացի, գերմանացի, յոյն, թուրք, բուրգ, վրացի, այնուամենայնիւ խորքի խորունկ մի շերտում յիշում է իր Հայկական ծագման առասպելը: Այդպէս Նոյեան տապանն իջաւ Արարատից, ու շարունակուեց մարդկային քաղաքակրթութիւնը: Հայաստանն այսօր դարձել է Նոյեան տապանի պէս մի բան, որտեղից հեռանում են Արարատի որդիները: Եւ այսպէս կը լինի այնքան ժամանակ, քանի դեռ Հայաստանը չի դարձել ուժեղ, զարգացած եւ ժամանակակից երկիր: Առողջ երկիր:

Այդ յոյսն ու հաւատը իր մէջ պահում է ոչ թէ Հայը, ով ենթակայ է ամէն տեսակի ազգակործան գայթակղութիւնների, այլ՝ Հայի Հայը, ով, հակառակ պատմութեան հողմերի ու փոթորիկների, շարունակում է իր արմատները մխրճած պահել այս դժուար, այս չափազանց դժուար, բայց առասպելական ու երանելի հողի մէջ...

ազգային պարտականութիւնը կատարեցի, որից յետոյ մենք բաժանուեցինք:

Մարգիս Սողանալեանի մահուան 3-րդ տարելիցի առիթւ, այս կարճ գրութիւնով ես իմ եղբայրական ու ազգային պարտականութիւնն եմ կատարում նրա հանդէպ՝ խոնարհութեամբ ինչպէս յիշատակի առջև, որպէս միջազգային ասպարէզում անուրբ բարձր հնչած ՄԵԾ հայի: Աստուած մշտնջենական լոյսի մէջ պահի նրա շիրիմը: Սրտագին մաղթանքներս ընտանիքին ու հարազատներին, որ միշտ վառ պահեն նրա յիշատակը:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ՆՈՒՐԱՏՈՒԹԻՒՆ
«Մասիս»ի հաւատաւոր ընթերցողներէն մին, գնահատելով մեր օրկանի բովանդակութիւնն ու քաղաքական ուղեգիծը՝ \$100 տոլար կը նուիրէ «Մասիս»ի բարգաւաճման ֆոնտին:

www.massisweekly.com
updated every Friday

ՆԱՍԱԿ՝ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔ. Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ ԺՈՂՈՎԻՆ

Շարունակում է 7-էն

Առաք. Եկեղեցիին կը շնորհուր տանձնայատուկ հեղինակութիւն եւ յաւելեալ արտօնութիւններ ընկերային-հասարակական կեանքին մէջ, այլ՝ Եկեղեցին կամայ թէ ակամայ կ' ենթարկուէր եւ կը շահագործուէր նաեւ պետական քաղաքական ծրագիրներու իրագործման նպատակներով: Այսօր ալ շատեր կը մեկնաբանեն, թէ այս ընթացքով Եկեղեցին կը շեղի իր հոգեւոր-բարոյական, ընկերային-հասարակական ծառայութեանց կրօնաշունչ առաքելութենէն, դառնալով սպասուողը այն կուսակցութեան, որմէ կազմուած է ներկայի պետութիւնը: Բնականաբար, պետութեան ծառայելը ազգային սեպուհ պարտքն է իւրաքանչիւր քաղաքացիի եւ, այս իմաստով, Եկեղեցին ալ պիտի սատարէ պետութեան կայացման եւ ամրապնդման գործին: Այսուհանդերձ, ան պէտք չէ կորսնցնէ իր բուն դերը, քրիստոսահիմն, հետեւաբար՝ աստուածային հաստատութիւն մը ըլլալու նկարագիրը, եւ պահէ պետական-քաղաքական դրուածքէն ալ վեր հոգեւոր-բարոյական ներկայութիւն մը հանդիսանալու իր հանգամանքը, ոչ միայն պետական կառուցին, այլ՝ անխտիր ամէնուն համար:

Եկեղեցիին բարձրաստիճան դեկավարութիւնը պէտք չէ հաւատացեալներուն մօտ ստեղծէ այն թիւր տպաւորութիւնը, թէ Եկեղեցին պետութեան հետ իր համագործակցութեամբ դարձած է պետական կառուցի կցորդ եւ լծակ, կամ վատթարագոյնը՝ պետական ծրագիրներուն կարգախօսը: Կրկին տեղին չէ այստեղ թուարկել փաստեր, որոնք մօտաւոր անցեալին ուղղակի այն տպաւորութիւնը թողուցին հայ հասարակութեան լայն շրջանակներուն մէջ, թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին եղած է յենակ մը ի նպաստ պետական կուսակցութեան շահերուն:

Հայց. Առաք. Եկեղեցին ազգային-ժողովրդական եկեղեցի է, որուն սուրբ աւագանին ծնած գաւախները ինչ ուղղութեան, ընկերային-հասարակական կեանքի, նաեւ քաղաքական համոզումներու որ հոսանքին ալ պատկանին, միեւնոյնն է, անոնք բոլորը Հայ Եկեղեցւոյ մարմնին անդամ են, որոնց Եկեղեցին իբրեւ գործակալութ մայր պարտի սիրով առաջնորդել իր գոգը:

Հակառակ իր ազգային-ժողովրդական եկեղեցի ըլլալու հանգամանքին, Հայաստանի մէջ Հայ Եկեղեցին պետական եկեղեցի չէ: Հայաստանի Սահմանադրութիւնն ալ արդէն պետութիւն եւ եկեղեցի անջատ սկզբունքը որդեգրած է, ընդունելով ու գնահատելով հանդերձ Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ «Ազգային բացառիկ առաքելութիւնը հայ ժողովրդի հոգեւոր կեանքում, նրա ազգային մշակոյթի զարգացման եւ ազգային ինքնութեան պահպանման գործում»: Այսուհանդերձ, թէ՛ հայրենի պետութեան եւ թէ՛ Հայ Եկեղեցիին համար բարի է որ իրարմէ անջատ մնան, բայց փոխադարձ պատկառանքով եւ խաղաղարար ոգիով մին սատարէ քաղաքացիներու բարօր կեանքին, իսկ միւսը նպաստէ անոնց հոգեւոր-բարոյական վերելքին: Եկեղեցին պէտք չէ ինքզինքին թոյլ տայ, իր հոգեւոր պատասխանատուութիւններէն դուրս, պետութենէն օգտուի

մասնաւոր իրաւունքներու ստացումով, իսկ պետութիւնն ալ զգոյշ պէտք է ըլլայ չօգտագործել հասարակութեան մէջ Եկեղեցիին ունեցած առաւելութիւնները իր ներքին եւ արտաքին քաղաքական ծրագիրներուն համար:

Անձկայրեաց պիտի ուզենք ակնկալել, որ մեր հայրենի պետութիւնը ըլլայ այնքան հեռատես եւ լուսամիտ, որ գիտնայ հաշտեցնել հայրենասիրութեան ոգին կրօնի ոգիին հետ: Որովհետեւ հաշտարար այս ոգին է, որ ազգը կը միացնէ Աստուծոյ՝ լուսեղէն գոյգ թեւերով գիտութեան եւ հաւատքին:

ՈՃԻՐ՝ Հոգիին դէմ

Կայ նաեւ ուրիշ ցաւոտ հարց մը, կոտտացող վէճ մը, որ Եկեղեցւոյ մարմնին վրայ պիտի չսպիտանայ, այլ՝ միշտ պիտի արիւնի, մինչեւ չբարեփոխուի անբնական երեւոյթը եւ արդարութեան վերականգնումով չսրբագրուի կոպիտ սխալը. այդ՝ քանի մը տասնեակ հոգեւորականներու «կարգալուծման» պարագան է:

Վերը ակնարկուած եկեղեցական ճգնաժամին անդրադառնալով պէտք է խոստովանիլ, որ անոր յառաջացման մէջ նաեւ կարեւոր դեր ունեցան իրարայայջորդ «կարգալուծում»-ները քանի մը տասնեակ հոգեւորականներու՝ սարկաւազներու, քահանաներու, աբեղաներու, վարդապետներու, եպիսկոպոսներու եւ արքեպիսկոպոսներու: Այս բոլոր «կարգալուծում»-ներուն առթիւ նման լուրջ վճիռ մը կայացնելու համար ծանրակշիռ ոչ մէկ պատճառ գոյութիւն ունէր: Մայր Աթոռի հրապարակած հաղորդագրութիւններուն մէջ նշուած կցկտուր մեղադրանքները նախ ապացուցուած եւ համոզիչ չեն, ապա անոնք բոլորն ալ մատնացոյց կ' ընեն որոշ կարգապահական խախտումներ, որոնք բոլորն ալ հիմք չեն ներկայացներ ենթակայները «կարգալուծման» ծանր պատիժին ենթարկելու: Այս ուղղութեամբ հայ հասարակութիւնը, որ սկիզբը այնքան ալ ուշադիր չէր Եկեղեցիին մէջ կատարուող ողբերգութիւններուն, սկսաւ հետզհետէ ընդվզիլ, քանի որ նախ երեւոյթը տգեղ էր ու անբնական, եւ երկրորդ՝ տրամաբանական չէր որ այսքան մեծ թիւ մը զոհերու սխալ ըլլալին, իսկ զանոնք զոհող անձը՝ շիտակ:

Կարգալուծ մէկ հոգեւորականն անգամ արդէն շատ է Եկեղեցիին համար. այս է մեր համոզումը: Կարգալուծումը ոճիր մըն է քահանայական կոչումին, հոգիին ու խղճին, նաեւ մարդկային արժանապատուութեան դէմ: Ինչ պաշտօնի կամ ով ուզէ ըլլայ, մարդ արարածը իշխանութիւն չունի ձեռնադրութեան եւ Ս. Միւռոնի օծման արարողութիւններուն ընդմէջէն քահանային Ս. Հոգիի ուղղակի փոխանցած վաւերական շնորհներէն զրկելու: Քահանայի կոչման, ձեռնադրութեան եւ օծման արարողութիւնները նուիրական են. անոնք կը ներկայացնեն Ս. Հոգիին ազդեցութեամբ ձեռնադրուող անձին անիմանալի եւ էական փոխարկութիւնը, այլ խօսքով՝ հոգեփոխութիւնն ու ներքին վերածնունդը: Իրագործուածը սրբագործութիւն մըն է, անիմանալի խորհուրդի մը կատարումը, բառին իսկական առումով, որ ունի անլուծանելի

լի եւ անկրկնելի նկարագիր: Ուստի, վաւերականօրէն օծուած քահանան «կարգալուծ» հռչակելը ինչ տեսակ «տնօրինում»-ով ալ իրականանայ, կը շարաբերականացնէ խորհուրդին նուիրականութիւնը, կ' արժեգրկէ անոր անձեռնմխելի սրբութիւնը ու կը գործէ աններելի մեղք մը՝ հայհոյելով Ս. Հոգիին դէմ: Հաւատք պէտք է ունենալ սրբութիւններու նկատմամբ եւ երկիրը՝ աստուածախօս պատգամին հանդէպ, որ կ' ըստէ. «Ամէն մեղք եւ հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց, բայց Սուրբ Հոգիին դէմ հայհոյութիւնը պիտի չներուի ոչ այս աշխարհիս մէջ եւ ոչ ալ հանդերձեալին »:

Կարգալուծ հռչակել բազմաթիւ հոգեւորականներ, Եկեղեցւոյ առաքելականութենէն զրկել ամբողջ համայնքներ, անվաւեր համարել թեմական եւ համայնքային կանոնադրներու հետեւողութեամբ ընտրուած վարչութիւններ, ապօրէյն յայտարարել գործող կառույցներ եւ մասամբ նորին, աննախադէպ եւ անընդունելի երեւոյթներ են, նաեւ միանգամայն անհամապատասխան՝ քրիստոնէական կրօնի եւ Եկեղեցւոյ առաքելութեան սիրոյ եւ խաղաղարար ոգիին հետ:

Վաւերականօրէն օծուած հոգեւորականը «կարգալուծ» հռչակել ուղղակի բարբարոսութիւն եւ նողկալի վայրագութիւն մըն է: Ան անակութիւնն է բարոյական գիտակցութեան եւ պարտութիւնը մարդկային բանականութեան, որ կը մերժէ օգտագործել դժուարութիւններուն առջեւ երկխօսութիւն ստեղծելու եւ բարի լուծումներ առաջարկելու քաղաքակիրթ բոլոր հնարաւորութիւնները:

Այո, «կարգալուծ» հռչակուեցան բազմաթիւ հոգեւորականներ, բայց անոնք չեղան «կարգալուծ», այլ եղան աւելի հոգեւորական՝ իրենց կոչումին գիտակցութեան, ծառայական անմնացորդ նուիրումին եւ գօրեղ հաւատքին մէջ: Անոնք ակամայ «արտաքսուեցան» Եկեղեցիէն, հայրենագուրդ դարձան իրենց հոգեւոր հայրենիքէն, բայց Եկեղեցին չարտաքսուեցաւ իրենց սրտէն, ու այդ հոգեւոր հայրենիքը աւելի ծաղկեցաւ, ճոխացաւ ու գեղեցկացաւ իրենց պատարագուած հոգիին մէջ:

Բենետիկտոս ԺԶ., 21 Յունուար 2009-ին, քահանայապետական պաշտօնական կոնդակով չորս եպիսկոպոսներու վրայէն վերցուց Եկեղեցւոյ հաղորդութենէն զրկուած ըլլալու վճիռը, առաջքը առնելով այն մեծ հերձուածին, որ 70-ական թուականներուն ստեղծուած էր Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտէլ ԼըՖեյվր արքեպիսկոպոսով: Պիոս Եղբայրութեան պատկանող այս եպիսկոպոսներուն դէմ վերոյիշեալ վճիռը տրուած էր Յովհաննէս Պօղոս Բ.-ին կողմէ 1988-ին, հիմք ընդունելով այն փաստը, որ անոնց եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը կը կատարուէր առանց պապական արտօնութեան եւ հակառակ Վատիկանէն եղած կանխազգուշացումներուն: Պիոս Եղբայրութիւնը այդ ժամանակ ունէր 600.000 հաւատացեալ անդամներ, 500 քահանաներ, 200 ճեմարանականներ, եւ կը տնօրինէր 86 դպրոցներ եւ երկու համալսարաններ: Հակառակ այս պատկառելի տուեալներուն եւ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ շարքերէն եղած բողոքներուն, Բենետիկտոս ԺԶ. իր հայրական կեցուածքով, իմաստութեամբ եւ բացառիկ հեռատեսութեամբ, ի նպաստ Կաթողիկէ Եկե-

ղեցւոյ ամբողջականութեան եւ միութեան պահպանման, հնարաւորութիւն տուաւ այդ եպիսկոպոսներուն եւ ուրիշ շատ մը ինտեգրիտներու վերադառնալու Մայր Եկեղեցւոյ գիրկը: Բայց այսպիսի մեծ նախաձեռնութիւն մը գործը կրնայ ըլլալ միայն մեծագործներու:

Վստահաբար «կարգալուծ» հռչակուած հոգեւորականներուն մեծ մասը, «Եկեղեցւոյ առաքելականութենէն» զրկուած համայնքներն ու բոլոր հաւատացեալները, որոնք հայոց լոյս հաւատքը ժառանգած են իրենց նախահայրերէն ու պապերէն եւ ոչ թէ ունէ մէկուն քմահաճութենէն, կը սպասեն հաշտութեան, կը չուսան արգարութեան կատարման ու հոգեբուխ կ' աղօթեն խաղաղասիրութեամբ, անչիշաչարութեամբ եւ արժանապատուութեամբ վերադառնալու համար իրենց Մայր եւ Ս. Եկեղեցիին գիրկը:

Կը հաւատամ առ Աստուած յոյսով ըլլալ եւ աղօթել, որ Հայց. Առաք. Ս. Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսական այս ժողովը պարզապէս չի ծառայեր ամրագրելու սա կամ նա բարձրաստիճան հոգեւորականին դիրքը կամ շատցնելու անոր ոսկեգօծ գահին փայլքը, այլ՝ իսկապէս կը հանդիսանայ նոր արեւելում մը, վերատեսութեան ենթարկելու մեր աշխարհահայեացքը ի խնդիր հոգեւոր վերածնութեան, որով այսօրուան անկարելին վաղը կը դառնայ կարելի, անբեւեակայելի՝ երեւակայելի, իսկ անհաւատալին՝ ստոյգ իրականութիւն:

Ես խորապէս համոզուած եմ ու կը հաւատամ, որ Հայց. Առաք. Ս. Եկեղեցին իր հուլիսեան մէջ, դարերուն ընդմէջէն ցայսօր, մնացած է բիւրեղ ու մեծաւ մասամբ անփոփոխ՝ իր առաքելական ուղղութիւններու ժառանգութեամբ, ծիսական-պաշտամունքային կեանքի հոգեւոր անհամեմատելի գեղեցկութիւններով ու եզակիութեամբ, նաեւ իր հայկազուն հօտին ծառայելու ամբողջանուէր յանձնառութեամբ: Անոր համար է որ առկայ նամակին յառաջաբան ընտրեցի Յովհաննէս Երզնկացի Պլուզ վարդապետի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին ձօնուած ներբողի համապատասխան խօսքերը:

Երզնկացիին նման, բայց ժամանակով շատ աւելի նոր, եկեղեցական ուրիշ հեղինակ մը, որուն անձը եւ գործը ի տղայի տիոց սիրած եմ, Գարեգին Եպս. Սրուանձտեանցն է: Ան եւս Հայ Եկեղեցիին մասին նոյնքան գեղեցիկ եւ ճշմարտացի գնահատականով մը արտայայտուած է, որուն խօսքերը փոխարինաբար այս նամակին մէջ պիտի ուզեմ մէջբերել, արտայայտելու համար սրտիս գեղուն գգացումները.

«Եկեղեցին է հայրենիք մեր, ի նմա գտանեմք զլեզուն եւ քարտէզս եւ ի քարինս նորա դրոշմեալ անուանք, ժամանակք, անցք, յիշատակք անձանց բարեպաշտից եւ հայրենաշինից, անդ արքայք եւ բամբիշք, նախարարք եւ դըշխոյք, տեարք եւ տիկնայք, հայրապետք եւ վարդապետք, քահանայք եւ կղերիկոսք եւ ամենայն արք անուանիք»:

Յաջողութեան եւ արեւշատութեան սրտաբուխ մաղթանօք, Մատչիմ Աստուածահիմն Տաճարին եւ Մօրն Լուսոյ Սրբոյ էջմիածնի ի համբոյր՝ Դոկտ. Աբէլ Քհչյ. Մանուկեան